

**UCHWAŁA NR LXV/507/2023
RADY MIEJSKIEJ W PŁOTACH**

z dnia 30 października 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn.zm) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie Rada Miejska w Płotach uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2027, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Płotów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Marcin Makowiecki

G M I N A P Ł O T Y

WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE

GMINNY PROGRAM

OPIEKI NAD ZABYTKAMI

na lata 2023 – 2027

Opracowanie
VERBUM – W.G.W.

Szczecin 2023

SPIS TREŚCI

Wstęp	s. 3
1. Podstawa prawna i cele opracowania Programu Opieki nad Zabytkami.....	s. 6
2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce.	s. 7
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Płoty.....	s. 19
4. Charakterystyka krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Gminy Płoty.....	s. 38
5. Ochrona dziedzictwa kulturowego Gminy Płoty ustanowienia prawne.....	s. 64
6. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w świetle działań Gminy Płoty	s. 69
7. Ocena stanu zachowania i funkcjonowania dziedzictwa kulturowego Gminy Płoty.....	s. 75
8. Cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Płoty.....	s. 82
9. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami	s. 91
10. Kryteria oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 92
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 93
Załączniki	s.101

WSTĘP

Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego - zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

Programy opieki nad zabytkami służyć mogą rozwojowi gminy poprzez określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego gminy Płoty poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego mogą w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Trzecią edycję dokumentu pn. **Program Opieki nad Zabytkami gminy Płoty na lata 2023 – 2027** opracowano w oparciu o odpowiednie przepisy, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miejską w Płotach, krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty typu strategicznego, materiały i dokumentacje z zasobu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie i Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz wiedzę i doświadczenie autorów.

Na wstępie opracowania przedstawiono obszerną informację nt. aktów prawa polskiego oraz europejskiego ustanawiających i regulujących zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Odrębną część poświęcono charakterystyce krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy, które są przedmiotem Programu Opieki.

Gminna polityka w zakresie opieki nad zabytkami powinna być spójna ze strategiami rozwoju województwa i powiatu. Z tego względu omówiono (w zarysie) strategiczne dokumenty wojewódzkie, powiatowe i gminne, zwracając uwagę na założenia programowe dotyczące ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego rewitalizacji i rewaloryzacji, służące procesom rozwojowym. Szczególnie istotnym dokumentem w tym zakresie jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Województwa Zachodniopomorskiego¹.

W przygotowaniu niniejszego programu (podobnie jak przy pierwszej i drugiej edycji) korzystano z „Poradnika metodycznego – gminny program opieki nad zabytkami” opracowanego przez Zespół powołany przez Dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (ob. Narodowy Instytut Dziedzictwa) w Warszawie w 2008 roku.

¹ Uchwała Nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 października 2021 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r., poz. 5593).

Główne materiały wykorzystane w tworzeniu programu:

1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021–2024 dla Województwa Zachodniopomorskiego, opr. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie 2021 r.
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (zwany dalej „PZPWZ 2020”), oprac. Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2020 r².
3. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 (zwana dalej „SRWZ 2030”)³.
4. Aktualizacja „Studium zasobów i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” do zmiany planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego. Dziedzictwo i krajobraz kulturowy. Projekt ochrony. oprac. BDZ, 2009 r.
5. Wytyczne i zasady zagospodarowania w obszarach kulturowo-krajobrazowych (wyodrębnionych w „Studium zasobów i stanu zachowania wartości kulturowych...”), oprac. BDZ 2010.
6. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płoty – 2021 r⁴.
7. Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Płoty na lata 2018-2022, oprac. VERBUM, Szczecin 2017.
8. Studium wartości kulturowych miasta i gminy Płoty, oprac. BSIDK, Szczecin 2000.
9. Zasób archiwalny Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowego Instytutu Dziedzictwa OT w Szczecinie – dokumentacje konserwatorskie, karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (kościoty, zespoły folwarczne, rezydencje, cmentarze i inne).
10. Opracowania studialne – strona www. UM w Płotach.
11. Bieżąca konsultacja z UG Płoty.

² Uchwała Nr XVII/214/20 z dnia 24 czerwca 2020 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

³ Uchwała Nr VIII/100/19, z dnia 28 czerwca 2019 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

⁴ Uchwała Nr XLIII/327/2021 Rady Miejskiej w Płotach, z dn. 30 listopada 2021 r.

Zastosowane skróty:

BDZ	- Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie
GEZ	- Gminna ewidencja zabytków
JST	- jednostki samorządu terytorialnego
GPR	- Gminny Program Rewitalizacji
OKK	- Obszary Kulturowo-Krajobrazowe
MPZP	- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego
NID	- Narodowy Instytut Dziedzictwa
PONZ	- Gminny Program Opieki nad Zabytkami
PZPWZ 2020	- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodnio-pomorskiego
SRWZ	- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego
SUiKZP	- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
t.j.	- tekst jednolity
UMWZ	- Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
„ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003”	- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003
WEZ	- Wojewódzka ewidencja zabytków
WUOZ	- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie
ZWKZ	- Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

1. PODSTAWA PRAWNA I CELE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Przygotowanie i realizacja programu opieki nad zabytkami, będącego istotnym instrumentem opieki nad zabytkami i ochrony zabytków, należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego, nałożonych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 84 - 87, Dz.U. z 2003 r., Nr 162 poz. 1568 z późn. zm., t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 951), w której określono tryb sporządzenia oraz cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

- Gminny program sporządza Wójt / **Burmistrz Gminy**
- Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat.
- Programy gminne przyjmowane są uchwałą Rady Gminy / **Rady Miasta**.
- Przed uchwaleniem Program przedstawia się Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków do zaopiniowania.
- Wójt / **Burmistrz** / Prezydent zobowiązany jest do sporządzania, co 2 lata sprawozdania z realizacji Programu⁵.
- Uchwalony program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

• **Cele gminnego programu opieki nad zabytkami** zdefiniowano w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w której stwierdza się, że programy opieki mają na celu w szczególności:

- *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych (wojewódzkich, powiatowych, gminnych) wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
- *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;*
- *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;*
- *wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;*
- *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Reasumując - podstawowym celem sporządzania i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

⁵ Np. w formie uchwały podejmowanej przez Radę Gminy, tak jak ma to miejsce w przypadku Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek Państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

Podstawowym aktem prawa regulującym ochronę i opiekę nad zabytkami jest ww. ustawa z 23 lipca 2003 r. – o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 951, zwana dalej „ustawa o zabytkach 2003”), w której określono m.in. przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Wśród aktów wykonawczych istotnych dla programów opieki nad zabytkami jest Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56).

Wybrane akty wykonawcze i rozporządzenia związane z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. 2021 poz. 81).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014, poz. 110).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021, poz. 56).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 nr 30, poz. 259).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. 2004 nr 71, poz. 650).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. 2015, poz. 979).

- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019, poz. 1470).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 nr 89, poz. 510).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. 2004 nr 124, poz. 1304, z późn. zm.).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 nr 212, poz. 2153).

Przedmiotem ochrony i opieki jest zabytek, którego definicje i określenia według art. 3 „ustawy o ochronie zabytków i opiatek historycznych z 2003 r.” brzmią:

- **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek ruchomy** - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- **historyczny zespół budowlany** - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- **otoczenie zabytku** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Przedmiot ochrony doprecyzowany został w art. 6, ust. 1 „ustawy o ochronie zabytków z 2003”, który wskazuje, że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1479),
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami
 - etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne – nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2).

Formami ochrony zabytków są (art. 7 „ustawy o ochronie zabytków z 2003”):

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzje o wpisie zabytków nieruchomych podejmowane są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku położonego na terenie województwa).

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii ustanawia Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego ds. kultury, w drodze rozporządzenia. Pomnikiem historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury – określa to art. 15 ustawy ust.1, ust.2 precyzuje, iż wniosek może zostać złożony po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Zgodnie z ust. 4 istnieje możliwość przedstawienia Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosku o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r.

Utworzenie **parku kulturowego** oraz sporządzanie **miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2022 r, poz. 503) leży w kompetencjach samorządu gminy.

Ochrona zabytków realizowana jest przez organy administracji publicznej, co określa art. 4 „ustawy o ochronie 2003”. Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza wg art. 5 „ustawy o ochronie 2003” polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z „ustawą o ochronie 2003” zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan ich zachowania (art. 6).

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w innych dokumentach, planach i strategiach

„Ustawa o ochronie 2003” precyzuje w art. 18 ust. 1., iż ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy:

- ❖ strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw,
- ❖ planowaniu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej,
- ❖ analizie i studium z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- ❖ decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy,

- ❖ decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- ❖ decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami musi być zawarta w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa, powiatu, gminy (art. 18 ust.2), m.in. poprzez:

- uwzględnienie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,
- zapewnienie ochrony zabytków przy realizacji inwestycji,
- ustalenie rozwiązań mających na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu,
- ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniającego opiekę nad zabytkami.

Szczegółowe zasady ochrony poszczególnych zabytków i obszarów zapisywane są, zgodnie z art. 19.1. i 1a w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (m.p.z.p.), a także w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochronę zabytków uwzględnia się także w uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna ewidencja zabytków (GEZ)

Zgodnie z **art. 21 „ustawy o ożoniz 2003”** ewidencja zabytków jest podstawą sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy, powiaty, województwa. Opracowanie wszelkiego rodzaju koncepcji, wytycznych, projektów rewaloryzacji czy też planów adaptacji i przekształceń obiektów zabytkowych, a także studiów zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opiera się na wiedzy o zasobie zabytkowym, stąd działania te powinny poprzedzać działania ewidencyjne.

Zgodnie z **art. 22 ust. 4 „ustawy o ożoniz 2003” wójt** (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków, zaś zgodnie z ust. 2 wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

GEZ nie jest ustawową formą ochrony zabytków, ale faktycznie funkcjonuje jako taka poprzez inne przepisy:

- art. 7, pkt. 4 „ustawy oozionz 2003” łącznie z przepisami ustawy Prawo budowlane (art. 36, ust. 3) i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- obowiązek uwzględniania GEZ w programach opieki wojewódzkich, powiatowych i gminnych (art. 21), które z kolei uwzględnia się przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego;
- obowiązek uwzględniania GEZ w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19, 1.2);
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

UWAGA!

Zmiana „ustawy oozionz 2003” – z 22 czerwca 2017 r.⁶ w zakresie art. 81.1 – wprowadza możliwość **udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.**

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie w/w rozporządzenia. Dotyczy ono w szczególności trybu wpisywania i skreślania z zasobu WEZ, GEZ, obowiązku informowania o podjęciu zamiaru o wpisaniu do ewidencji (lub skreśleniu) właścicieli zabytków, współpracy samorządów z WKZ.

Podział kompetencji i organizacja organów ochrony zabytków określone są w art. 89-101 „ustawy oozionz 2003”.

Ustawowo organami ochrony zabytków są:

- a. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (GKZ).

Do kompetencji GKZ należy m.in. opracowywanie krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, podejmowanie działań związanych ze wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacja kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami, sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków, prowadzenie krajowej ewidencji zabytków,

⁶ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 1595.

promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków. Przy ministrze ds. kultury działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczo-doradczy. Przy GKZ działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniotawczy.

- b. Wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Do zadań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ) należy m.in.: realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie; wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych; sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych; organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; opracowywanie wojewódzkich planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; upowszechnianie wiedzy o zabytkach; współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków. Przy WKZ działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczy.

Zmiany w „ustawie o zionz 2003” wprowadzono (dotychczas) 27 razy.

W latach 2017–2022 uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- 1) ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. poz. 397),
- 2) ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. poz. 774),
- 3) ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz.U. z 2016 r. poz. 1330 i 1887),
- 4) ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustaw regulujących warunki dostępu do wykonywania niektórych zawodów (Dz.U. poz. 1505),
- 5) ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz.U. poz. 1887),
- 6) ustawą z dnia 16 listopada 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 1948 oraz z 2017 r. poz. 379),
- 7) ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60),
- 8) ustawą z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz.U. poz. 1086),
- 9) ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1595)

Wprowadzono zmiany m.in. w:

- zasadach wywozu zabytków za granicę,
- udzielaniu pozwoleń na prowadzenie prac przy zabytku,
- uprawnień do prowadzenia, kierowania i nadzoru nad pracami przy zabytku,
- restytucji zabytków,
- powoływania wojewódzkich konserwatorów zabytków,
- powoływania członków ciał doradczych: Rady Ochrony Zabytków, Głównej Komisji Konserwatorskiej, Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków.

Nowe są zasady karania za działania przeciw zabytkom, z wprowadzeniem kar aresztu i ograniczenia wolności do lat 5 oraz wysokich kar pieniężnych – do trzydziestokrotności minimalnego wynagrodzenia (rozdział 10a i 11 – „ustawa o zoniach 2003”). Powołany został (art. 83b – „ustawa o zoniach 2003”) nowy państwowy fundusz celowy: **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**⁷, którego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego, zasilany finansowo z ww. kar pieniężnych.

Na mocy zmian, **od 2017 r. obowiązuje możliwość udzielania przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane także przy zabytkach znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81.1. „ustawa o zoniach 2003”)**. Zasady udzielania dotacji mają zostać określone w uchwałach organów udzielających dotacji.

W 2018 roku ustawa o ochronie zabytków otrzymała kolejny tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, 2245. Uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- ustawą z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r. poz. 10), **w zakresie przepisów wykonawczych dotyczących usunięcia drzew lub krzewów**;
- ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1669);
- ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. – o zmianie ustawy Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.
- ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2020 poz. 282, z późn. zm. (782 i 1378 dot. planowania)

W 2020 roku wprowadzony został tekst jednolity ustawy uwzględniający wszystkie poprzednie zmiany (Dz.U. 2020 poz. 282). Uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy - Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2245 oraz z 2019 r. poz. 1287);

⁷ Patrz raport NIK, s. 9 – <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25591,vp,28358.pdf>.

- ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (DZ.U. poz. 1696) oraz zmian wynikających z przepisów ogłoszonych przed dniem 6 lutego 2020 r.;
- ustawą z dnia 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia parlamentu europejskiego i rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/we (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (DZ.U. poz. 730).

Po publikacji tekstu jednolitego, w 2020 r. wprowadzone zostały jeszcze dwie zmiany do ustawy o ochronie zabytków, wynikające z wprowadzonych zmian w ustawach:

- ustawie z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (DZ.U. 2020 poz. 1378);
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy - prawo geodezyjne i kartograficzne oraz niektórych innych ustaw (DZ.U. 2020 poz. 782).

W 2021 roku wprowadzone zmiany dotyczyły m.in.:

- wpisów i skreśleń z rejestru zabytków (odniesienie do katastru nieruchomości),
- uwzględniania tematyki ochrony zabytków w dokumentach planistycznych i strategicznych.

W 2022 roku - tekst jednolity ustawy (Dz.U. 2022, poz. 840).

30 maja 2023 r. ogłoszono nowy tekst jednolity ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2023, poz. 951). Zmiana uwzględnia wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 18 maja 2023 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków (art. 22, ust. 5, pkt. 3).

Trybunał Konstytucyjny orzekł:

Art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy.

Art. 7, ust.1. ustawy o samorządzie gminnym z 1990 r. (tj. Dz.U. 2022 poz. 559 ze zm.) określa zadania własne gminy następująco: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy”. W szczególności zadania własne obejmują m.in. zagadnienia:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;

- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych; wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (pkt. 9);
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych;
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- promocji gminy.

Zadania gminy mogą być związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym. W gminnych planach, bowiem nie sposób pominąć zabytków w sprawach dotyczących budownictwa mieszkaniowego (np. pierzeje z domami mieszkalnymi o wartościach zabytkowych), przy rozwiązywaniu problemów dotyczących utrzymania dróg i mostów (zabytki techniki) oraz organizacji ruchu czy też zieleni gminnej i zadrzewień (obsadzenia traktów, zieleni zabytkowych cmentarzy, parków) lub promocji gminy.

Inne istotne uregulowania prawne dotyczące zabytków:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2022, poz. 503 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2021, poz. 2351 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1973 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2022, poz. 916 ze zm.), uwzględnia ochronę cech charakterystycznych danego krajobrazu, a wśród walorów chronionych wymienia się wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tej ustawy są parki krajobrazowe – obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe.
- ✓ Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1947).
- ✓ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1899 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. 2020, poz. 194).

- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tj. Dz.U. 2021, poz. 1038 ze zm.).
- ✓ Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. 2021, poz. 2373 z późn. zm.). Na mocy ww. ustawy ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.
- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. ustawa krajobrazowa (Dz.U. 2015, poz. 774 z późn. zm.). Ustawa nakłada na władze samorządowe województwa obowiązki w zakresie krajobrazu kulturowego i sporządzenia audytu krajobrazowego.

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY PŁOTY

3.1. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Najistotniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę to:

- **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu**
(Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”; uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.

- **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) – 16 stycznia 1992 r. – La Valetta**
(Dz.U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564)

Konwencja dotycząca dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania, zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.

- **Europejska konwencja krajobrazowa – 22 października 2000 r. – Florencja**
(Dz.U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego) ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu. W konwencji tej zwrócono uwagę na współpracę transgraniczną (na szczeblu regionalnym i lokalnym) służącą przygotowaniu i wdrażaniu wspólnych programów dotyczących krajobrazu (krajobrazy transgraniczne). Ustanowiono Nagrodę Krajobrazową Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, które wykażą się skutecznymi i znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie ochrony, gospodarki lub planowania krajobrazu.

- **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.**
(Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585)

Celami konwencji są m.in.: ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej; potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju - z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne. Ochrona, promowanie i zachowanie różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

➤ **Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy**

(Przyjęta 3 października 1985 r. w Granadzie, weszła w życie 1 grudnia 1987 r. Przez Polskę została podpisana 19 października 2011 r. (Dz.U. 2012 poz.2010)

Zasadniczym celem dokumentu jest ochrona europejskiego dziedzictwa architektonicznego. Konwencja definiuje pojęcie dziedzictwa architektonicznego i zwraca uwagę na potrzebę jego ochrony nie tylko na szczeblu krajowym, ale i europejskim. Konwencja zakłada współudział społeczeństwa w procesie ochrony zabytków, podkreśla rolę promocji dziedzictwa i rozwijania świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków. Zobowiązuje również strony do wymiany informacji na temat polityki konserwacji zabytków.

➤ **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE**
(*Infrastructure for Spatial Information In Europe*)

W ustawie o infrastrukturze informacji przestrzennej z dnia 4 marca 2010 r., która weszła w życie 7 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010 nr 76 poz. 489) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego został zdefiniowany (art. 3, pkt. 7c) jako organ wiodący i współodpowiedzialny, wraz z Ministrem Środowiska, w zakresie tematu danych przestrzennych w części dotyczącej zabytków nieruchomości w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa stanowi przeniesienie na grunt legislacyjny Polski zapisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE.

Założeniem dyrektywy jest opracowanie baz danych GIS oraz udostępnienie tych danych za pomocą usług sieciowych (serwisów internetowych) w celu upowszechnienia, oraz darmowego dostępu, danych stanowiących rejestr publiczny (wraz ze zdefiniowaniem ograniczeń dostępu do tych danych, jeśli wymaga tego interes Państwa).

➤ **Znak Dziedzictwa Europejskiego**

(Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady Europy nr 1194/2011 z dnia 16 listopada 2011 roku ustanawiająca działania Unii Europejskiej na rzecz ZDE)

Unia Europejska (UE) ustanawia Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany znajdującym się na terytorium Unii obiektom odgrywającym istotną rolę w historii, kulturze oraz w budowaniu Unii. Jego zadaniem jest zwrócenie uwagi na **wspólne dziedzictwo kulturowe** w celu wzmocnienia poczucia przynależności do Unii wśród obywateli oraz wzmocnienia dialogu między kulturami. Ponadto, w szczególności przez turystykę kulturalną, dziedzictwo odgrywa ważną rolę w rozwoju gospodarczym regionów europejskich, które skorzystałyby z nadania mu odpowiedniej rangi.

Nacisk został położony na **europejską wartość symboliczną** obiektów i ich **wymiar pedagogiczny**; odróżnia to znak dziedzictwa europejskiego od inicjatyw w zakresie dziedzictwa realizowanych przez UNESCO i Radę Europy.

Kryteria przyznawania

Do przyznania znaku kwalifikują się zabytki, miejsca naturalne, obiekty podwodne, archeologiczne, przemysłowe lub miejskie, krajobrazy kulturowe, miejsca pamięci, dobra i obiekty kultury i dziedzictwo niematerialne związane z danym miejscem, w tym dziedzictwo współczesne.

Wspólne wnioski mogą być składane dla **obiektów międzynarodowych** usytuowanych w kilku państwach członkowskich, które łączy jeden konkretny temat, jak również dla **krajowych obiektów tematycznych** obejmujących kilka obiektów usytuowanych w tym samym państwie członkowskim, które łączy taki sam temat.

❖ Znak Błękitnej Tarczy (znany także jako „Blue Shield”)

Znak został stworzony do oznakowania obiektów kultury, aby zapewnić im ochronę przed atakiem w razie konfliktu zbrojnego. Jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża. Symbol ten, zaprojektowany przez Polaka prof. Jana Zachwatowicza, został określony w Konwencji haskiej z 1954 r. (Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisana w Hadze dnia 14 maja 1954 r.).

Zgodnie z art. 12 „ustawy uo o zio n z 2003” Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Wzór znaku opartego na Błękitnej Tarczy, jego wymiar i miejsce umieszczenia na zabytku nieruchomym określa rozporządzenie Ministra Kultury z 09 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U.2004, nr 30, poz. 259). Umieszczanie znaku na zabytku jest elementem promocji dziedzictwa narodowego, ma przyczynić się także do podniesienia świadomości u mieszkańców i turystów o wartości danego zabytku. Zwolenie na umieszczenie znaku na zabytku wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

3.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

❖ **STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 - z perspektywą do 2030**

(Uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., Monitor Polski z 2017 r., poz. 260).

W zapisach Strategii, w punkcie 4. „Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej”, w działaniach do 2030 r. zapisano:

„Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – poprzez wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO)”.

Wśród projektów strategicznych wymienione zostały m. in.: Dziedzictwo buduje wspólnotę (sieć muzeów historycznych), Kultura/ Dziedzictwo/ Wspólnota (wsparcie bibliotek, domów kultury, archiwów państwowych), Kolekcje (wspieranie instytucji kultury w tworzeniu kolekcji sztuki współczesnej).

❖ **KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030 („KSRR 2030”)⁸**

Przyjęta uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r., Monitor Polski, z 2019 r., poz. 1060.

„KSRR 2030” zastąpiła „Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”. Rozwija postanowienia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, określone w filarze rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. „KSRR 2030” jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030⁹.

❖ **KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI, zwany dalej „KPOiOnZ” 2019–2022**

(Przyjęty uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.¹⁰)

Okres realizacji ustalono na lata 2019-2022.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem kolejnej edycji KPOiOnZ.

⁸ <https://www.mirr.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarzadzanie-rozwojem-kraju/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego-2030/>

⁹ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

¹⁰ Monitor Polski poz. 808.

❖ **OCHRONA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO**

16.08.2011 roku w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

(Polska ratyfikowała Konwencję 22.10.2010 r. , Dz.U. 2011 Nr172 poz. 1018)

Narodowy Instytut Dziedzictwa (instytucja kultury, stanowiąca zaplecze eksperckie MKiDN) zajmuje się zagadnieniami związanymi z dziedzictwem niematerialnym i jego ochroną w Polsce, w odniesieniu do Konwencji UNESCO z 2003 roku. Przygotowano założenia i procedury dotyczące ochrony dziedzictwa niematerialnego, wytyczne w sprawie składania wniosków o wpis na krajową listę dziedzictwa niematerialnego, formularze wniosku zgłoszeniowego, załączniki do wniosku oraz instrukcje i stronę internetową. (www.zabytek.pl, www.nid.pl, <http://niematerialne.nid.pl/>).

Obejmowane ochroną na terenie Polski elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- być żywe, odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość grup kulturowych;
- mieć charakter (...) włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie, lecz wzmacnianiu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- ponieważ niematerialne dziedzictwo jest zakorzenione we wspólnotach, oznacza to, iż może zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą;
- elementy wpisane na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być następnie wpisane na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa ludzkości - prowadzoną przez UNESCO.

Dziedzictwo niematerialne to m.in.:

- tradycje i przekazy ustne (np. bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe), w tym w języku jako nośniku niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne (np. tradycje wokalne, instrumentalne i taneczne; widowiska religijne, karnawałowe i doroczne);
- praktyki społeczno-kulturowe (np. zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne: chrzciny, wesela, pogrzeby; ceremonie lokalne; i środowiskowe; zwyczaje odpustowe i pielgrzymki; gry i zabawy; folklor dziecięcy; sposoby świętowania; praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich (...));
- wiedza i praktyka dotycząca przyrody i wszechświata (np. tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie; meteorologia ludowa, tradycyjne sposoby gospodarowania, tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania: miłosne, medyczne);
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wpis dokonywany jest na wniosek: grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych. W uzasadnionych przypadkach, tj. jeżeli dany element dziedzictwa niematerialnego kultywowany jest jedynie przez pojedyncze osoby, również na wniosek jednostek.

https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi również krajowy rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego. Jest to platforma do wymiany doświadczeń oraz inspiracji dla wszystkich stron zainteresowanych ochroną niematerialnego dziedzictwa.

[\(http://niematerialne.nid.pl/Ochrona_dziedzictwa/Dobre_praktyki/\)](http://niematerialne.nid.pl/Ochrona_dziedzictwa/Dobre_praktyki/)

❖ KRAJOWA POLITYKA MIEJSKA

(Uchwała Rady Ministrów z dn. 14 czerwca 2022 r.)

14 czerwca 2022 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę ws. Krajowej Polityki Miejskiej 2030. Ma ona na celu wspieranie zrównoważonego rozwoju miast, poprawę zarządzania nimi oraz tworzenie dogodnych warunków życia mieszkańców. Jej zadaniem będzie integrowanie i koordynowanie polityk publicznych, które w różnym stopniu dotyczą miast i obszarów miejskich.

Dokument ten określa pożądane kierunki działań oraz proponuje rozwiązania prawne i organizacyjne. Mają one służyć realizacji wizji rozwojowej polskich miast i obszarów funkcjonalnych oraz celów określonych w Polityce.

Wśród wyzwań Krajowej Polityki Miejskiej 2030 znalazły się m.in.:

- problemy suburbanizacji i ładu przestrzennego,
- współpraca w miejskich obszarach funkcjonalnych oraz wzmocnienie zdolności rozwojowych miast,

- jakość środowiska przyrodniczego i działania adaptacyjne wobec zmian klimatu,
- mobilność i bezpieczeństwo ruchu drogowego,
- promocja działań społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb mieszkaniowych.

Partnerami w realizacji celów Krajowej Polityki Miejskiej 2030 powiązanych z zasadami rozwoju miejskiego będą przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego, organizacje zrzeszające mieszkańców, przedsiębiorców i innych interesariuszy rozwoju miejskiego, a także podmioty ze sfery pozarządowej, biznesu, nauki i kultury.

3.3. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

❖ STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO („SRWZ 2030”) do roku 2030

(Przyjęta dnia 28 czerwca 2019 r. uchwałą nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego).

„SRWZ 2030” wskazuje wizję rozwoju regionu, obszary priorytetowe, główne cele działań, wykraczające czasem poza sferę bezpośrednich kompetencji samorządu województwa. Zmiany demograficzne, aktywność społeczno-publiczna, edukacja, „niebieska gospodarka”, odnawialne źródła energii oraz turystyka to atuty, jakimi dysponuje Pomorze Zachodnie, a równocześnie wyzwania, jakie przed nim stoją. By móc się rozwijać, poprawiać jakość życia trzeba budować otwartą społeczność, dynamiczną gospodarkę, sprawny samorząd i partnerski region. To cele wyznaczone w nowej Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030¹¹.

Wśród zasad zrównoważonego rozwoju wskazuje się na potrzebę poszanowania zasobów środowiska i zachowanie spójności przestrzennej, poprzez zarządzanie i planowanie zapewniające utrwalanie ładu przestrzennego na każdym szczeblu samorządu.

❖ REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO na lata 2021-2027 (obecnie trwają prace nad przyjęciem RPO WZ 2021-2027)

Program Regionalny to jedna z metod realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Wsparcie pochodzące z Programu koncentruje się na trzech podstawowych obszarach: gospodarka, infrastruktura i społeczeństwo. Celem strategicznym Programu jest poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym

¹¹ <http://bip.rbip.wzp.pl/arttykul/strategia-rozwoju-wojewodztwa-zachodniopomorskiego-do-roku-2030>.

wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych.

Dokument „Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027. Roboczy opis celów szczegółowych (wersja z sierpnia 2021 roku)” wskazał m.in. priorytet 5: PRZYJAZNE MIESZKAŃCOM POMORZE ZACHODNIE zawierający cel szczegółowy (VI) – wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. W komentarzu podkreślono, że:

„Posiadanie dużej liczby zabytków w województwie wymaga ukierunkowania wsparcia ochrony dziedzictwa kulturowego na obszary, które będzie można udostępnić turystom. Działania te umożliwią dywersyfikację oraz poprawę jakości oferty turystycznej oraz przyczynią się do wzrostu roli turystyki jako czynnika sprzyjającego rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionu. Wyzwaniem w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym również z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionu, jest poprawa stanu zabytków.”

❖ **PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ZACHODNIO-POMORSKIEGO, zwany dalej („PZPWZ 2020”)**

(Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XLV/530/2010 z dn. 29.10.2010 r. Przystąpienie do zmiany planu nastąpiło Uchwałą nr 555/18 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 09.04.2018 r. przyjmującą projekt zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko oraz uruchomienia procedury opiniowania i uzgadniania projektu.)

UWAGA: W 2020 r. nastąpiła aktualizacja Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 24 czerwca 2020 roku)

Jest to opracowanie o charakterze regionalnym, które stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań; formułuje cele gospodarowania przestrzenią województwa i zasady jej kształtowania oraz określa kierunki polityki przestrzennej w długiej perspektywie.

Strategicznym celem zagospodarowania przestrzennego województwa jest zrównoważony rozwój służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową; spójności wewnętrznej województwa; zwiększeniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców do średniego poziomu w Unii Europejskiej.

Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć m.in.:

- ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i **dziedzictwo kulturowe**;
- harmonizację działań wpływających lub mogących mieć wpływ na przekształcenia przestrzeni (w tym eliminacja konfliktów i zagrożeń).

Ustalenia „**PZPWZ 2020**” nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiając jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadania celu publicznego.

Uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z **terenu województwa zachodniopomorskiego**, z uwzględnieniem konieczności uzgodnień z ZWKZ, leży w kompetencjach gmin.

We wszystkich planach dotyczących obszarów wpisanych do rejestru zabytków – np. układów staromiejskich, zabytkowych zespołów folwarcznych, pałacowych, parkowych – znajdują się zapisy ustalające warunki ochrony zabytków. Dla innych obszarów chronionych, na których znajdują się np. obiekty z wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków, także wprowadzane są indywidualne zapisy. Plany i ich aktualizacje tworzone są zgodnie z potrzebami poszczególnych samorządów lub inwestorów.

Jednym z ważniejszych elementów planu jest część poświęcona stanowi zachowania dziedzictwa kulturowego opracowana przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie¹², pn. „Aktualizacja Studium i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” do zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego”.

Opracowanie to wskazało **Parki Kulturowe (PK) i Obszary Kulturowo-Krajobrazowe (OKK)**.

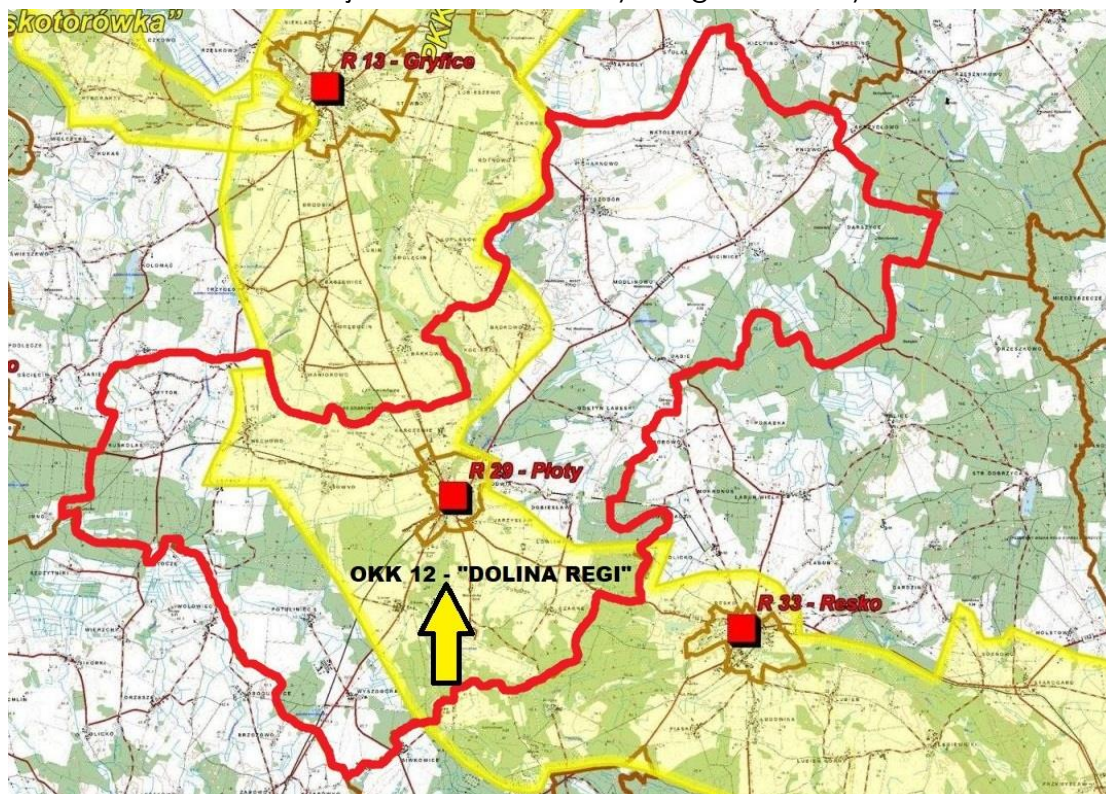
W „**PZPWZ 2020**” wskazano kategorię obszarów kulturowo-krajobrazowych (**OKK**) z zaleceniem uwzględniania ich w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego¹³. Na obszarze woj. zachodniopomorskiego wyodrębniono 30 OKK.

¹² Biuro Dokumentacji Zabytków to instytucja kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, wyspecjalizowana w ochronie i dokumentacji dziedzictwa kulturowego; opracowanie powstało w 2010 r.

¹³ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego, Szczecin 2020.*, s. 136 - 139.

Część gminy Płoty została ujęta w: **OKK 12 „Dolina Regi”**. Jest to obszar w otoczeniu rzeki Regi i jej dopływów, który rozciąga się od jej źródeł w okolicach Świdwina do ujścia do Morza Bałtyckiego w Mrzeżynie¹⁴.

Wybrane elementy w odniesieniu do gminy Płoty

Walory kulturowe

W Płotach, na zakolu rzeki, zachowane jest wczesnośredniowieczne grodzisko, usytuowane na naturalnym wzniesieniu, o czytelnym czworokątnym majdanem i fosą od strony południowej. Miasto lokowane w 1277 r., wyróżnia się istnieniem dwóch zamków: „Starego” - postawionego na wzgórzu nad Regą w XIII w., przebudowanego w XVI i XVII w. (renesansowy); „Nowego” – zbudowanego w XVII w., na pocz. XX w. gruntownie przebudowanego (neorenesansowy, wieloskrzydłowy, z oficynami i bramami), otoczonego parkiem. Układ staromiejski jest wpisany do rejestru zabytków.

Na Redze funkcjonuje wiele budowli i urządzeń hydrotechnicznych pozostałych po bogatym niegdyś zagospodarowaniu rzeki m.in. elektrownie wodne w Lisowie („Likowo”) i Płotach (na miejscu dawnego młyna).

Zespoły ruralistyczne w dolinie Regi osadnictwo posiadają równie starą metrykę jak miasta i zachowały wiele elementów historycznego rozplanowania oraz struktury.

Walory krajobrazowo-przyrodnicze

Krajobraz na całej długości Regi jest bardzo zróżnicowany. W dolnym biegu Regi tereny zostały silnie przekształcone przez działania melioracyjne, przede wszystkim

¹⁴ Szczegółowy opis przytoczono w 1.edycji GPOnZ na lata 2012-2016.

zabudowania hydrotechniczne. Powyżej Reska rzeka ma naturalny bieg. Środkowy odcinek doliny rzecznej przecina tereny morenowe o zróżnicowanej rzeźbie terenu. Typowo górski charakter posiada górny odcinek do Trzebiatowa. Dalej rzeka płynie przez otwarte tereny nadmorskie, podmokłe, poprzecinane rowami melioracyjnymi.

Elementy charakterystyczne

Miasta założone nad Regą z zabytkami dokumentującymi ich dzieje od XII-XIII w. Tereny wiejskie z zachowaną zabudową chłopską i rezydencjonalną. Liczne parki. Materialne świadectwa gospodarki związanej z rzeką: młyny i elektrownie (m.in. w Płotach i Lisowie). Obszar o wybitnych walorach kulturowych i krajobrazowych.

Zalecenia do ochrony i kształtowania krajobrazu obszaru OKK 12 „Dolina Regi” to m.in.:

Ochrona krajobrazu

- uczytelnienie i zachowanie materialnych świadectw rozwoju kulturowego terenów nadrzecznych,
- rewitalizacja i zagospodarowanie terenów nadrzecznych w nawiązaniu do dawnego rozplanowania, utrzymanie pozostałości dawnych budowli na rzece i jej dopływach na potrzeby funkcjonującego szlaku kajakowego,
- utrzymanie sieci osadniczej i ograniczenie lokalizacji nowej zabudowy poza obrębem tradycyjnych jednostek osadniczych,
- zakaz lokalizacji obiektów wielkokubaturowych i urządzeń infrastruktury technicznej (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych, wieże elektrowni wiatrowych) w zasięgu obszarów ekspozycji historycznych dominant, wskazanych wartościowych układów kompozycyjnych. Decyzje o lokalizacji nowych inwestycji należy poprzedzać studiami krajobrazu.

Ochrona układów przestrzennych

- likwidacja ruchu tranzytowego z terenów starych miast,
- zachowanie układów wsi owalnicowych, charakterystycznego dla północnych terenów,
- zachowanie historycznych granic zabytkowych założeń dworsko-parkowych i folwarków, zakaz parcelacji parków i budowy na ich terenie obiektów w ahistorycznej lokalizacji. Funkcje nowej zabudowy na terenie parków powinny umożliwiać utrzymanie i wykorzystanie parku.

Ochrona zabytkowych obiektów

- zachowanie architektury i wyposażenia elektrowni wodnych,
- utrzymanie w dobrym stanie zabytkowej zabudowy,
- ochrona reliktyw osadnictwa pradziejowego z dopuszczeniem inwestycji na określonych warunkach,

- zachowanie układu topograficznego zabytków archeologicznych posiadających formę przestrzenną (grodzisk, cmentarzysk) i ich otoczenia, zapewnienie ich ekspozycji

Potencjał turystyczny (istniejące trasy turystyczne, polecane trasy i punkty do turystycznego zagospodarowania)

Na Redzie i w jej otoczeniu funkcjonują szlaki turystyczne. Rega jest popularną trasą kajakową. Znane są zabytki miast nad rzeką. W znacznie mniejszym stopniu spopularyzowane zostały zabytkowe obiekty na terenach wiejskich. Tereny wiejskie mają korzystne warunki do rozwoju funkcji agroturystycznych na bazie historycznej zabudowy zagrodowej.

Obszar Kulturowo-Krajobrazowy stanowi charakterystyczny wyróżnik regionalny i może stanowić niewątpliwy impuls do tworzenia markowego produktu turystycznego i regionalnego.

❖ WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021–2024, zwany dalej „WPONZ 2021–2024”

(Przyjęty Uchwałą nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 28 października 2021 roku)¹⁵

Główne cele programów opieki nad zabytkami określone w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku to:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

„WPONZ 2021–2024” zakłada, że Samorząd Województwa sprawując opiekę nad zabytkami będącymi jego własnością lub przez niego administrowanymi, poprzez swoje działania przyczynia się do ochrony zabytków leżących w granicach

¹⁵ Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r., poz. 5593.

województwa zachodniopomorskiego. Posiadając ku temu instrumenty (finansowe i organizacyjne – Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWZP, Biuro Dokumentacji Zabytków) inicjuje, wspiera i koordynuje działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego województwa. Wobec innych właścicieli zabytków może pełnić jedynie funkcję wspomagającą, doradczą, opiniodawczą.

Samorząd Województwa w ramach aktualnych możliwości finansowych i organizacyjnych może tworzyć warunki wspierania wybranych działań, uznanych za istotne dla zachowania dziedzictwa kulturowego i tym samym dla realizacji zadań Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa określa politykę zagospodarowania przestrzennego województwa (m.in. poprzez Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego) i strategię rozwoju województwa w poszczególnych dziedzinach (m.in. poprzez Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, Regionalny Program Operacyjny), w tym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zdefiniowaną w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami. Ponieważ dziedzictwo kulturowe jest przedmiotem ustaleń wielu wojewódzkich dokumentów planistyczno-strategicznych naturalnym jest dążenie do kompatybilności i komplementarności kierunków i zadań obejmujących dziedzictwo kulturowe we wszystkich dokumentach.

W osiągnięciu celów „WPONZ 2021–2024” fundamentalną kwestią jest wypracowanie programu finansowania długofalowych działań, ukierunkowanych na osiągnięcie określonego celu, np. poprawa materialnego stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez ustalenie pierwszeństwa w przyznawaniu środków na rzecz określonej grupy zabytków (np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane), na określony okres, czy poprzez uwzględnienie w priorytetach Regionalnych Programów Operacyjnych Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa nie ma kompetencji do stanowienia ochrony zabytków, a jedynie do opieki nad zabytkami. Jego kompetencje i działania mają charakter wspierający zarówno ochronę (poprzez plan zagospodarowania przestrzennego województwa), jak i opiekę (poprzez uchwalanie Regionalnego Programu Operacyjnego, przy pomocy, którego otwierają się przed właścicielami zabytków możliwości uzyskania środków finansowych). Opracowany - zgodnie z dokumentami strategicznymi - Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmuje uchwałą Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego. Uchwalone programy podlegają publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego powinien stać się podstawą określania polityki w zakresie opieki nad zabytkami dla samorządów lokalnych.

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z późn. zm.).

Cele „WPONZ 2021–2024” to:

- I. Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego łąd przestrzenny województwa zachodniopomorskiego.
- II. Zwiększenie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego.
- III. Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego.

Dla wyznaczonych celów perspektywicznych określono cele operacyjne. Do poszczególnych celów operacyjnych przyporządkowano określone zadania szczegółowe.

W celu perspektywicznym I „Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego łąd przestrzenny województwa zachodniopomorskiego” wskazano na konieczność utrzymania spójności Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z celami WPOnZ 2021–2024 oraz uwzględniania ich w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego, a także w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej i innych dokumentach programowych WZ, dotyczących np. edukacji, turystyki, środowiska przyrodniczego. Wskazano też na konieczność wspierania procesu opracowywania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków oraz monitoring zmian prawa w zakresie ochrony zabytków.

Cel operacyjny: „integracja opieki nad dziedzictwem, krajobrazem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym” – m.in. przez opracowanie **Audytu Krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego**, a także wzmocnienie wykorzystania potencjału dziedzictwa przez system ochrony krajobrazu kulturowego.

Cel operacyjny: „poprawa materialnego stanu zabytków” wskazuje m.in. na następujące zadania:

- opieka nad drewnianym, rodzimym budownictwem ryglowym, jako wyróżnikiem kulturowym regionu;
- działania na rzecz utworzenia parku etnograficznego i tworzenia „Wirtualnego skansenu przy drodze OD STAREGO KRAKOWA DO NOWEGO WARPNA”;
- wspieranie działań na rzecz zabezpieczania obiektów zabytkowych przed zagrożeniami;
- wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami („dobre praktyki” konserwacji i rewaloryzacji).

Cel operacyjny: „współodpowiedzialność za zabytki i lokalne dziedzictwo” zakładają wspieranie samorządów lokalnych w działaniach na rzecz opieki i ochrony zabytków (np. gminne i powiatowe programy opieki, gminne ewidencje zabytków).

Cel perspektywiczny II „Zwiększanie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne, z czego jeden dotyczy **form finansowania zadań**

związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami – z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego (np. dotacje na prace renowacyjne i konserwatorskie dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków **i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków**) oraz z funduszy strukturalnych i zewnętrznych będących w dyspozycji województwa.

Cel operacyjny: „zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości” wskazuje na następujące zadania:

- rozwój wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach dostępnych turystycznie;
- rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków, tradycje niematerialne i patriotyczne;
- działania na rzecz zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele turystyczne i gospodarcze;
- budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny: „tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami” kładzie nacisk na wspieranie rozwoju oferty turystycznej opartej o zabytki i elementy dziedzictwa oraz gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, z wykorzystaniem miejscowych tradycji.

Cel perspektywiczny III „Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne związane z edukacją regionalną i promocją zabytków oraz walorów kulturowych regionu, w tym wspieranie funkcjonowania lokalnych muzeów i izb regionalnych.

Cel operacyjny: „edukacja i promocja zabytków i dziedzictwa kulturowego” wskazuje na następujące zadania:

- organizacja wydarzeń związanych z popularyzacją dziedzictwa regionu kierowanych do szerokich grup społecznych – np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa, Europejskie dni Dziedzictwa, Noce Muzeów;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do działań edukacyjnych i promocyjnych województwa;
- popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa i jego ochronie, ze szczególnym uwzględnieniem dynastii Gryfitów, z wykorzystaniem nowych technologii cyfryzacji zabytków;
- kształtowanie postaw patriotycznych w kontekście historii regionu;

❖ **POLITYKA KULTURALNA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

(Przyjęta uchwałą nr 1257/21 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka kulturalna województwa zachodniopomorskiego”)

Na podstawie analizy dostępnych danych, opracowań i badań dla Polityki kulturalnej województwa zachodniopomorskiego określono 3 priorytetowe strategiczne obszary interwencji:

1. Dostęp do kultury oraz uczestnictwo w kulturze
2. Rozwój współpracy międzynarodowej w obszarze kultury
3. Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe

Mają one na celu realizację wizji rozwoju kultury w regionie, zgodnie z którą w perspektywie roku 2030 Pomorze Zachodnie, ze względu na swoje położenie geograficzne oraz zasoby, stanie się regionem przyciągającym osoby twórcze, przedsiębiorcze, aktywne zawodowo, chcące mieszkać w regionie, gdzie zapewniony jest najwyższy poziom usług publicznych, edukacyjnych oraz unikalna oferta kulturalna na najwyższym poziomie artystycznym.

W ramach realizacji priorytetu 3. (Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe) działania będą nakierowane na ochronę rodzimego dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową, a zarazem przyczyniającego się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

W dokumencie zapisano:

„Dziedzictwo kulturowe regionu przez wiele powojennych lat było postrzegane jako swego rodzaju balast. Konsekwencje tego stanu są odczuwane pomimo dużych nakładów na jego ochronę poczynionych w ostatnich latach. Dlatego dalsze inwestowanie w ochronę i rewaloryzację zachowanego dziedzictwa przyczyni się do zniwelowania pewnych niekorzystnych zaszczości oraz do zachowania tego, co cenne i stanowi o tutejszej specyfice wynikającej z uwarunkowań historycznych. Należy podkreślić także inną percepcję dziedzictwa, inną identyfikację mieszkańców regionu z krajobrazem kulturowym niż w innych regionach Polski.

Działania samorządu województwa będą ukierunkowane na ochronę, promocję najcenniejszych i unikalnych obiektów, których ochrona jest potrzebna, aby przekazać przyszłym pokoleniom wielowiekową różnorodną spuściznę zachodniopomorską.

Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego regionu

W ramach celu podejmowane są działania nakierowane na ochronę i rozwój rodzimego dziedzictwa materialnego oraz niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową. Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja celu pozytywnie wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu, a poprzez wykorzystanie potencjału posiadanego dziedzictwa kulturowego, przyczyni się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Badanie, dokumentowanie i promocja zachodniopomorskiego dziedzictwa kulturowego

W ramach priorytetu podejmowane są działania mające na celu podnoszenie zainteresowania problematyką ochrony zabytków oraz promocji zachodniopomorskiego dziedzictwa poprzez wykłady, konferencje naukowe, wystawy, działania edukacyjne oraz wydawnictwa. Kluczowym partnerem jest Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

W ramach priorytetu wskazane zostaje, iż Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie opracowuje na zlecenie Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami. Podstawę opracowania programu stanowi analiza zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym Województwa Zachodniopomorskiego, w tym wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie najbliższych czterech lat."

❖ **POLITYKA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO W SEKTORZE TURYSTYKI**

(Przyjęta uchwałą Nr 786/16 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 maja 2016 r.)

Polityka, określona w perspektywie roku 2030, stanowi element kompleksowego planu działań mających na celu tworzenie jak najlepszych warunków życia i pracy mieszkańców, z postrzeganiem potencjału gospodarczego jako istotnego czynnika wzrostu. Turystyka stanowi istotną dziedzinę gospodarki województwa zachodniopomorskiego i jest akceleratorem aktywizacji społecznej, rozwoju regionalnego, pogłębiania procesów integracyjnych. Jako silnie powiązana z rozwojem kultury – w tym dziedzictwem kulturowym, a także sportu, ochroną środowiska, rolnictwem, transportem i zdrowiem, znajduje odniesienia w wielu dokumentach strategicznych na poziomie krajowym i europejskim.

3.4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI STAROSTWA POWIATOWEGO W GRYFICACH:

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI 2020-2023 („PPOnZ 2020-2023”)

(Przyjęty uchwałą Nr XXII/145/2020 Rady Powiatu Gryfickiego, z dnia 21 maja 2020 roku)

„PPOnZ 2020-2030” został opracowany zgodnie z ustawami o samorządzie gminnym oraz ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W Programie zamieszczono – w sposób szczegółowy – uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem odniesienia do innych dokumentów

powiatu oraz charakterystyką dziedzictwa kulturowego powiatu ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu. W odniesieniu do gminy Płoty szczególną uwagę zwrócono na: układ staromiejski, zespoły ruralistyczne o średnio-wiecznej metryce, architekturę rezydencjonalną (Stary i Nowy Zamek w Płotach, założenia dworsko-folwarczne (np. Mechowo, Modlimowo, Wicimice), architekturę sakralną (w tym kościoły ryglowe), zabytki techniki (np. elektrownie w Płotach i Lisowie).

Wśród zadań „**PPOnZ 2020-2030**”, wskazanych do realizacji na obszarze gminy Płoty wymieniono, m.in. zintensyfikowanie działań w sprawie sprzedaży Nowego Zamku w Płotach, monitoring stanu zachowanie obiektów zabytkowych oraz promocja poprzez wydawnictwa.

4. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY PŁOTY¹⁶

4.1. POŁOŻENIE GMINY W REGIONIE

Płoty są gminą miejsko-wiejską, leżącą w północno-środkowej części województwa zachodniopomorskiego; w powiecie gryfickim. Do 1999 r. stanowiła półn.-wschodnią granicę woj. szczecińskiego.

Gmina Płoty graniczy: od zachodu z gm. Golczewo, od południa z gm. Nowogard, od wschodu z gm. Resko, od północy z gm. Rymań i gm. Gryfice. Przez gminę wytyczona jest (w układzie SW – NE) szosa krajowa nr 6, a Płotach krzyżują się drogi wojewódzkie do Gryfic, Golczewa i Reska; połączenie kolejowe na trasie Goleniów – Kołobrzeg.

W sensie geograficznym obszar gminy rozplanowany jest pomiędzy Równiną Gryficką (od północy), a Nowogardzką (od południa). Głównym elementem krajobrazu naturalnego jest rzeka Rega, która przepływa w układzie południkowym (przez Płoty). Rzeźba terenu wyraźnie pofałdowana (ok. 40-50 m n.p.m.), przecięta kilkoma rzeczkami oraz bezimiennymi strumieniami; brak większych zbiorników wodnych, za wyjątkiem niewielkich stawów (oczek). Krajobraz wybitnie rolniczy, otwarty, z niewielkimi kompleksami leśnymi w części północno-wschodniej (okolice Wicimic, Pniewa) oraz zachodniej (Truskolas).

4.2. RYS HISTORYCZNY

Tło historyczne - kalendarium

2 poł. X w. - obszar obecnej gminy Płoty (w ramach Pomorza) został przyłączony do państwa polskiego, zjednoczonego przez Mieszka I; granice udokumentowano w Dagome iudex z 992 r.

Od pocz. XI w. - zerwanie (na ok. 100 lat) związków Pomorza z Polską, w następstwie wojen polsko-niemieckich oraz prób usamodzielnienia się tej dzielnicy pod przywództwem rodzimej, słowiańskiej dynastii.

1119-1123 – w wyniku podbojów Bolesława Krzywoustego Pomorze Zachodnie stało się lennem Polski, a książę Warcisław z dynastii Gryfitów zobowiązał się do ochrzczenia ludności - akcję chrystianizacyjną prowadził biskup Otton z Bambergu.

1140 r. - założono biskupstwo w Wolinie.

Rozbicie dzielnicowe - ponowne osłabienie związków Pomorza z Polską, a książę Bogusław I uznał się lennikiem cesarza niemieckiego Fryderyka I. W tym czasie nastąpił proces kolonizacji tych terenów przez rycerzy, kupców, rzemieślników, chłopów

¹⁶ Podstawę stanowi 1.edycja GPOnZ na lata 2012-2016 oprac. VERBUM”..., ze zmianami autorskimi z 2017 r. oraz Studium wartości kulturowych (skrócone studium ruralistyczne), oprac. BSiDK Szczecin, 2000 r.

niemieckich i flamandzkich, a także wyodrębnienie się rodów pomorskich – m.in. Osten, Wedel, Eberstein.

1181-1227 - Pomorze znalazło się pod panowaniem Danii.

1231 r. cesarz niemiecki Fryderyk II nadał elektorom brandenburskim prawo do zwierzchności nad Pomorzem, co stało się zarzewiem licznych wojen.

Od XIII w. - okres dynamicznych przemian gospodarczych i ustrojowych, a także intensywna kolonizacja (lokacja miast i zakładanie wsi; w 1277 r. lokacja Płotów prawie lubeckim).

1320 r. książę Warcisław IV przyznał miastu dochody z ośmiu okolicznych wsi.

1478 r. - całość ziem pomorskich zjednoczył Bogusław X, panujący w latach 1474-1523, a poprzez małżeństwo z Anną - córką Kazimierza Jagiellończyka – utrzymywał kontakty z państwem polskim; w owym okresie, na terenach obecnej gminy Płoty, odnotowano liczne lokacje wsi (np. Bądkowo, Pniewo, Wicimice, Wyszobór).

Od I. 20. XVI w. - księstwo zachodniopomorskie objęła fala ruchów reformatorskich, zakończonych w 1534 r. oficjalnym zerwaniem z kościołem rzymsko-katolickim i ustanowieniem religii protestanckiej, jako panującej na całym obszarze księstwa.

1618-1648 (wojna 30-letnia) - tereny obecnej gminy, podobnie jak całe Pomorze zostały znacznie zniszczone w wyniku licznych przemarszów wojsk, kontrybucje, plądrowania. Doszło do utraty autonomii księstwa, a w wyniku bezpotomnej śmierci księcia Bogusława XIV (1637 r.) nastąpił podział dziedzictwa Gryfitów między Brandenburgię (w tym okolice Płotów) i Szwecję.

1655-1660 (wojny polsko-szwedzkie) – przez Płoty i okolice przechodziły liczne kolumny wojskowe, czyniące znaczne szkody z racji przymusowej dla okolicznej ludności aprowizacji.

1756-1763 (wojna siedmioletnia) – tereny zostały częściowo zniszczone przez wojska pruskie i rosyjskie.

Od 1720 r. - całe Pomorze dostało się pod panowanie Prus (Fryderyk Wilhelm I), a w państwie powołano urzędy nadzorujące dochody skarbowe (w tym tzw. kamerę wojenną).

1724 r. - Pomorze zostało podzielone na powiaty. Płoty należały do tzw. powiatu Ostenów-Blücherów, a samo miasto było w dalszym ciągu własnością prywatną.

W okresie wojen napoleońskich - Pomorze ponownie stało się teatrem działań wojskowych, przez przeprawy na Redze w Płotach przechodziły wojska francuskie, pustosząc okoliczne miejscowości.

1815 r. - dokonano reformy administracyjnej, wprowadzono podział na prowincje, rejencje i powiaty, a miasta prywatne (w tym Płoty) już w 1808 r. uzyskały samorząd; w owym czasie okolice Płotów wchodziły w skład powiatu Regenwalde (Resko).

I poł. XIX w. - rozpoczął się proces kształtowania wielkoobszarowej własności szlacheckiej (zakładano nowe folwarki) i regulacji gruntów.

Kon. XIX w. - rozpoczął się proces przechodzenia części ziemi z rąk wielkich posiadaczy do indywidualnych chłopów, co związane było z tzw. kolonizacją wewnętrzną, inspirowaną przez państwo pruskie, a prowadzoną przez instytucje parcelacyjno-kredytowe.

4.3. UKŁADY PRZESTRZENNE, ZABUDOWA

A. Miasto Płoty - historia

Historia Płotów sięga okresu wczesnego średniowiecza, kiedy to istniały tu dwa grody i osada handlowa, ulokowane przy trakcie komunikacyjnym ze Szczecina do Kołobrzegu, a także przy przeprawie przez rzekę Regę.

Nazwa miasta ma źródłosłów słowiański i wywodzi się od słowa płot, oznaczającego palisadę wokół miejsca warownego lub tereny podmokłe. Historyczne nazwy miejscowości, występujące w źródłach pisanych (łacińskich i niemieckich) to: „*Plota*”, „*Plot*”, „*Plote*”, „*Plate*”, „*Plathe*” - do 1945 r.

W XIII wieku gród i miasteczko były w posiadaniu rycerza Dobiesława Wotucha z Otoku, który otrzymał Płoty w lenno od księcia Barnima I.

W 1277 r. Dobiesław Wotuch dokonał lokacji miasta na prawie lubeckim, a świadkami byli burmistrzowie Gryfic i Greifswaldu. W tym celu sprowadzono dwóch zasadźców (Hildebranda i Zygryda), którzy wprowadzili do osady na podgrodzium urządzenia miejskie oraz znacznie rozbudowali miasto. Wotuch podarował miastu „na wieczne czasy” 160 włók gruntu, z czego 36 włók otrzymali na własność zasadźcy, a 4 włoki przypadły kościołowi. W dokumencie lokacyjnym mieszkańcy otrzymali: immunitet sądowniczy, dwanaście lat zwolnienia podatkowego, prawo wyrębu drewna budowlanego, prawo rybołówstwa na całej długości Regi należącej do miasta, prawo polowania w lasach feudalnych, prawo zakładania młynów.

Płoty od początku swojego istnienia były miastem prywatnym. Już w 1284 r., na mocy traktatu pomorsko-brandenburskiego, miasto i zamek uzyskali von Wedlowie popierani przez Brandenburczyków. Po podziale księstwa pomorskiego (w 1294 r.) na dwie dzielnice, Płoty – wraz z zamkiem i okolicznymi ziemiami - znalazły się w posiadaniu linii wołogoskiej i przypadły rycerzowi Janowi Heydebreckowi. W 1320 r. członkowie tej rodziny otrzymali od księcia Warcisława IV potwierdzenie prawa do miasta Płoty, ośmiu wsi oraz patronatu nad kościołem. W latach 1325 – 1367 kolejnymi właścicielami Płotów byli przedstawiciele rodów: von Blankenburg, von Plötz, von Eberstein, von Troyen.

Rozwój Płotów nastąpił dopiero po przejściu miasta w ręce rodziny von der Osten z Dąbia Łobeskiego, których przedstawiciele służyli w drużynach księcia Warcisława III i Barnima IV. W 1367 r. wymieniany był Henryk von Osten, który uzyskał „na wieczne czasy” Płoty i okoliczne wsie oraz zapoczątkował ok. 200 letni okres posiadania lenna przez ten ród. Z chwilą przejścia miasta przez Diniesa von Osten (1448 r.), który

uczestniczył w wojnie szwedzkiej, jako rycerz księcia pomorskiego Eryka słupskiego, nastąpił – krótkotrwały - rozwój miasta. Dokonano podziału dóbr: brat o imieniu Wedige otrzymał 1/4 część zamku, 1/8 część miasteczka, całe podzamcze, połowę dochodów z młyna i od mieszczan. W 1463 r., w wyniku zatargu między biskupstwem kamieńskim a Kołobrzegiem, Dinies von Osten stanął po stronie biskupstwa, przez co naraził się na odwet ze strony kołobrzeżan, którzy w 1465 r. zniszczyli zamek w Płotach i spalili miasto.

Prawa do miasta i zamku rościli także Ebersteinowie z Nowogardu, którzy w 1474 r. dokonali zbrojnej wyprawy na Płoty, niszcząc częściowo także zamek.

W 1480 r., na mocy wyroku księcia Bogusława X, wyłączne prawo do miasta i spornych posiadłości wiejskich otrzymali von Ostenowie, co było każdorazowo potwierdzane przy zmianach na tronie książęcym.

Po wyeliminowaniu zewnętrznych zagrożeń miasta, zaczęły się spory pomiędzy poszczególnymi liniami rodu von Ostenów, które trafiały nawet przed sądy książęce. W 1577 r. Wedigo von Osten sprzedał swoją część miasta i posiadłości zamkowe Hermannowi von Blücher z Dymina, przy czym Ostenowie zagwarantowali sobie prawo pierwokupu (odsprzedaży) tych dóbr. Nowi właściciele części Płotów (von Blücherowie) rozbudowali zamek, otrzymali prawo do jurysdykcji z połowy miasteczka, ziemie przy wale oraz prawo połowy węgorki na całej długości Regi w obrębie miasta, zaś do ich obowiązków należała obrona miasta i przemiał zboża w młynie miejskim. Z kolei rada miejska płaciła podatek („orborę”) w wysokości 3 guldenów rocznie, mieszczanie zaś byli zobowiązani do utrzymywania brodu przy młynie, warzenia piwa na własny użytek oraz służby pieszej lub konnej w razie obrony miasta.

W owym czasie von Ostenowie przenieśli się do wschodniej części miasta i zbudowali (w latach 1606-18) nowy zamek. Podział miasta pomiędzy dwa rody był przyczyną licznych zatargów, gdzie początkowo stroną dominującą byli von Blücherowie, którzy dążąc do dalszego powiększenia swoich dóbr zamierzali także przenieść część praw miejskich na rzecz zamku, co z kolei spotkało się ze stanowczym oporem zarówno mieszczan, jak i wspierających ich von Ostenów. Część sporów regulowały sądy książęce, a z czasem przyczyniły się one do osłabienia kondycji finansowej von Blücherów, a także uszczuplenia ich posiadłości.

W XVII wieku nastąpiły niespokojne czasy wojen, w czasie których Płoty były miejscem kilkakrotnych przemarszów i kwaterowania różnych wojsk, a także niszczone przez pożary. W 1612 r. pożar strawił prawie całe miasto, łącznie z kościołem, parafią i szkołą; w 1638 r. spaliły się 64 domy; w 1641 r. – 15 domów z zabudowaniami gospodarczymi; kolejne pożary odnotowano w 1660 r. i 1673 r.

W okresie wojny 30-letniej (1618-1648) Płoty najbardziej ucierpiały w trakcie przemarszu wojsk cesarskich w 1638 r. – spalono wówczas 64 domy, zabito wielu mieszczan, a panująca zaraza zdziesiątkowała tak ludzi (zmarło 200 osób na ogólną liczbę 450 mieszkańców), jak zwierzęta. Po wojnie miasto było wyludnione, ograbione, pola leżały odłogiem, a ludność rozproszona w okolicznych lasach cierpiąca głód.

W trakcie wojny polsko – szwedzkiej (1655-1660) przez Płoty przechodziła armia szwedzka, co spowodowało liczne straty w pogłowie zwierząt i zapasach żywności. W 1659 r. na zamku von Blücherów nocował hetman Stefan Czarniecki.

W 1 poł. XVIII w. nastąpiły zmiany własnościowe w Płotach, zapoczątkowane w 1719 r. małżeństwem ostatniej z rodu von Blücherów – Klary Zofii z Mateuszem von der Osten i tym samym miasto znalazło się w posiadaniu jednego właściciela. W owym czasie Płoty cieszyły się stosunkowo względnym spokojem, który skutkował systematycznym rozwojem miasta; w 1740 r. odnotowano 600 mieszkańców.

W 1724 r. dokonano nowego podziału administracyjnego na Pomorzu, w trakcie którego Płoty zaliczono do grupy miast prywatnych, z siedzibą powiatu Ostenów – Blücherów. Utworzono kasę miejską, powołano radę miejską (3 urzędników – w tym burmistrz) niezależną od właścicieli, ale kandydaci byli zatwierdzani przez panów na zamku; oprócz tego magistrat posiadał prawo jurysdykcji (sąd pierwszej instancji).

W okresie działań wojny siedmioletniej (1756-63), głównie w wyniku przemarszów wojsk rosyjskich i pruskich, zniszczono wiele domów, strącano pola. W 1761 r. w Płotach mieściła się kwatera główna wojsk rosyjskich księcia Wołkońskiego, co spowodowało w mieście wielkie straty, wynikające z aprowizacji wojska, a także zniszczono – ze względów strategicznych - wszystkie stodoły na prawym brzegu Regi. Po wojnie miasto było poważnie wyniszczone, pozbawione żywności, narzędzi, ziarna na siew. Dopiero w 1782 r. liczba ludności była zbliżona do wyżej cytowanej (590 ludzi). Miasto otrzymało pomoc ze strony władz prowincji, tj. ziarno z magazynów wojskowych oraz pożyczki na zakup bydła.

W okresie wojen napoleońskich, z uwagi na dogodnie położenie komunikacyjne, Płoty były miejscem dwukrotnego przemarszu i aprowizacji wojsk francuskich. W owym czasie w mieście odnotowano 110 domów (szachulcowych), 64 stodoły oraz ok. 800 mieszkańców.

W 1808 r. dokonano reformy administracyjnej miast, dzięki której dotychczasowe miasta prywatne (zależne od ich właścicieli) stały się miastami samodzielnymi, samorządowymi. Władze miejskie Płotów składały się z burmistrza, dwóch radnych i kilku deputacji miejskich i były formalnie zatwierdzane przez policyjne władze rejencji; z kolei radę miejską tworzyło 4 radnych.

Ordynacja miejska w z 1831 r. zwiększyła nadzór administracji państwowej nad gospodarką miejską, co hamowało rozwój miasta. Dopiero po 1850 r. przywrócono przepisy z 1808 r. (oparte na dwuizbowości organów miejskich), co z kolei przyczyniło się do rozwoju miasta, czego dowodem był systematyczny wzrost liczby mieszkańców: 1831 r. – 1420 mieszkańców, 1843 r. – 1771, 1852 r. – 2031, 1864 r. – 2343.

Według katastru i spisu ludności z 1867 r. w Płotach było (z wybudowaniami):

- 199 domów,
- 36 budynków usługowych lub przemysłowych,
- 307 budynków wolnych od podatku (część w wydzielonych wybudowaniach),
- 451 gospodarstw domowych,
- 2142 ludzi (1055 mężczyzn i 1087 kobiet),

- 2064 ewangelików, 45 wyznawców judaizmu, 23 luteran, 8 katolików, 2 bezwyznaniowców,
- 53 mieszczan – rolników, 124 rzemieślników (ze 116 uczniami i czeladnikami), 32 handlarzy, 6 karczmarzy.

W tym czasie do miasta należało 6902,21 mórg ziemi, z czego 4817,76 stanowiły pola; odnotowano 467 właścicieli gruntów (w tym państwo, kościół, parafię). W mieście było 48 właścicieli mających powyżej 20 mórg oraz łącznie 66 domów. Ludność Płotów trudniła się głównie uprawą roli oraz rzemiosłem, w tym była tzw. dwuzawodowcami.

Według klas podatkowych z l. 60. XIX w. wymieniono:

- 1 młynarza,
- 2 piwowarów,
- 3 rzeźników,
- 6 piekarzy
- 6 kupców bez praw handlowych,
- 10 kupców,
- 18 karczmarzy,
- 78 innych rzemieślników.

W 1871 r. Płoty, łącznie z 3 koloniami i 3 folwarkami założonymi na terenach miejskich liczyło 2091 mieszkańców i 200 domów, z czego w samych Płotach 1915 mieszkańców i 176 domów.

Pod kon. XIX w. nastąpił kolejny okres rozwoju miasta, a głównym impulsem była budowa linii kolejowej Szczecin – Kołobrzeg (1882 r.) oraz Wysoka Kamieńska – Łobez (1909 r.), dzięki czemu Płoty stały się ważnym węzłem komunikacyjnym, z nowoczesnym dworcem. Miasto zaczęło rozbudowywać się w sposób planowy, głównie w kierunku przedmieść, gdzie zagospodarowywano pustki, a także zagęszczano i wymieniano (z szachulcowej na murowaną) zabudowę w obrębie miasta, poszerzano trakty, powstawały nowe zakłady (w tym elektrownia wodna, mleczarnia), założono elektryczność. Wzrosła wymiana handlowa, ożywiło się rzemiosło, a miejscowi kowale i stolarze byli znani w całym regionie.

W 1930 r. miasto liczyło ok. 3400 mieszkańców, w 1939 r. – 3646.

Do 1945 r. Płoty wchodziły w skład Kreisu Regenwalde, Reg. Bez. Köslin, Prov. Pommern.

Po II wojnie światowej i zmianach geopolitycznych Płoty weszły w skład województwa szczecińskiego, powiat gryficki; od 1975 r. siedziba Urzędu Miasta i Gminy; od 1999 r. w województwie zachodniopomorskim, powiat gryficki.

Liczba mieszkańców miasta wynosi obecnie ok. 4000, a obszarów wiejskich ok. 5500.

B. Rozwój układu przestrzennego miasta Płoty - zabudowa

Średniowiecze

Najstarszym punktem osadniczym w Płotach był gród obronny, ulokowany w północnej części obecnego miasta, otoczony nurtem rzeki Regi, a od lądu wałem i palisadą. Przy grodzie musiała istnieć osada targowa, a teren ten nazywano jeszcze w XIX wieku „starym miastem”.

Z czasem wybudowano drugi gród, po południowej stronie wcześniejszego, strzegący przeprawy (brodu) na Redze oraz traktu komunikacyjnego na szlaku ze Szczecina do Kołobrzegu i Białogardu. Drugie grodzisko było głównym elementem miastotwórczym, a także militarnym (zamek z murem obronnym i fosą), z podgrodziem po stronie północnej, z którego rozwinęła się – już w XI wieku – osada handlowa.

Pierwotne, przedlokacyjne miasto rozciągało się w kształcie „sierpa”, tzn. w pętli koryta rzeki Regi, z obwałowaniami na osi W – E, chronione przez Regę i bagniska oraz wały dawnego grodziska. Potwierdzeniem istnienia starego ośrodka miejskiego może być skarb monet niemieckich i arabskich z X wieku, odkryty w pobliżu Płotów. Wczesnośredniowieczny gród nie został w pełni wykształcony, ponieważ w poł. XIII w. Dobiesław Wotuch przeniósł miasto na skrzyżowanie dróg, na najwyżej położony teren oraz rozpoczął formowanie wzgórza zamkowego pod siedzibę obronną z zabudową drewnianą.

W 1277 r. dokonano lokacji miasta na prawie niemieckim (lubeckim), o szachownicowym układzie ulic, z centralnie umieszczonym rynkiem. Pod zabudowę przeznaczono teren między obecnym Nowym i Starym Zamkiem oraz rzeką Regą. Źródła potwierdzają istnienie 60 domów, kościoła w centrum miasta, młyna nad Regą i stodół za rzeką.

Płoty należały do tych miast, które nie posiadały murów, czy obwarowań ziemnych, zaś obronność zapewniały dogodne warunki naturalne, z grodziskim i zamkiem. Oprócz tego miasto ogrodzone było płotami (stąd nazwa), widocznymi jeszcze na XVIII-wiecznych sztychach, a przy traktach wylotowych posiadało ruchome bariery (bramy), na których pobierano opłaty: do Gryfic – „brama Gryficka”, do Szczecina – „brama Stargardzka”, do Reska – „brama Młyńska”.

XVII wiek

Miasto i drewniana zabudowa były kilkakrotnie niszczone w trakcie wojen, zatargów i kataklizmów: 1465 r. – przez kołobrzeżan, w 1562 r. i 1612 r. – całkowicie zniszczony (wraz z kościołem i ratuszem).

W trakcie odbudowy po pożarze z 1612 r. do miasta przyłączono dotychczasowe ogrody po stronie płn.-zachodniej. Miasto zajmowało wówczas obszar o wym. ok. 150 x 240 m, zawarty w obrębie obecnych ulic Sobieskiego, Mickiewicza, Sienkiewicza oraz części ulicy Jedności Narodowej, Wojska Polskiego, Kopernika. Osiedle miało szachownicowy układ ulic, z rynkiem ulokowanym asymetrycznie, na którym zbiegały się dwa trakty: ze Szczecina i Reska.

W 1638 r. (w okresie wojny 30-letniej) miasto zostało spalone - zniszczeniu uległy 64 domy (drewniane i szachulcowe). Przez następne stulecie miasto było systematycznie odbudowywane, ale rozwijało się, ale w ramach pierwotnej kompozycji przestrzennej.

XVIII wiek

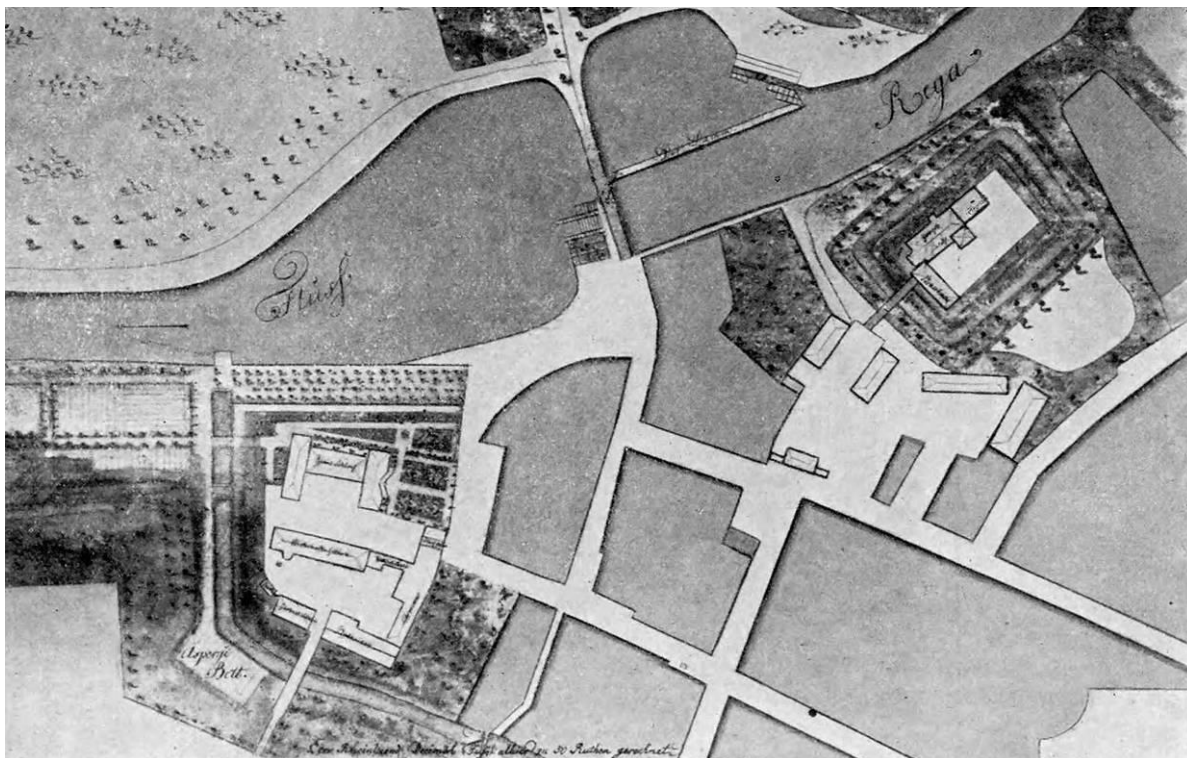
W XVIII wieku miasto przeżywało rozkwit, a najbardziej spektakularne były kilkukrotne przebudowy kościoła i nowe zagospodarowanie rynku. W 1724 r., w ramach nowego podziału administracyjnego na Pomorzu, Płoty zostały zaliczone do miast prywatnych, gdzie właściciel łożył na utrzymanie miasta, tj. dostarczał drewno budowlane, dotacje na remont i budowę kościoła. Z kolei rada miejska podejmowała decyzje w zakresie budownictwa, regulowania sporów między właścicielami posesji. Formy zabudowy regulowały przepisy przeciwpożarowe z 1726 r., zakazujące m.in. budowania w mieście domów pod strzechą.

W 1737 r. zlikwidowano cmentarz przykościelny, a nekropolię utworzono poza granicami miasta. Na obrzeżach miasta znajdowały się liczne nieużytki (w tym karczowiska), które z czasem zagospodarowywano na ogrody, a także tereny strzeleckie bractwa kurkowego. W tym czasie von Ostenowie założyli przy zamku niewielki folwark, który rozgraniczał posiadłości ziemskie i nie pozwalał na regularną rozbudowę.

Widok miasta i fragment planu z 1740 r. potwierdza, że Płoty charakteryzowały się nieregularnym układem przestrzennym, z dominantami dwóch zamków (na obrzeżach) i kościołem - pośrodku rynku. Miasto otoczone było płotami, ze szlabanami przy drogach wylotowych. Zabudowa miejska (mieszkalna) rozlokowana została na lewym brzegu Regi, zaś stodoły i karczma na prawym brzegu. Wszystkie budynki były wzniesione w konstrukcji szachulcowej, parterowe i dwukondygnacyjne, nakryte dachami czterospadowymi (pod dachówką).

Panorama miasta z 1740 r.

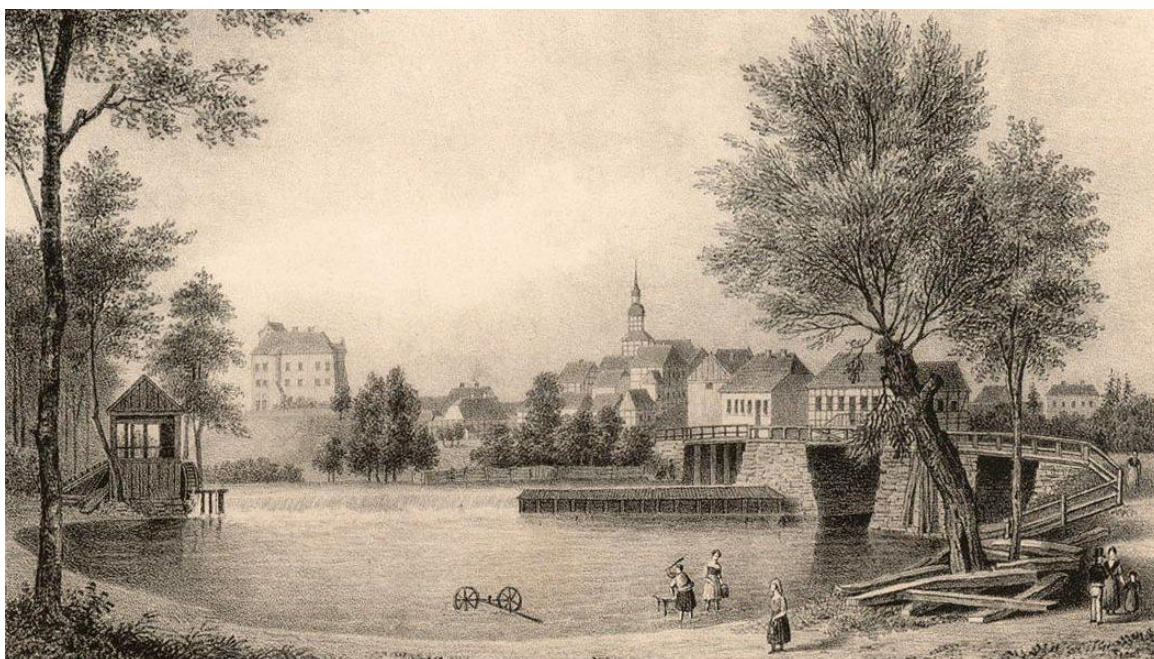
Plan sytuacyjny z 1740 r.: nowy (z lewej) i stary zamek (po prawej)

W 1761 r. (w czasie wojny siedmioletniej), podczas stacjonowania wojsk rosyjskich, wyburzono – ze względów strategicznych – ciąg stodół po wschodniej stronie Regi. Przepuszczalnie nową dzielnicę stodół ulokowano po ptn.-zachodniej stronie miasta, przy obecnej ul. Ogrodowej.

XIX wiek

Do połowy XIX wieku miasto zajmowało teren zbliżony do układu średniowiecznego, przy czym od koniec XVIII wieku wyraźnie zwiększała się liczba mieszkańców: 1798 r. – 707, 1852 r. – 2031. Do miasta należał teren z zabudową, grunty uprawne, ogrody, grunty wspólne miasta i zamku oraz tzw. obszar wolności zamkowej (dwa zamki, domy dworskie). Po separacji gruntów w 1866 r. miasto uzyskało nowe tereny poza swoimi dotychczasowymi granicami, które zaczęto traktować jako przedmieścia pod nową zabudowę. Władze miejskie sprzedawały swoje grunty mieszczanom, którzy wznosili nowe domy, umożliwiając tym samym zamieszkanie w mieście ludności napływającej ze wsi. Nad sprawami budowlanymi czuwała komisja rady miejskiej, która składała się z majstrów i pracowników technicznych, a do jej obowiązków należało zatwierdzanie planów budowlanych, nadzór i szacowanie szkód.

Według katastru z 1867 r. Płoty liczyły 199 domów, w całości szachulcowych.

Panorama miasta z 1846 r.

W owym czasie skorygowano nowy trakt w kierunku Karlina (ul. Wojska Polskiego), a pierzeję wschodnią stanowiły zabudowania podzamcza Nowego Zamku. Oprócz tego poszerzono i wybrukowano drogi miejskie. Do końca XIX wieku ulice nie posiadały nazwy (za wyjątkiem ul. Pocztowej – ze stacją pocztową), zaś budynki oznaczane były kolejnymi numerami, odnoszącymi się do wszystkich parcel w mieście. Zabudowę rynku tworzyły budynki dwukondygnacyjne, szachulcowo-murowane, nakryte dachami łamanymi. Nowa zabudowa mieszkalna była zróżnicowana i składała się z: wolnostojących domów mieszkalnych (w typie kamieniczki lub willi), zwartych ciągów 2-kondygnacyjnych i parterowych budynków.

Na przełomie XIX i XX w. nowym impulsem w rozwoju miasta była budowa linii kolejowych: Szczecin – Kołobrzeg (1882) oraz Wysoka Kamieńska – Łobez (1909). Rozbudowa miasta rozwinęła się w kierunku północnym, w stronę dworca kolejowego, gdzie powstawała również zabudowa o charakterze willowym. W owym czasie przystąpiono także do wymiany pierwotnej (szachulcowej) zabudowy, którą zastępowano budynkami murowanymi, (korzystano z miejskiej cegielni).

XX wiek (do 1945 r.)

W pierwszej połowie XX w. Płoty przeżywały nadal okres ożywienia gospodarczego, ze stałą (znaczną) tendencją wzrostu liczby mieszkańców, co objawiało się nieustannym zapotrzebowaniem na nowe tereny pod budownictwo. Nową zabudowę lokowano przy nowych ulicach wytyczonych między starym miastem, grodem północnym i stacją kolejową.

Do czasów I wojny światowej miasto nie posiadało wolnych terenów; za wyjątkiem ziemi przy szosie do Gryfic, która częściowo należała do właściciela zamku. Po ugodzie i wymianie gruntów miasto uzyskało zwarty kompleks pod zabudowę o powierzchni ok. 100 mórg, który zagospodarowano w sposób planowy, tworząc okazałe i zwarte

osiedle, złożone z budynków jednorodzinnych, dwojaków, wielorodzinnych (w tym w układzie segmentowym).

Po I wojnie światowej założono nowy cmentarz, który ulokowano bezpośrednio po zachodniej stronie XVIII-wiecznej nekropolii. W owym czasie miasto rozwijało się również wzdłuż drogi wylotowej w kierunku Nowogardu. W l. 20. XX w. wprowadzono oświetlenie ulic, podłączono domy do sieci elektryczne, zasilanej z miejskiej elektrowni.

Stan zachowania historycznego układu przestrzennego i zabudowy

W sensie przestrzennym współczesne miasto odzwierciedla kompozycję z l. poł. XX w., o zbliżonym obszarze zabudowy, z zachowaną siatką ulic oraz czytelną strukturą zabudowy. Miasto rozplanowane jest w zakolu rzeki oraz wzdłuż dróg wytyczonych po zachodniej stronie Regi. Na krańcach miasta ulokowane są nowe elementy przestrzenne (bloki mieszkalne, szkoła, piekarnia, zakład karny, zakład mechaniczny), które częściowo „wpisują się” w historyczną przestrzeń kulturową, ale ich formy architektoniczne dysharmonizują z okoliczną (historyczną) zabudową.

Niektóre, obrzeżne ciągi przestrzenno-komunikacyjne zatraciły swój pierwotny charakter (np. wyburzono ciągi stodoł przy ul. Ogrodowej), a na tym miejscu lokowana jest nowa zabudowa (mieszkalna).

Najcenniejszy średniowieczny układ urbanistyczny został znacznie zdewaloryzowany, przekształcony. Pierwotnie czworoboczne założenie miejskie, z rynkiem w części pld.-wschodniej, było integralnie związane z zespołem pałacowo-parkowym, a przelotowe ciągi komunikacyjne krzyżowały się na rynku. W 1955 r. teren starego miasta został wpisany do rejestru zabytków.

W l. 70. XX wieku dokonano modernizacji węzła komunikacyjnego w pld.-wschodniej części danego układu staromiejskiego, splantowano pld.-wschodni kwartał zabudowy mieszczańskiej (z częścią rynku), a także fortyfikacje zamku i wytyczono nowy odcinek trasy przejazdowej.

W owym czasie wybudowano - w sąsiedztwie rynku – dwa wielokubaturowe obiekty: dom towarowy i restaurację (ob. w trakcie modernizacji). Obiekty te zatępiły pierwotny obrys kwartałów i pierzei zabudowy, a agresywne (kubistyczne) bryły zdewaloryzowały sylwetę pierwotnego zespołu urbanistycznego. Z czasem dokonano licznych ingerencji budowlanych w obrębie pierzei staromiejskich oraz nadbudowano i rozbudowano ratusz, przez co znacznie zdeintegrowano historyczną strukturę przestrzenną.

Od l. 70. datuje się wzrost ingerencji budowlano-przestrzennych w obrębie ulic po północnej stronie układu staromiejskiego. Przy ulicach Jedności Narodowej, Słonecznej i Piastowej powstały bloki mieszkalne, o wielokubaturowych bryłach i cofnięte z linii pierwotnej pierzei, a także pojedyncze budynki jednorodzinne, o zróżnicowanych formach architektonicznych – np. ul. Wojska Polskiego.

Powyższe zmiany i nawarstwienia w obrębie ww. kompozycji przestrzennych wynikały głównie ze złego stanu technicznego starej substancji budowlanej, która nieremontowana uległa naturalnej dekapitalizacji. Na tym tle najlepiej zachowana jest struktura zabudowy w obrębie przedmieść, gdzie dominują budynki z l. poł. XX w.

Współczesne ingerencje planistyczno - budowlane częściowo zatarły historycznie wykształcone wartości kulturowe, tym niemniej zachowane elementy zabudowy (dwa zamki, kościół, kamieniczki), zieleni komponowanej, cmentarze, obiekty użyteczności publicznej, przemysłowe, predestynują miasto do ochrony konserwatorskiej.

Najwartościowsza zabudowa zachowała się w obrębie układu staromiejskiego oraz wzdłuż dróg w kierunku północnym - do zakola rzeki i stacji kolejowej. Czytelne pozostają historyczne podziały działek, struktura zabudowy oraz kompozycje fasad kamieniczek z elementami detalu architektonicznego. Stylowe formy zabudowy występują na obrzeżach miasta, tj. wzdłuż dróg wylotowych (ul. Nowogardzka i Jagiellonów); obiekty te ujęte są w gminnej ewidencji zabytków.

Płoty – widok z lotu ptaka – 1996 r.

C. Zasadnicze elementy waloryzujące krajobraz kulturowy miasta Płoty:

Stary Zamek

W trakcie lokacji miasta (1277 r.), istniał już zamek na grodzisku, w formie cztero-kondygnacyjnej wieży mieszkalnej, wzniesiony przez rycerza Dobiesława Wotucha, w kon. XIII wieku otoczony murem obronnym, od 1360 r. siedziba von Ostenów. Zamek był kilkakrotnie niszczone i przebudowywany, a także zmieniali się właściciele i funkcja:

- 1465 r. spalony przez najazd mieszczan z Kołobrzegu,
- 1474 r. zniszczony przez hr. von Ebersteina,
- 1540 r. rozbudowany w stylu gotyckim i poszerzony o skrzydło,
- 1577 r. kupiony przez von Blücherów, składał się z domu mieszkalnego, browaru, wieży i 6 budynków gospodarczych,
- pocz. XVII w. przebudowany w stylu renesansowym,

- częściowo zniszczony w czasie wojny 30-letniej oraz kwatera wojsk carskich w trakcie wojny 7-letniej, następnie nieużytkowany (opuszczony),
- w XIX wieku przeznaczony na siedzibę szkoły i ochronkę,
- w 1860 r. spalony, nieużytkowany (w formie ruiny) do 1945 r.

Stary Zamek – widok z 1846 r.

Obiekt został odbudowany (zrewaloryzowany) w latach 1959-65 i przeznaczony na bibliotekę miejską oraz siedzibę Archiwum Państwowego. Jest to typ zamku nizinnego, o renesansowej formie architektonicznej. Budynek zamkowy charakteryzuje się nieregularnym rzutem, 3-kondygnacyjną bryłą z wyodrębnioną klatką schodową, wykuszami.

Stary Zamek – widok 2023 r.

Nowy Zamek

Nowa siedziba von Ostenów została wybudowana w latach 1606-12, po sprzedaży części miasta (i zamku) w 1577 r. rodzinie von Blücher. Była to dwupiętrowa budowla, wzniesiona wg. projektu Wilhelma Zachariasa, o renesansowej formie architektonicznej. Następnie obiekt był kilkakrotnie rozbudowywany i wyposażony:

- przed 1740 r. dobudowano dwa skrzydła,
- XVIII w. nowe wyposażenie, kominki, biblioteka,
- od 1895 r. własność rodziny von Bismarck,
- 1910-12 rozbudowa wg. projektu Paula Korffa w stylu renesansu niemieckiego (dostawiono skrzydło, wieżę, bramę wjazdową, wykonano bogate wyposażenie).

Jest to historycznie wykształcony i dobrze zachowany zespół budynków: zamek – o monumentalnej i wieloskrzydłowej, bryle (w tym z wieżą), o dominującym wystroju w stylu neorenesansu niemieckiego; trzy oficyny o XIX-wiecznej metryce, budynek bramny (z XVII w.) oraz bramy wjazdowe na teren parku. Obecnie obiekt jest własnością Starostwa Powiatowego w Gryficach – wystawiony na sprzedaż.

Nowy Zamek – widok 2023 r.

Kościół p.w. Przemienienia Pańskiego – to okazała, murowana (cegłana) świątynia poewangelicka, wzniesiona w l. 1902-1904), o neogotyckiej formie architektonicznej, ze strzelistym hełmem wieży, stanowi dominantę zespołu urbanistycznego.

Kościół p.w. Przemienienia Pańskiego – widok 2023 r.

Instytucje komunalne

Ratusz – obecnie siedziba UMiG, o częściowo czytelnej, pierwotnej (klasycyzującej) formie architektonicznej, stanowi jedną z dominant w obrębie rynku staromiejskiego; obecnie nadbudowany i rozbudowany (o skrzydło) – znacznie przekształcony.

Szkoła – przy ul. Wojska Polskiego 1 – dwukondygnacyjny, murowany (ceglany) budynek dawnej (XIX-wiecznej) preparandy, zaadaptowany w 1932 r. na szkołę elementarną; obecnie elewacje otynkowane i malowane. Budynek stanowi własność prywatną – przygotowany projekt adaptacji na hotel

Stadion miejski – użytkowany, zadbany.

Przemysł, technika

Zespół stacji kolejowej – przy ul. Dworcowej – złożony z murowanych (ceglanych) budynków, wzniesionych na pocz. XX w.:

- budynek stacji - trzyczłonowy, 2-kondygnacyjny z dwoma, parterowymi aneksami, nakryty wysokim dachem naczółkowym,
- wieża ciśnień - cylindryczna, o neorenesansowym wystroju,
- budynek gospodarczy (magazynowy) – przy torowisku,
- budynek mieszkalny – dwukondygnacyjny, przy torowisku,
- budynek nastawni – ulokowany przy rozjeździe kolejowym.

Most kolejowy – na Redze, po wschodniej stronie stacji kolejowej – stalowy, kratowy (paraboliczny), zbudowany w 1891 r.

Most drogowy – na Redze, kamienno-betonowy, XIX-wieczny, w l. 90. XX w. przebudowany.

Młyn zbożowy – przy ul. Jagiellonów 5 – murowany, jednobryłowy, kilkukondygnacyjny, wzniesiony w 1897 r.

Elektrownia wodna na Redze – założona na pocz. XX w., w obrębie dawnego młyna, z historycznymi urządzeniami wodnymi (jazy, stopnie, przepusty). Dawny młyn gospodarczy w l. 60. XX w. adaptowano na siedzibę Elektrowni Wodnej w Płotach, współcześnie przebudowany (zmodernizowany).

Zabudowa miejska

W sensie historyczno – konserwatorskim najwartościowsza zabudowa zachowała się w obrębie układu staromiejskiego oraz wzdłuż dróg w kierunku północnym - do zakola rzeki i stacji kolejowej. Czytelne pozostają historyczne podziały działek, struktura zabudowy (w tym budynki gospodarcze związane z pierwotną działalnością rolniczą i rzemieślniczą) oraz kompozycje fasad kamieniczek (w tym z licznymi elementami detalu architektonicznego).

Stylowe formy zabudowy występują również na obrzeżach miasta, tj. wzdłuż dróg wylotowych (ul. Nowogardzka i Jagiellonów); obiekty te ujęte są w gminnej ewidencji zabytków.

Płoty, ul. Wojska Polskiego 15 – zabytkowa willa

Zieleń komponowana, cmentarze

Park zamkowy – po 1945 r. został podzielony na dwie części:

pałacowy - rozplanowany po wschodniej stronie zamku, wzdłuż rzeki, o urozmaiconej rzeźbie terenu, z aleją lipową w osi założenia oraz licznymi drogami spacerowymi. Drzewostan mieszany, z dominacją drzew liściastych oraz licznymi pomnikami przyrody (dęby, kasztanowce, choiny, jodły). Na miejscu dawnego ogrodu urządzone boisko. Z dawnego cmentarza rodowego zachowała się XIX-wieczna, murowana kaplica – grobowiec, o klasycyzującej formie architektonicznej.

Park przy Nowym Zamku – widok 2023 r.

Kaplica (grobowiec) parkowa – widok 2023 r.

miejski – rozplanowany w północnej części dawnego parku, o kompozycji krajobrazowej, podzielony na pięć funkcjonalnych sektorów, z aleją kasztanowców w osi wjazdu od zachodu oraz zwartym (kępowymi i szpalerowym zadrzewieniu (dęby, lipy, buki, klony).

Park miejski – widok ogólny – 2023 r.

Grodzisko nad Regą (tzw. Mleczna Góra) – obsadzone obecnie zwartą kępą drzew liściastych, które tworzą koliste pierścienie (szpalery).

Grodzisko przy ul. Nadrzeczej

Cmentarze:

I – przy średniowiecznym kościele, na rynku, zamknięty w poł. XVIII w.; brak śladów.

II – ewangelicki (z poł. XVIII w.), przy ul. Kopernika i Nowogardzkiej, wygradzony fragmentami muru kamiennego, obsadzony klonami (w tym aleją), jesionami, bez nagrobków; obecnie pełni funkcje parku.

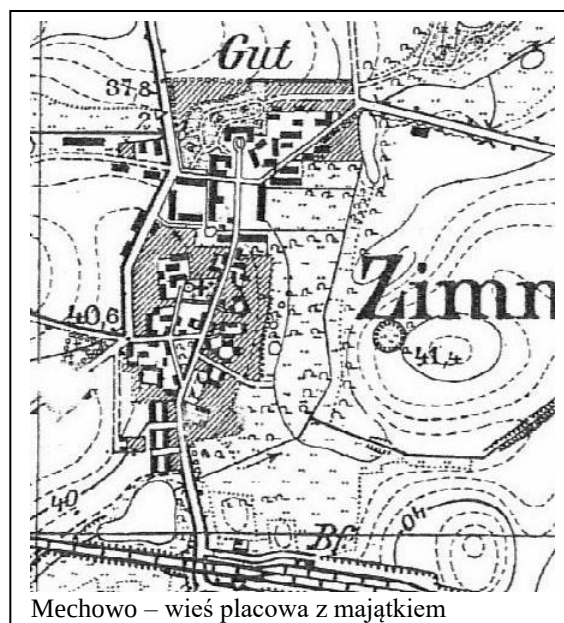
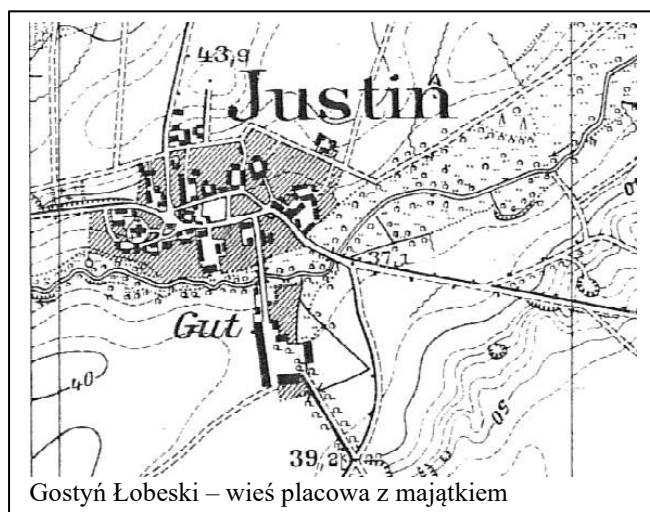
III – judaistyczny (nieczynny) po zachodniej stronie ul. Sobieskiego; teren splantowany, bez śladów nagrobków, z nowym blokiem mieszkalnym oraz aleją lipową w kierunku zachodnim.

IV – ewangelicki (ob. rzymskokatolicki) przy ul. Nowogardzkiej, założony po 1919 r., wieloboczny, wygradzony murem z dwiema bramami, obsadzony lipami i świerkami, z ceglaną kaplicą z l. 20. XX w.; układ kwaterowy, współczesny.

V – rodowy (z 1 poł. XIX w.) na terenie parku zamkowego, nieogrodzony, wyznaczony przez kilka dębów i klony, z zachowaną (klasycystyczną) kaplicą – grobowcem z poł. XIX w., bez innych śladów sepulkralnych.

C. Układy ruralistyczne i zabudowa gminy Płoty

We wsiach średniowiecznych dominują układy placowe, owalnice i układy zaufkowe (np. Gostyń Łobeski, Mechowo, Natolewice, Pniewo, Wyszobór), które z czasem ewoluowały w wielodrożnice (np. Natolewice, Potuliniec) lub rozwinęły się w sposób osiowy (np. Pniewo). Niektóre z tych wsi zostały przekształcone w okresie tworzenia się gospodarki folwarcznej, w związku z lokacją nowych zespołów rezydencjonalno - gospodarczych: częściowo (np. Mechowo, Potuliniec, Pniewo); całkowicie (Czarne, Dobiesław).

Kilka wsi zostało na nowo założonych lub odbudowanych w okresie XVII-XVIII w., tj. po wojnie 30-letniej (np. Kocierz, Makowice). Dodatkowo w XVIII wieku przy majątkach zakładano folwarki – np. Łowiska.

Osadnictwo XIX-wieczne było związane z: zakładaniem nowych folwarków na gruntach starych majątków rycerskich (np. Charnowo, Karczewie, Słudwia); wydzielaniem kolonii chłopskich na gruntach miejskich (np. Krężel, Wilczyniec), wiejskich (np. Wicimiczki) oraz folwarcznych (np. Darszyce, Dalimierz); lokowaniem przysiółków, tj. przydrożnych karczm i leśniczówek.

Architektura sakralna

To jeden z najcenniejszych elementów historycznej zabudowy na terenie gminy Płoty; część kościołów jest wpisana do rejestru zabytków. Najstarsze obiekty mają metrykę XV/XVI-wieczną, o późnogotyckiej formie architektonicznej (np. Bądkowo, Mechowo, Wyszogóra).

Bądkowo – kościół p.w. NSPJ – bud. XVI w., XIX w.

Drugą grupę stanowią świątynie XVII i XVIII-wieczne, w tym ryglowe – (Dąbie, Gostyń Łobeski, Natolewice). Są to niewielkie, wiejskie kościoły, stanowiące z reguły najcenniejsze zabytki w danej miejscowości. Kościoły w Dąbie i Gostyniu Łobeskim wpisano do rejestru zabytków łącznie z otoczeniem (w granicach dawnych cmentarzy), z wolnostojącymi dzwonniami, w granicach działek kościelnych, stanowiących teren dawnych cmentarzy.

Natolewice - kościół p.w. Niepokalanego Serca NMP – bud. 1746 r.

Kolejną grupę stanowią kościoły XIX-wieczne oraz z pocz. XX w., o neogotyckich formach architektonicznych (np. Płoty, Potuliniec, Pniewo); oprócz tego część starych kościołów została rozbudowana (np. o wieże, przybudówki).

Potuliniec – kościół p.w. św. Michała Archaniota – bud. 1871 r.

Architektura rezydencjonalna

Reprezentacyjnymi przykładami są dwa zamki w Płotach: Stary – o średniowiecznej metryce, przebudowany w XVI i XVII wieku, renesansowy; Nowy – bud. w XVII i na pocz. XX w., neorenesansowy, wieloskrzydłowy, z licznymi oficynami i bramami.

W kilku wsiach zachowały się XIX-wieczne dwory i pałace: klasycystyczne (np. Mechowo), neogotyckie (Lisowo – obiekt o XVIII-wiecznej metryce, szachulcowy), neorenesansowe (Wicimice), a także bezstylowe, przebudowane (np. Czarne, Dąbie, Łowiska, Pniewo, Wicimice).

Wicimice – pałac (ruina) – bud. 3 ćw. XIX w.

Zabudowa folwarczna

Na terenie gminy występują liczne **zespoły folwarczne**, z wielkokubaturowymi budynkami inwentarskimi i stodołnymi, domami rządcy, obiektami przemysłu rolno-spożywczego (gorzelnie, tartaki, spichlerze) koloniami robotników folwarcznych – np. Mechowo, Wicimice. W ramach zespołów folwarcznych zachowało się kilka domów rządcy – budynki murowane, w typie dużych chałup (np. Bądkowo, Słudwia, Sowno).

Część zespołów folwarcznych zostało znacznie zdewaloryzowanych, obecnie z licznymi ubytkami pierwotnej zabudowy, z współczesnymi nawarstwieniami (w tym o cechach dewaloryzujących dominant (bloki, silosy), a także całkowicie wyburzone – np. Gniewomierz, Gołań, Gostyń Łobeski.

Wyszogóra – obora folwarczna – bud. XIX/XX w.

Zabudowa chłopska

W obrębie dużych wsi chłopskich dominują zagrody średnio i pełnorolne, o układach w podkowę lub zamknięte, z chałupami w głębi lub na froncie parceli. Domy mieszkalne głównie murowane, parterowe, ze skromnymi elementami detalu architektonicznego, budowane w okresie 4 ćw. XIX – 1 ćw. XX w. Sporadycznie zachowały się chałupy ryglowe, z 1 poł. XIX w. (np. Gostyń Łobeski 24 i 25). Budynki inwentarskie murowane, wielofunkcyjne, wzniesione w 1 ćw. XX w. Stodoły murowane i szachulcowe, o zróżnicowanej skali (1 – 3 klepiskowe), bud. 3 ćw. XIX – 2 ćw. XX w.

Gostyń Łobeski 24 – chałupa ryglowa – bud. 1 poł. XIX w.

Architekturę przemysłową reprezentuje m.in.: infrastruktura zespołów folwarcznych; dwie elektrownie na Redze (Lisowo, Płoty) – z pocz. XX w.; dwie linie kolejowe, ze stacjami i infrastrukturą kolejową (Płoty, Mechowo, Truskolas, Wyszogóra), młyn wodny w Gostyńskim Brodzie – ob. nieużytkowany.

Zabudowa o charakterze **komunalnym** to m.in: szkoły o oryginalny formach architektonicznych, z 1 ćw. XX w. (np. Bądkowo, Czarne, Darszyce, Łowiska, Mechowo, Pniewo), ob. zaadaptowane na domy mieszkalne; remizy strażackie (np. Pniewo, Sowno).

Zieleń strukturalna

Najcenniejszymi elementami **zieleni komponowanej** są założenia parkowe przy zespołach rezydencjonalnych (najczęściej o kompozycji krajobrazowej i naturalistycznej), które w niejednokrotnie stanowią jedyny, zabytkowy element pierwotnego zespołu rezydencjonalno-parkowego (np. Czarne, Natolewice, Potuliniec).

Historyczne nasadzenia stanowią często integralny element dawnych nekropolii (zarówno przykościelnych jak i komunalnych); są to aleje, szpalery, pojedyncze drzewa - w tym o cechach pomnikowych.

Modlimowo – park dworski (krajobrazowy) – 2 poł. XIX w.

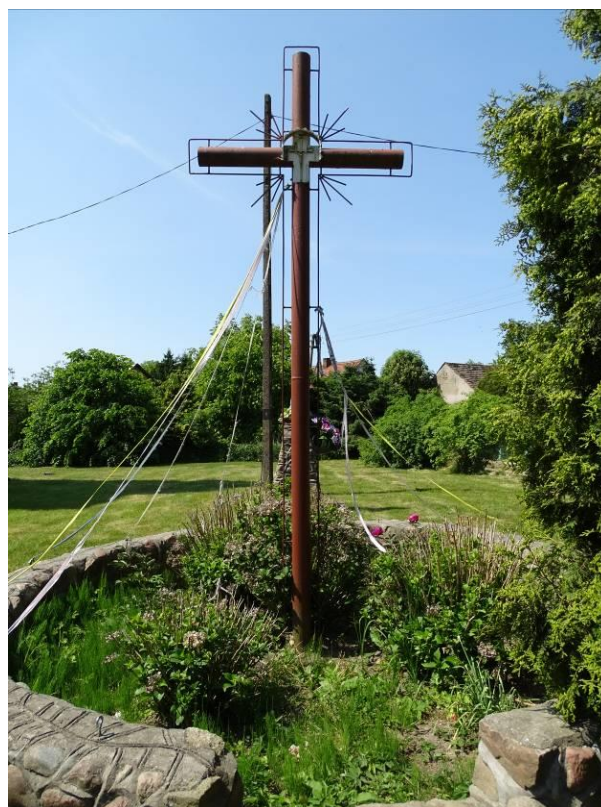
Mała architektura - kapliczki i krzyże (przykościelne i przydrożne)

Kapliczki oraz krzyże (przydrożne i kościelne) stanowią autentyczny przejaw ludowej religijności, a na obszarze Pomorza Zachodniego były i są elementem budowania tożsamości narodowej i religijnej po 1945 roku. To nowe elementy, charakterystyczne dla ludności katolickiej, ponieważ protestanci nie uznawali kultu maryjnego, ani kultu świętych.

Są to akcenty architektoniczne, wkomponowane w historyczny krajobraz kulturowy, wzbogacające zastane dziedzictwo poprzednich pokoleń i narodów. W przestrzeniach przykościelnych (np. na historycznych cmentarzach) powszechnie stawiano krzyże misyjne, na pamiątkę rekolekcji misyjnych oraz kapliczki – w tym na miejscu dawnych pomników I wojny światowej. Również nowymi elementami są upamiętnienia dawnych mieszkańców miejscowości, w postaci pamiątkowych tablic z okolicznościowymi inskrypcjami.

Gostyń Łobeski – kapliczka św. Józefa

Natolewice – krzyż misyjny

4.4. WARTOŚCI NIEMATERIALNE

Ziemia płotowska jest miejscem posiadającym swoisty klimat, a jej burzliwie dzieje odzwierciedlały losy charakterystyczne dla terenów pogranicznych. Nazwa miasta ma źródłosłów słowiański i wywodzi się od słowa **p ł o t**, oznaczającego palisadę wokół miejsca warownego; wg. innej teorii nazwa jest związana z podmokłym terenem. Historyczne nazwy miejscowości, występujące w źródłach pisanych (łacińskich i niemieckich) to: „*Plota*”, „*Plot*”, „*Plote*”, „*Plate*”, „*Plathe*” – do 1945 r.

Historyczne nazewnictwo ulic nie przetrwało w Płotach po 1945 r.; co w wielu przypadkach jest absolutnie zrozumiałe i dotyczy wielu miast regionu (np. główna ulica miasta nazywała się Adolf Hitler Str.). Dawne nazwy miasta, podobnie jak herb miasta, w którym na białej tarczy umieszczony jest pełnopostaciowy czerwony gryf (skierowany w prawo)¹⁷ to dziedzictwo niematerialne podlegające ochronie.

Konwencja UNESCO dotycząca ochrony dziedzictwa niematerialnego mówi o objęciu ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek rozumianego jako: „praktyki, wyobrażenie, przekazy, wiedza i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową, które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”.

Dziedzictwo niematerialne poprzez stałe odtwarzanie jest przekazywane z pokolenia na pokolenie, przyczyniając się do wzrostu poczucia własnej tożsamości oraz poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dlatego utrwalenie i przekazanie przyszłym pokoleniom dorobku naszych kultur jest priorytetem Konwencji.

Zmiany geopolityczne po zakończeniu II wojny światowej, z włączeniem do Polski tzw. ziem odzyskanych i całkowita wymiana ludności na tych terenach skutkowały dramatycznym przerwaniem ciągłości kulturowej. Budowa tożsamości, poczucia swojskości nowej ojczyzny, adaptacja do nowego środowiska i jego akceptacja to procesy długotrwałe. Nowi mieszkańcy obecnego obszaru gminy Płoty przybyli z różnych stron dawnej Rzeczypospolitej, z odmiennych środowisk i tu zderzyli się z nową rzeczywistością¹⁸. Dziesięciolecia, jakie upłynęły od 1945 r., zmiany ustrojowe w Polsce po 1989 r., wejście w życie nowych pokoleń, dla których Płoty to już strony rodzinne stworzyły klimat sprzyjający pielęgnowaniu dziedzictwa historycznego miasta i regionu. Stąd organizowane imprezy okolicznościowe odnoszące się do najnowszych dziejów miasta pozwalają na szczególny wzrost poczucia swojskości i traktowanie historycznego dziedzictwa, w tym niematerialnego jako wspólnego, pomorskiego a nie „poniemieckiego”.

¹⁷ Wizerunek herbowy nawiązuje do pieczęci miejskiej Płotów z XIV wieku.

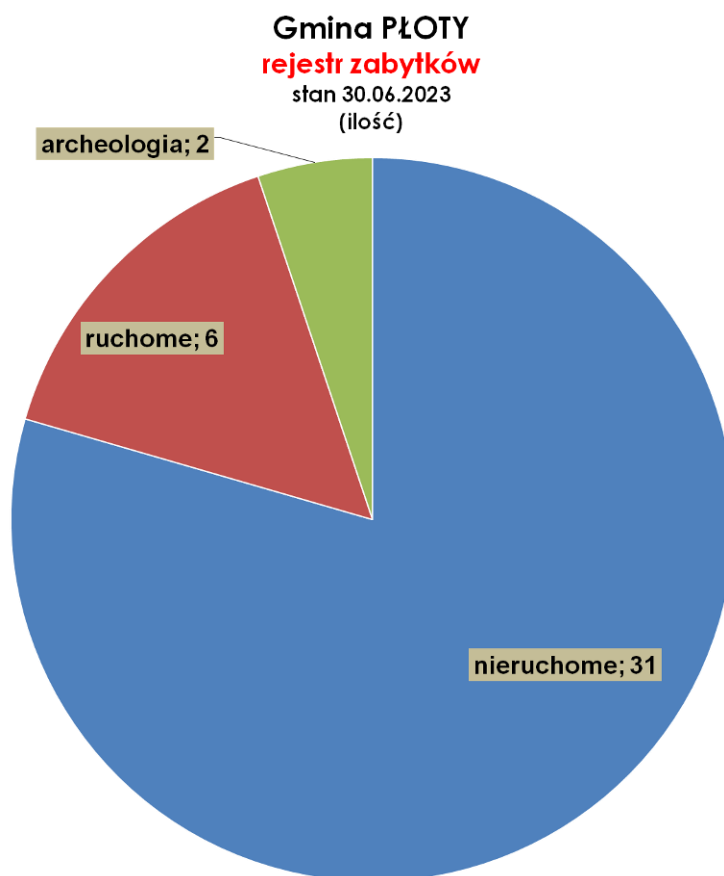
¹⁸ Patrz powyżej, „Mała architektura”.

5. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA I GMINY PŁOTY - USTANOWIENIA PRAWNE

5.1. REJESTR ZABYTKÓW

Formy prawnej ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków reguluje art. 7 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (wraz z późn. zmianami). Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Wpisy dokonywane są na wniosek właściciela lub z urzędu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Skreślenie z rejestru zabytków leży w kompetencji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków wykonywanie wszelkich prac budowlanych (remontowanie, modernizacja, nadbudowa, rozbudowa, wymiana stolarki i pokrycia dachowego, prace ziemne, ogradzanie, podział działki, wycinka drzew i zmiana sposobu użytkowania) wymaga wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, uzgodnionej z organem właściwym ds. ochrony zabytków, wydania decyzji o zezwoleniu na budowę po uzyskaniu zaleceń konserwatorskich tego organu i uzyskaniu przez wykonawcę pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac konserwatorskich, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

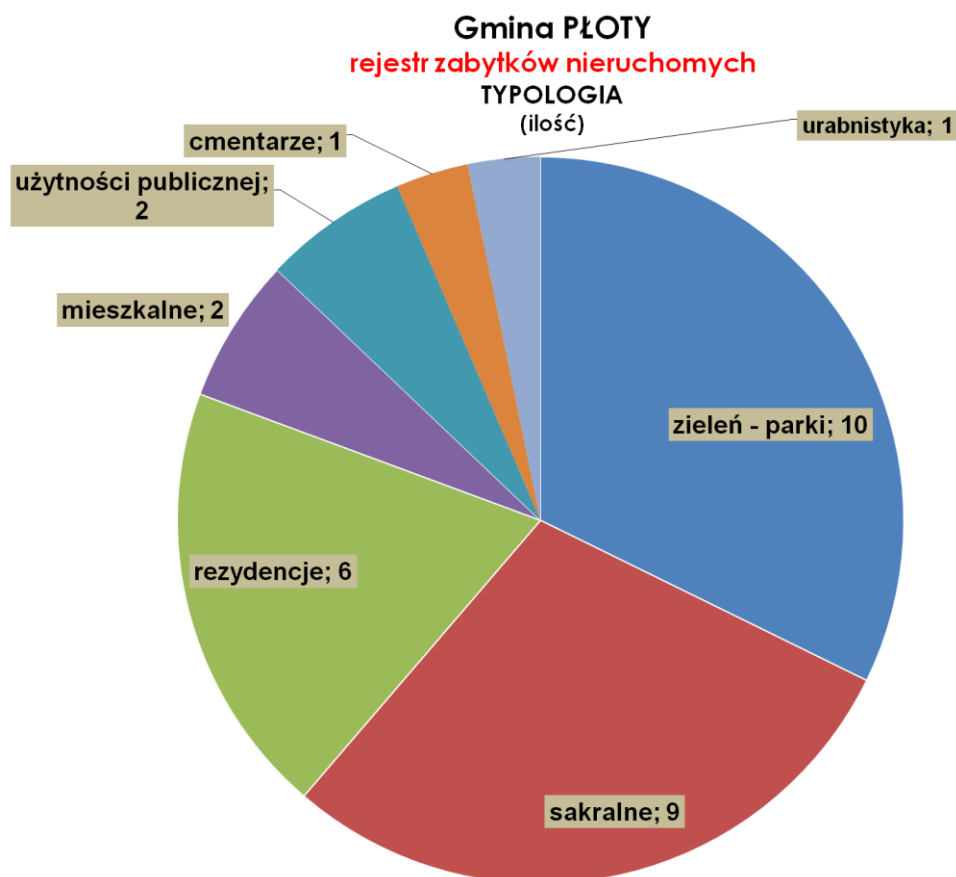

Rejestr zabytków nieruchomych

W rejestrze zabytków nieruchomych wpisanych jest **31 obiektów i obszarów**¹⁹ z terenu gminy Płoty (na dn. 30.06.2023 r.). Są to zarówno obiekty i obszary samodzielne (np. budynki mieszkalne i użyteczności publicznej, kościoły), obiekty występujące w obrębie zespołów wpisanych do rejestru (np. dwory/pałace i parki w założeniach rezydencjonalnych), a także kościoły z otoczeniem (cmentarzami przykościelnymi). Na terenie miasta i gminy Płoty odnotowano kilka kategorii obiektów wpisanych do rejestru zabytków:

1. Układ urbanistyczny Starego Miasta w Płotach - 1277 r.
2. Zespół zamków w Płotach z otoczeniem, który stanowią najcenniejsze zabytki, o znaczeniu ponadregionalnym:
 - Stary Zamek – mur., gotyk, 1280 i XIV w., renesans, pocz. XVII w.
 - Nowy Zamek – mur, renesans, 1606-18, neorenesans, 1910-12
 - park zamkowy (miejski i leśny) przy Nowym Zamku, XVIII i XIX w.
 - budynek bramny, oficyny i brama przy Nowym Zamku – mur., XVII, XIX w.
3. Kościoły z otoczeniem (cmentarzami):
 - Bądkowo – kościół p.w. Najśw. Serca Pana Jezusa (z otocz.) – mur., gotyk, XVI w.
 - Dąbie – kościół p.w. św. Teresy od Dzieciątka Jezus (z otocz.) – rygl., 1 poł. XVII w.
 - Gostyń Łobeski – kościół p.w. MB Różańcowej (z cmentarzem) – rygl., 1847 r.
 - Mechowo – kościół p.w. św. Andrzeja Boboli, mur., gotyk, pocz. XVI w.
 - Natolewice – kościół p.w. Niepokalanego Serca NMP – ryg., 1746 r.
 - Płoty – kościół p.w. Przemienienia Pańskiego – mur., neogotyk, 1902-03.
 - Potuliniec – kościół p.w. św. Michała Archanioła (z otocz.) – mur., neogotyk, 1871 r.
 - Wicimice – kościół p.w. św. Józefa Robotnika (z cment.) - mur., gotyk, XV/XVI w.
 - Wyszogóra – kościół p.w. MB Królowej Polski, mur., gotyk, XV w.
4. Założenia parkowe i zespoły rezydencjonalno-parkowe:
 - Czarne – park dworski, krajobrazowy, XIX w.
 - Dąbie - park dworski, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.
 - Lisowo – pałac (ruina), mur., XVIII/XIX w.; park pałacowy, krajobrazowy, XIX w.
 - Mechowo – dwór, mur., pocz. XXI w.; park dworski, krajobrazowy, poł. XIX w.
 - Modlimowo - park dworski, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.
 - Natolewice - park dworski, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.
 - Wicimice – pałac (ruina), mur., 2 poł. XIX w.; park pałacowy, krajobrazowy, kon. XVIII w.
 - Wyszobór – park dworski, krajobrazowy, kon. XVIII w.
5. Zabudowa użyteczności publicznej:
 - szkoła w Płotach (ul. I Armii WP 15) – mur./rygl., XIX/XX w.
 - poczta w Płotach (ul. Jedn. Narodowej 34) – mur., 1898 r.

¹⁹ Na stronie internetowej WUOZ w Szczecinie (w wykazie zabytków powiatu gryfickiego) ujętych jest 30 obiektów. Wykazy te pominęły (omyłkowo) kościół z otoczeniem w Wicimicach, wpisany do rejestru zabytków - Nr 258, z dn. 06.04.2006 r.

Wykaz zabytków nieruchomych - załącznik nr 1

Rejestr zabytków ruchomych

Na terenie gminy Płoty wpisem do rejestru zabytków ruchomych objęto **6 obiektów**, stanowiących wyposażenie zabytkowych kościołów w:

Mechowie – ołtarz, ambona, balaski, XVIII w., barok

Natolewiczach – obraz Ukrzyżowanie (import z Wyszoboru) – 1767 r., barok

Płoty – obraz ukrzyżowanie i tablica wotywna – 2 poł. XVI w.

Na uwagę zasługuje oryginalne, neostylowe wyposażenie kościołów w Płotach, Pniewie i Potulińcu oraz pojedyncze elementy dzieł sztuki gotyckiej, renesansowej, barokowej i klasycystycznej w kościołach, w: Bądkowie, Dąbiu, Mechowie, Wicimicach, Wyszoborze. Również wysoką klasę artystyczną i historyczną reprezentuje renesansowe i neorenesansowe wyposażenie Starego i Nowego Zamku w Płotach.

Wpis zabytku ruchomego do rejestru dokonuje się na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, ale na wniosek właściciela tego zabytku. „WKZ” może wpisać z urzędu zabytek ruchomy do rejestru, jeśli istnieje uzasadniona obawa zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywozu za granicę.

Wykaz zabytków ruchomych oraz innych obiektów ujętych w ewidencji zabytków ruchomych jest dostępny w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie.

Rejestr zabytków archeologicznych

W granicach administracyjnych miasta i gminy Płoty zabytkami archeologicznymi, wpisanymi do rejestru są:

1. Płoty, stan. 1 (AZP:22-12/23) - grodzisko wczesnośredniowieczne, zamek ze średniowiecza – nr rejestru 651, z dn. 11.11.1970 r. (znak KI.I.6801/35/70).

2. Wyszobór, stan. 3 (AZP: 21-12/27) - grodzisko z wczesnośredniowieczne – nr rejestru 652, z dn. 12.11.1970 r. (znak KI.I.6801/7/70).

Stanowiska wpisane do rejestru zabytków objęte są strefą „W I” - pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej - wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną (budowlano-inżynierską), za wyjątkiem badań archeologicznych i prac zabezpieczających zabytek. W strefie „W I” ujęto jeszcze dwa stanowiska archeologiczne niewpisane do rejestru zabytków:

1. Budziszcz, stan. 2 (AZP:22-12/15) – grodzisko.

2. Wicimice, stan. 3 (AZP:21-14/2) - cmentarzysko (kurhan) ze starożytności.

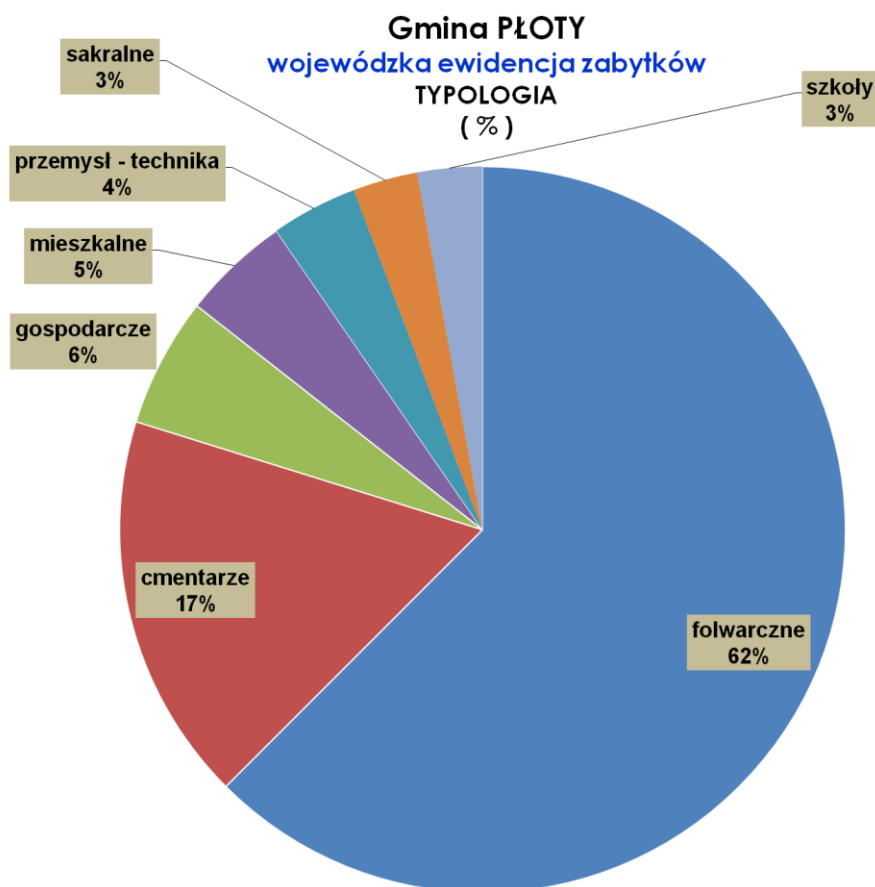
Wykaz stanowisk archeologicznych - załącznik nr 3

5.2. WOJEWÓDZKA EWIDENCJA ZABYTKÓW („WEZ”)

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2010 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem – Wojewódzki Konserwator w Szczecinie opracował „wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Płoty ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków”, które przekazał Gminie Płoty w 2010 r. „**WEZ**” gminy Płoty zawiera 147 obiektów i obszarów – zabytków nieruchomych – zgodnie z pismem WUOZ w Szczecinie (znak DZ-4142/96/AR/KM/2010).

Po weryfikacji tych obiektów w terenie, ocenie wartości zabytkowych oraz po uwzględnieniu przeniesienia do rejestru zabytków, aktualnie wykaz „**WEZ**” gminy Płoty obejmuje **107 obiektów i obszarów**, które zostały włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków. Są to w większości zespoły folwarczne z zabudową mieszkalną, inwentarską i gospodarczą – np. Potuliniec, Słudwia. Oprócz tego występują budynki architektury ludowej (chałupy) i mieszczańskiej (kamienice), użyteczności publicznej (np. szkoły), techniki (np. dworce kolejowe, elektrownie) oraz cmentarze (np. Płoty).

Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w WEZ - załącznik nr 2

W granicach administracyjnych miasta i gminy Płoty znajdują się **274 stanowiska archeologiczne**, z czego dwa są wpisane do rejestru zabytków, a **272** stanowią zasób Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Są to ślady materialnej działalności ludzkiej w przeszłości, od epoki kamienia do średniowiecza, przy czym dominują stanowiska starożytne (125) i średniowieczne (112). Ślady osadnicze odnoszą się do stanowisk naziemnych, w formie grodziska, osady, kurhanu, cmentarzyska, punktu lub śladu osadniczego.

Dla ochrony stanowisk wyznaczono wokół każdego z nich strefę ochrony archeologiczno - konserwatorskiej: „W.II” lub „W.III”.

Wykaz stanowisk archeologicznych - załącznik nr 3

5.3. INNE

Na obszarze gminy Płoty nie ma dotychczas obiektów uznanych za Pomnik Historii, nie utworzono parku kulturowego, nie ma również obiektów na liście Skarbów Dziedzictwa.

6. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DZIAŁAŃ MIASTA I GMINY PŁOTY

(wybór dokumentów)

6.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY PŁOTY (SUIKZP)²⁰

(Powyższe „Studium (...)” zostało uchwalone w 2003 r., a kolejne zmiany miały miejsce w latach 2007, 2007, 2009, 2010, 2011, 2014, 2016, 2021)

SUIKZP jest podstawowym dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną gminy. Studium uwarunkowań nie jest aktem prawa miejscowego, jednak wprowadzenie przyjętych w nim zapisów do obiegu prawnego następuje poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ponieważ obowiązuje ustawowa zasada zgodności zasad zagospodarowania i zabudowy przyjętych w miejscowym planie z kierunkami wytyczonymi w studium. W związku z tym, ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

SUIKZP zawiera także część dotyczącą dziedzictwa kulturowego i zabytków, powstałą z wykorzystaniem specjalistycznych opracowań tematycznych (w tym „Studium wartości kulturowych gminy Płoty” i „Studium wartości kulturowych miasta Płoty”²¹). Przy kolejnej aktualizacji SUIKZP wskazana jest również aktualizacja zasobu dziedzictwa kulturowego, z uwzględnieniem weryfikacji terenowej i merytorycznej.

6.2. GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2018-2022 („GPOnZ 2018-22”)

(Uchwała Nr XLI/277/2018 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 27 lutego 2018 r.)

„GPOnZ 2018-22” (II edycja) stanowi istotne uzupełnienie **SUIKZP**, odnosząc się nie tylko do weryfikacji stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, ale również aspektów prawnych (Ustawa o ochronie zabytków (nowe rozporządzenie MKiDN), zmiana do planu zagospodarowania przestrzennego woj. zachodniopomorskiego z 2010 r., czy wreszcie wojewódzkiego programu opieki na lata 2017-20.

Gmina Płoty wypełniła ustawowy obowiązek uchwalając Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2022²². Nie przedstawiono sprawozdań (w cyklu dwuletnim) z realizacji Gminnego Programu Opieki nad zabytkami.

Z informacji przedstawionej przez UG w Płotach wynika, że z uwagi na niewystarczające środki finansowe i brak zasobów kadrowych samorząd gminny zmuszony był drastycznie ograniczyć realizację zadań zawartych w **„GPOnZ 2018-2022”**.

²⁰ Uchwała NR V/49/2011 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 3 czerwca 2011., główny projektant mgr M. Krzuszcz.

²¹ Opracowane w 2000 r. przez mgr W. Witka z Biura Studiów i Dokumentacji Konserwatorskiej w Szczecinie.

²² Program (2. edycja) jest dostępny na stronie www. UM w Płotach.

Zrealizowano m.in.:

- POnZ 2018-2022 umieszczono na stronie www. UG Płoty
- wykaz GEZ (w ramach POnZ) - <http://www.ploty.pl/asp/pliki/zabytki/zabytki.pdf>
- wykonano dokumentację projektową, instalację SAP w Starym Zamku
- przyjęto zarządzenie nr 47/2013 Burmistrza Płotów w sprawie Regulaminu Organizacyjnego UM w Płotach, w tym włączenie zadań ds. opieki nad zabytkami do samodzielnego stanowiska ds. nieruchomości
- udzielono dotacji z budżetu Gminy Płoty: w 2020 r. parafii rzymskokatolickiej p.w. MB Różańcowej w Żabowie (dokumentacja projektowa dla kościoła filialnego w Potulińcu etap II w wys. 16.500 zł)
- pozyskano dofinansowanie w konkursie SWZP na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków, na projekt remontu zabytkowego muru przy Starym Zamku (4500,00 zł)
- utworzono wydział promocji w strukturach UM w Płotach
- umieszczono na stronie UM Płoty linki do strony wcz.szczecin.pl
- ze środków własnych Gminy Płoty zrealizowano zadanie pn.: „Wypożyczenie obiektu Starego Zamku w Płotach (dz. nr 301 obręb Płoty 3) przy ulicy Zamkowej 2 w System Sygnalizacji Alarmowej Pożaru (SAP)” na kwotę 172.749,69 zł

Na obszarze Gminy Płoty jest aktualnych 21 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Płoty nie aktualizowała uchwały dotyczące udzielania dotacji na prace konserwatorskie (...) rozszerzając ją o obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Dotacje są przydzielane w trybie pozakonkursowym.

6.3 GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW („GEZ”)

Gminna Ewidencja Zabytków prowadzona przez samorząd nie jest prawną formą ochrony zabytków. Jednak ze względu na wymóg uwzględnienia zabytków ujętych w „GEZ” w studiach i planach zagospodarowania przestrzennego, a także na fakt, że znajdują się w niej obiekty tworzące zasadniczy krajobraz kulturowy gminy, należy podkreślić jej znaczenie.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku, o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw²³ wzmacnia znaczenie „GEZ”. W art. 22 ust. 4 otrzymuje brzmienie: *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy*²⁴.

²³ Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1960 r. *o postępowaniu egzekucyjnym w administracji z późniejszymi zmianami*, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – *Prawo budowlane*, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie tym w/w. rozporządzenia.

Rozporządzenie z 2019 r. wprowadza nowy wzór karty GEZ oraz określa sposób uzgodnienia (porozumienia) z WUOZ w odniesieniu do obiektów typowanych przez wójta, burmistrza, prezydenta do GEZ.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów w „**GEZ**” jest obowiązek uzyskania akceptacji organu ochrony zabytków dla planowanych przy nich działaniach inwestycyjnych. Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt. 2 oraz art. 60 ust.1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r., o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (aktualizacja Dz.U. z 2020, poz. 293, z późn. zm.), decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, a także decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa, w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków²⁵.

Należy zwrócić uwagę na obowiązującą od 15 listopada 2008 r. ustawę (z 03.10.2008 r.) o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na mocy której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne”.

W „**GEZ**” powinny być ujęte zabytki nieruchome istotne dla zachowania charakteru lokalnych krajobrazów. Jak wspomniano, zabytki te otrzymują formę ochrony prawnej także poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

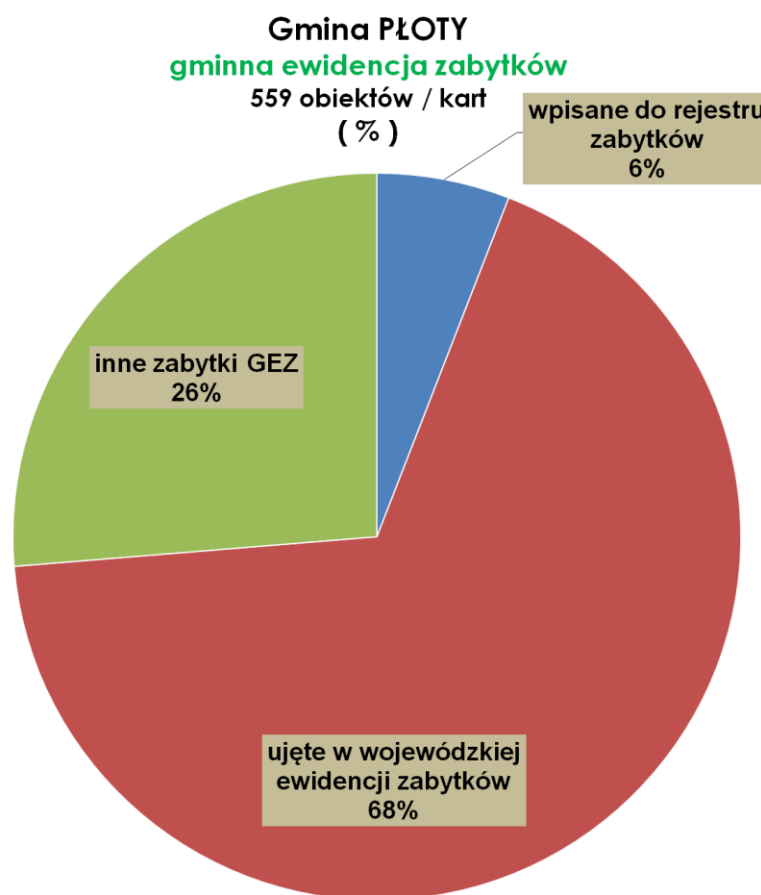
Zmiana „ustawy oozionz 2003” z 22 czerwca 2017 r., w zakresie art. 81.1, wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Tym samym w żywotnym interesie gminy jest stała weryfikacja gminnej ewidencji zabytków, aby dotacje były udzielane dla obiektów o oczywistych walorach zabytkowych.

Gminna Ewidencja Zabytków dla gminy Płoty została opracowana w 2012 r., przyjęta zarządzeniem burmistrza Potów Nr 5/2013 z dnia 16.01.2013 roku i liczyła **285 obiektów** (285 kart) nieruchomych oraz **274** (274 karty) obiekty archeologiczne.

Są to: dwory, zamki, obiekty sakralne, obiekty w zespołach folwarcznych, zieleni komponowana (parki i cmentarze), domy mieszkalne, zabytki techniki oraz stanowiska archeologiczne (w tym np.: ślady osadnicze, grodziska, cmentarzyska).

²⁵ Na podstawie odpowiedzi MKiDN, w sprawie interpelacji poselskiej nr 13365, z dn. 12.03.2013.

Karty ewidencyjne (GEZ) zawierają wszystkie niezbędne dane o obiekcie (zgodnie z rozporządzeniem MKiDN). Karty GEZ dostępne są w Urzędzie Miasta, w Referacie Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji Samorządowych.

Gminna ewidencja jest zbiorem otwartym. Powinna być na bieżąco monitorowana i uzupełniana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m. in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku, istotna zmiana kompozycji elewacji, likwidacja zabytkowego detalu architektonicznego, otynkowanie ceglanych elewacji itp.), w uzgodnieniu z WUOZ w Szczecinie.

6.3. LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY PŁOTY („LPR 2017-30”)

(Uchwała Nr XXXV/240/2017 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 29.09.2017 r.)

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Płoty na lata 2017-2023²⁶ jest wieloletnim dokumentem planistycznym, którego zadaniem jest koordynowanie i integrowanie różnorodnych aktywności z zakresu rewitalizacji. Celem „PR 2017-30” jest planowanie

²⁶ Opracowany zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju i RPO WZ na lata 2014-2020.

i wdrażanie działań ukierunkowanych na ożywianie i zrównoważony rozwój obszarów, które utraciły dotychczasowe funkcje społeczne i gospodarcze.

Program ma na celu wzmacnianie działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców na obszarach Gminy, na których zdiagnozowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej.

„LPR 2017-30” zawiera skrócony opis zasobu kulturowego gminy, pochodzący z wcześniejszych opracowań, w tym studium wartości kulturowych miasta i gminy Płoty oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Wśród projektów rewitalizacyjnych wskazano:

1. Rewitalizacja parku miejskiego w Płotach
2. Rewitalizacja kościoła w Wyszogórze
3. Rewitalizacja kościoła Przemienienia Pańskiego w Płotach
4. Rewitalizacja kaplicy cmentarnej w Płotach
5. Rewitalizacja Starego Zamku w Płotach

Należy pamiętać, że wszelkie prace przy zabytku oraz w jego otoczeniu wymagają pozwoleń Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Kwestie finansowania poszczególnych działań „LPR 2017-30” autorzy określili, jako *komplementarność finansową*, czyli umiejętne łączenie różnych źródeł finansowania (środków zewnętrznych i własnych) m.in.: fundusze europejskie EFRR, EFS, FS, programy ministerialne, PO FIO, mechanizmy finansowe (norweski, szwajcarski). LPR zawiera mechanizmy wdrażania i monitorowania realizacji. Zarządzającym programem jest burmistrz przy pomocy Zespołu ds. rewitalizacji (działający w oparciu o własny regulamin). Uczestnictwo w pracach Zespołu ma charakter społeczny.

W odniesieniu do rewitalizacji parku miejskiego i zamkowego, w ostatnich latach Gmina Płoty opracowała dokumentację projektową na przebudowę istniejących ciągów komunikacyjnych wraz z remontem istniejącego oświetlenia. W oparciu o dokumentację uzyskano decyzję (nr 1468/2018, z dn. 14.09.2018 r. Zachodnio-pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Jedną z uwag na brak dotacji z Powiatu Gryfickiego inwestycja nie została zrealizowana.

Rewitalizacja kaplicy cmentarnej w Płotach otrzymała w 2023 r. dotację w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

6.4. DOTACJE NA PRACE KONSERWATORSKIE

(Uchwała NR XXI/210/08 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 30 września 2008 roku)

Od 2008 r. Burmistrz Gminy Płoty przyznaje dotacje na prace przy zabytkach (zgodnie z np. 81 ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku).

Uchwała Nr XXI/210/08 zawiera szczegółowe zasady (regulamin) przyznawania dotacji, konieczność podpisania umowy, zwrotu niewykorzystanych środków oraz co niezwykle istotne beneficjent podlega kontroli w zakresie dotowanego zadania pod kątem zgodności z przepisami prawa i zawartą umową (kontrola formalno-merytoryczna).

Zmiana ustawy o ożionz z 22 czerwca 2017 r. w zakresie par. 81.1 wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale²⁷. Dotacje przyznawane przez władze samorządowe mają ogromne znaczenie w polityce ochrony i opieki nad zabytkami; jednoznacznie wykazują troskę i dbałość o dziedzictwo kulturowe. Wnioskodawcy aplikujący do innych instytucji (np. MKiDN, Urzędu Marszałkowskiego) i wykazujący realne wsparcie własnych samorządów (tzw. wkład własny) zwiększają swoje szanse na uzyskanie dofinansowania.

Na mocy Uchwały Nr XIX/151/2020 Rady Miejskiej w Płotach, z dnia 24 lutego 2020 r., udzielono dotację dla Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Matki Boskiej Różańcowej w Żabowie, na wykonanie dokumentacji projektowej remontu wieży kościoła filialnego w Potulińcu - etap II w wysokości 16.500,00 PLN.

Inne dofinansowania

Ze środków własnych Gminy Płoty zrealizowano zadanie pn.: „Wyposażenie obiektu Starego Zamku w Płotach, przy ulicy Zamkowej 2 w System Sygnalizacji Alarmowej Pożaru (SAP)” na kwotę 172.749,69 PLN.

Gmina Płoty aplikowała o zewnętrzne środki na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków:

1. Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
Płoty – Stary Zamek – dokumentacja remontu muru obwodowego – 4.500,00 PLN.
2. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Płoty – Stary Zamek – remont dachu – 140.000 PLN (odstąpiono)
3. Rządowy Program Odbudowy Zabytków (2023 r.)
Płoty – kaplica cmentarna – remont i konserwacja - 1.038.435 PLN
Płoty, ul. Jagiellonów 14 – dom wielorodzinny – remont i konserwacja – 149.690 PLN

²⁷ Gmina Płoty nie korzysta z tej możliwości (stan na sierpień 2023 r.).

7. OCENA STANU ZACHOWANIA I FUNKCJONOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA I GMINY PŁOTY

Analiza stanu zachowania i funkcjonowania w obiegu społecznym poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego gminy Płoty (krajobrazu, zabytków nieruchomych, ruchomych i niematerialnych) pozwala na zestawienie zjawisk pozytywnych i negatywnych oraz wskazanie perspektyw.

7.1. ZAGROŻENIA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Miasto Płoty

- ❑ Historycznie ukształtowany układ urbanistyczny Płotów pozostaje czytelny, mimo istotnych i zniszczeń w czasie II wojny światowej oraz współczesnych nawarstwień po 1945 roku.
Obowiązujące strefy ochrony konserwatorskiej oraz wpisanie układu staromiejskiego do rejestru zabytków stanowią swoistą barierę prawną, ale nie chronią w sposób jednoznaczny przed przekształceniami i zniszczeniem substancji budowlanej. Brak stosownych działań właścicieli obiektów (w tym koniecznych remontów) lub działania nieadekwatne do potrzeb prowadzą do uszczuplenia historycznej zabudowy.
- ❑ Opracowania planistyczne, strategie, plany rewitalizacji uwzględniające rolę historycznego dziedzictwa materialnego²⁸, konieczność remontów zabytkowych obiektów, nie zawsze znajdują odzwierciedlenie w realnych działaniach. Z uwagi na ograniczone środki finansowe często odstępuje się od remontów, co skutkuje także wyburzeniami np. historycznych budynków przemysłowych czy mieszkalnych.
- ❑ Nowa zabudowa mieszkalna (bloki) lokowana w obrębie historycznych ciągów przestrzennych, której gabaryty przewyższają pierwotną skalę zabudowy małopiętaczekowej; działa wybitnie dysharmonizująco. Wskazane jest utrzymanie granic historycznych kwartałów, wielkości parceli, linii zabudowy.
- ❑ Zagrożenie stanowią również nieumiejętne modernizacje, docieplanie budynków od zewnątrz (znacznie tańsze i stąd tak rozpowszechnione), zacieranie lub całkowite zniszczenie elementów historycznego wystroju elewacji i zastępowanie go gotowymi prefabrykatami (dostępnymi w centrach budowlanych); nadbudowywanie kondygnacji; różnorodne typy stolarki z PCV w jednym budynku; agresywna (dysharmonizująca) kolorystyka elewacji itp.

²⁸ Taki jest wymóg tego typu opracowań (przyp. autor).

Obszary wiejskie

- ❑ Po 1945 r. wyburzono kilkanaście osad: folwarki (Bucze, Chociebądz, Chwalimierz, Gniewomierz, Gołań, Kłodno, Lutowo, Makowiczki), kolonie i wybudowania (Dobrzykowo, Głożyna).
- ❑ Znaczny ubytek zabudowy w obrębie pierwotnych założeń przestrzennych; niektóre osady (wybudowania) o zamierającym krajobrazie, pozostają słabo czytelne w terenie (np. Natolewiczki, Wicimiczki).
- ❑ Postępująca dekompozycja i degradacją zespołów rezydencjonalno – parkowych:
 - pałace w Lisowie i Wicimicach w stanie pogłębiającej się ruiny;
 - częściowo zatarte granice parków, z nowymi elementami kubaturowymi (szkoły, bloki, biura) - np. Lisowo, Mechowo, Natolewice, Wicimice.
- ❑ Dekompozycja i wyburzenia w obrębie historycznych zespołów folwarcznych:
 - całkowicie wyburzono kilka folwarków – patrz wyżej;
 - przekomponowano układy podwórz, z nową zabudową (np. Gościejewo, Karczewie, Natolewice, Sowno);
 - znaczne ubytki w zabudowie gospodarczej – np. Charnowo, Czarne, Lisowo, Łowiska, Potuliniec, Słudwia;
 - zmiana funkcji niektórych obiektów folwarcznych, znaczna ich część pozostaje nieużytkowana, jest w złym stanie technicznym lub uległa wyburzeniu;
 - zróżnicowany stan zachowania kolonii mieszkalnych; pierwotnie typologicznie jednorodne budynki zostały zdewaloryzowane przez liczne przymurówki i docieplenia w obrębie elewacji, wymianę stolarki i pokrycia dachowego;
 - nowe osiedla bloków mieszkalnych, o dysharmonizujących formach, lokowane przy głównych traktach wiejskich (np. Wyszobór), na granicy lub w obrębie parku (np. Mechowo) lub przy pierwotnych koloniach czworaków.
- ❑ Ubytki zagród w obrębie wsi chłopskich i kolonii (np. Darszyce, Kocierz, Modlimowo).
- ❑ Znaczny ubytek obiektów gospodarczych – głównie stodół (w tym ryglowych) oraz kamienno-ceglanych ogrodzeń, które zastępowane są nowymi płotami, siatkami, czy prefabrykowanymi płotami.
- ❑ Dekapitalizacja tradycyjnej zabudowy mieszkalnej (w tym ryglowej) poprzez ahistoryczne przekształcenia elewacji, nowe pokrycia dachowe, styropianowe zewnętrzne docieplenia, nowa stolarka z PCV itp.
- ❑ Zaniedbane (większości) historyczne cmentarze poewangelickie, ze zniszczonymi lub usuniętymi nagrobkami i ubytkami w drzewostanie.

7.1. MOCNE STRONY

- ❖ Cenny zasób dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych:
 - historyczny układ urbanistyczny miasta Płoty, Stary Zamek (XIII-wieczny przeb. w XVI i XVII w.) i Nowy Zamek (XVII w., przeb. pocz. XX w.) oraz neogotycki kościół z 1903 r.;
Wartość historyczna, artystyczna i naukowa obu zamków predestynuje je do wszczęcia procedury uznania ich za Pomnik Historii.
 - zabudowa miejska – typologicznie zróżnicowana, z relikdami XVIII-wiecznych (ryglowych) domów, kamieniczek z przłomu XIX/XX-wiecznymi, okazałymi willami;
 - wiejska architektura sakralna (wraz z wyposażeniem) zróżnicowana pod względem chronologicznym, typologicznym i materiałowym (od XV do XX w.) w Mechowie, Wyszoborze, Wyszogórze, Dąbiu, Natolewicach, Potulińcu, Pniewie;
 - XVIII i XIX-wieczne dwory i pałace: murowano-szachulcowy w Lisowie, klasycystyczny w Mechowie, neogotyckie w Wyszoborze, neorenesansowy w Wicimicach;
 - zespoły rezydencjonalno-parkowe i zespoły folwarczne z wielkokubaturową zabudową gospodarczą (w tym z obiektami przemysłu rolno-spożywczego gorzelnie, tartaki, spichlerze), historycznymi koloniami mieszkalnymi;
 - układy ruralistyczne: średniowieczne wsie placowe np. Gostyń Łobeski, Mechowo, Wyszobór; XVII/XVIII-wieczne np. Łowiska.
 - zabudowa zagrodowa (chłopska), zagrody średnio i pełnorolne o układach w podkowę i zamkniętych. Domy mieszkalne głównie murowane, parterowe ze skromnym detałem.
 - architektura przemysłowa: w tym elektrownie wodne na Redze (Lisowo, Płoty), młyny, trafostacje, linie kolejowe z infrastrukturą.
- ❖ Gminne Programy Opieki nad Zabytkami realizowane w cyklach 4-letnich.
- ❖ Opracowanie i przyjęcie zarządzeniem Burmistrza gminnej ewidencji zabytków (2013 r.).
- ❖ Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych (podstawa do zintegrowania ochrony obszarowej krajobrazu – SUiKZP gminy Płoty).
- ❖ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płoty zawierające szczegółową i wnikliwą analizę krajobrazu kulturowego wraz z zaleceniami do ochrony i kształtowania krajobrazu, obowiązujące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- ❖ Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych uchwalonych przez Radę Miejską (w tym np. Lokalny Plan rewitalizacji Gminy Płoty na lata 2017-2023).

- ❖ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Płoty, obejmujący część obszaru staromiejskiego (łącznie 21 mpzp).
- ❖ Uwzględnianie ustaleń SUIKZP gminy Płoty w warunkach zabudowy dla nowych inwestycji na terenach nie objętych planami.
- ❖ Informacja na stronie internetowej Urzędu o zabytkach miasta i gminy w tym POnZ i GEZ.
- ❖ Stowarzyszenia: Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Płotowskiej, Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „Pasja”, Stowarzyszenie Społeczno-Edukacyjne Młodzieżowa Orkiestra Dęta w Płotach, Płotowskie Stowarzyszenie Miłośników Muzyki.
- ❖ Istniejąca sieć świetlic wiejskich.
- ❖ Przyjęcie przez władze gminy uchwały (Uchwała NR XXI/210/08 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 30 września 2008 r. i Uchwała nr XLIV/408/2014 z 30.09.2014 r. Rady Miejskiej w Płotach) w sprawie przyznania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub remonty (...) przy zabytkach wpisanych do rejestru.
- ❖ Dobra wiedza o zewnętrznych źródłach finansowania prac przy zabytkach.
- ❖ Pozyskanie dotacji z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków (Polski Ład) w 2023 r. na remonty budynku wielorodzinnego w Płotach ul. Jagiellonów 14 i kaplicy cmentarnej w Płotach
- ❖ Walory krajobrazowe i krajobraz kulturowy doliny Regi.

7.2. SŁABE STRONY

- ❑ Zły stan techniczny części kamienic i oficyn staromiejskich w obrębie zabytkowego układu urbanistycznego Płotów. Plany rewitalizacji winny być na bieżąco konsultowane ze służbami konserwatorskimi.
- ❑ Brak sprawozdań z realizacji GPOnZ na lata 2018-2022.
- ❑ Wysoce niezadowalający poziom realizacji zadań zawartych w GPOnZ 2018-2022, wynikający przede wszystkim z braku środków finansowych.
- ❑ Brak instytucji kultury (np. muzeum regionalne), którego zadania statutowe wspierałyby ochronę zarówno dziedzictwa materialnego jak i niematerialnego.
- ❑ Zaniechanie procedowania wniosku o uznanie za pomnik historii zamków w Płotach – brak współpracy ze Starostwem Gryfickim (wł. Nowego Zamku).
- ❑ Zły lub pogarszający się stan techniczny historycznej zabudowy wiejskiej (ryglowej i murowanej) w obrębie układów ruralistycznych jak i zespołów folwarcznych.
- ❑ Dewaloryzujące remonty i nieodpowiednie modernizacje zarówno w mieście jak i na obszarach wiejskich; przy użyciu niewłaściwych materiałów (np. panele zewnętrzne lub styropian); niewłaściwe pokrycia dachowe, zniszczenia elementów historycznego wystroju elewacji itp.
- ❑ Niewystarczające zabezpieczenie przeciwpożarowe i antywłamaniowe zabytkowych kościołów.

- ❑ Zaniebane (opuszczone) historyczne (poewangelickie) wiejskie cmentarze będące szczególnym świadectwem dziejów ziemi płotowskiej, w tym po 1945 roku (wyjątek stanowi Modlimowo i Sowno)
- ❑ Niski poziom estetyki reklam i witryn w mieście – w tym reklamy wielkopowierzchniowych). Kwestia uchwalenia Na podstawie nowych przepisów (tzw. ustawa reklamowa²⁹) samorzady gminne uzyskały kompetencje do wprowadzenia uchwały w sprawie lokalizacji reklam, obiektów małej architektury i ogrodzeń.
- ❑ Niewystarczająca ilość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru całej gminy.
- ❑ Konieczność stałego monitoringu i weryfikacji informacji o zabytkach i dziedzictwie kulturowym, umieszczanych na stronie internetowej.
- ❑ Brak promocji dziedzictwa archeologicznego (w mieście są dwa grodziska wczesnośredniowieczne - w tym jedno w obrębie Starego Zamku).
- ❑ Słabe zaplecze dla obsługi funkcji turystyczno-rekreacyjnej budowanej w oparciu o zabytkowe obiekty w mieście i na terenach wiejskich.
- ❑ Niszczący zasób dziedzictwa pofolwarcznego (zabudowa gospodarcza: spichlerze, wozownie, stajnie); technicznego; zaniebane zabytkowe założenia parkowe.
- ❑ Brak jednolitych oznakowań i informacji o zabytkach na terenie gminy (powinny dotyczyć również obiektów ujętych w GEZ)
- ❑ Zaniechanie uczestnictwa w Europejskich i Zachodniopomorskich Dniach Dziedzictwa

7.3. PERSPEKTYWY

- Płoty są gminą miejsko-wiejską, w której miasto odgrywa naturalną rolę centrum administracyjno-kulturalnego. Miasto ma średniowieczny rodowód, z układem staromiejskim wpisanym do rejestru zabytków, z wyeksponowanymi elementami historycznej architektury (kościół, zamki, parki, urzędy, kamienice, wille).
- Wskazane jest podjęcie działań mających na celu utworzenie muzeum regionalnego w Starym Zamku w Płotach.
- Instytucja muzealna mogłaby odgrywać istotną rolę kulturotwórczą także jako centrum edukacji o dziejach regionu i promocji dziedzictwa kulturowego obszarów wiejskich. Lekcje muzealne realizowane *in situ* w Płotach oraz w okolicznych wsiach podniosą poziom wiedzy i pomogą wzmocnić poczucie tożsamości mieszkańców.

²⁹ <http://samorząd.nid.pl/> ; <http://krajobrazmojegomiasta.pl/> schemat prac opracowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

- Nawiązanie współpracy w zakresie cyfryzacji zabytków gminy Płoty z Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, na zasadzie stałego partnerstwa podnoszącego poziom wiedzy o ziemi płotowskiej.
- Wzbogacenie działalności świetlic wiejskich, które mogłyby być jednocześnie salami regionalnymi (we współpracy z władzami samorządowymi i muzeum regionalnym).
- Nawiązanie współpracy z instytucjami kultury jak np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa OT w Szczecinie, placówki muzealne w Szczecinie, Trzebiatowie itp.
- Rewitalizacja zabytkowych kamienic (we współpracy ze służbami konserwatorskimi), w tym w oparciu o środki zewnętrzne (np. samorządu wojewódzkiego, instytucji państwowych).
- Możliwość wypracowania współpracy w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim poprzez zawieranie partnerstw publiczno-publicznych i (lub) publiczno-prywatnych.
- Wzmocnienie rozwoju wiejskiej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, gospodarstw agroturystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe ziemi płotowskiej.
- Zachowanie walorów kulturowych wsi płotowskich (szczególnie średniowiecznych układów ruralistycznych).
- Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej, np. w ramach Obszaru Kulturowo-Krajobrazowego „Dolina Regi”.
- „Rozwój edukacyjnej i integracyjnej funkcji turystyki w Regionie” w ramach działania - Edukacja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych Regionu.
- Promocja miasta: „Płoty miasto dwóch zamków”. Współdziałanie z organizacjami pozarządowymi (stowarzyszenia, fundacje).
- Powstanie zintegrowanego systemu zarządzania i monitoringu zagospodarowania (m.in. na cele turystyczne) środowiska naturalnego i kulturowego.
- Stworzenie skutecznego mechanizmu finansowego wspierającego właścicieli zabytków oraz aktywne doradztwo w ramach Urzędu Miejskiego, wspierającego merytorycznie wnioskodawców (szkolenia, informatory itp.).
- Nawiązanie współpracy z instytucjami (np. BDZ, NID) w zakresie pogłębiania wiedzy o aspektach prawnych uoouz 2003 (z późn. zmianami).
- Zagospodarowanie turystyczne dostosowanego do walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego, służące rozwojowi i promocji wybranych obszarów w gminie.
- Liczne - na dobrym poziomie merytorycznym i edytorskim – wydawnictwa dotyczące historii i jej świadectw na ziemi płotowskiej, w tym opracowania

monograficzne; stanowiące pomoc merytoryczną dla szkół (wiedza o regionie). Powinno to być zadanie własne instytucji kultury samorządu płotowskiego.

Powstanie społeczeństwa świadomego historii Pomorza Zachodniego, ziemi płotowskiej, akceptującego i szanującego dziedzictwo kulturowe, aktywnie włączającego się w działania promujące ochronę dziedzictwa kulturowego o zasięgu ponadregionalnym np. obchodzone corocznie od sierpnia do października Europejskie i Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa.

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY

8.1. CELE PERSPEKTYWICZNE

Analiza zasobu dziedzictwa kulturowego oraz diagnoza stanu zachowania zabytków, stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku **Gminy Płoty** atrakcyjnego dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

Niżej wskazano cele perspektywiczne, dalekosiężne, służące osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- poprawie stanu dziedzictwa kulturowego (**cel 1**),
- funkcjonowaniu zabytków w procesach aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności (**cel 2**),
- społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego (**cel 3**).

Osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań skutkujących zmianami zarówno w sferze materialnej (dotyczącej stanu i zagospodarowania zabytków), jak i mentalnej (zmiany stosunku do zabytku, dobra uznawanego często za kłopotliwe i niezwykle kosztowne w utrzymaniu).

Określone niżej cele należy traktować jako równorzędne. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego nie będzie możliwa bez powstania świadomej potrzeby jego zachowania oraz działań związanych z użytkowaniem zabytków w sposób odpowiedni dla ich walorów. Suma działań powinna powodować aktywizację społeczną, ekonomiczną i podniesienie atrakcyjności regionu.

Cel perspektywiczny 1

Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego gminy Płoty

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy;
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej;
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) i określenie wytycznych do ich zabudowy i zagospodarowania oraz wskazanie najcenniejszych obszarów do zachowania poprzez wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz (z uwzględnieniem

wytycznych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego);

- poprawę stanu technicznego zachowania zabytków, poprzez budżet własny gminy oraz pozyskiwane środki zewnętrzne;
- rewitalizację obszarów niedoinwestowanych, wymagających szczególnej opieki (np. dziedzictwo archeologiczne, zieleń komponowana – parki, zespoły folwarczne, cmentarze historyczne);
- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego;
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego;
- przypisanie wszystkich zadań związanych z opieką nad zabytkami (GEZ, przepisy prawne, dofinansowania prac remontowych i konserwatorskich, edukacja i promocja) - do określonego stanowiska w strukturze Urzędu Gminy;
- ochrona zabytków gminy na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Cel perspektywiczny 2

Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Gminy Płoty

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną;
- stworzenia zintegrowanego systemu informacji o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami, możliwościach pozyskania dotacji ze środków unijnych, państwowych, wojewódzkich, powiatowych, miejskich oraz prawidłowego przygotowania wniosków;
- racjonalnego wykorzystania środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację, aktywizację społeczną i ekonomiczną w oparciu o obiekty i obszary zabytkowe;
- zagospodarowania zabytkowych (nie tylko wpisanych do rejestru zabytków, ale także ewidencyjnych) budowli na cele kulturalne, turystyczne i inne przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich;
- budowy i promocji produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zabytki;
- budowy profesjonalnego systemu informacji turystycznej, w tym ponad-gminnej.

Cel perspektywiczny 3

Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania gminy Płoty

Osiągnięcie celu poprzez:

- organizację imprez kulturalnych, konferencji naukowych, popularno-naukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk, realizowanych w różnych terminach
- wykreowanie wiodącej imprezy kulturalnej związanej z dziedzictwem kulturowym integrującej różne środowiska (w tym np. współpraca gminami partnerskimi, doroczne jarmarki itp.)
- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego, (np. spotkania biblioteczne, zajęcia w świetlicach wiejskich.)

8.2. CELE PERSPEKTYWICZNE - CELE OPERACYJNE - ZADANIA

Propozycje zadań do realizacji w lata 2023-2027
na mocy uchwały Rady Miejskiej w PŁOTACH
W Y B Ó R

CEL PERSPEKTYWICZNY 1. UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2023-2027 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Płotach
1. Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków (sporządzana w 2012 r. przyjęta zarządzeniem Nr 5/2013 z 16.01.2013 r. burmistrza Płotów)	1. Monitoring i weryfikacja GEZ oraz korekty kart w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Szczecinie 2. Weryfikacja i uzupełnienie kart dla obiektów i obszarów znajdujących się w WEZ 3. Rozszerzenie i upowszechnienie dostępu do kart GEZ na stronie www. Urzędu Miejskiego - w formie informacji geoprzestrzennej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

	Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania w miarę potrzeb inwestycyjnych	Sporządzenie m.p.z.p. dla obszarów najcenniejszych kulturowo – wskazanych w Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP 2021)
	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zabytków zasobu dziedzictwa kulturowego	Bieżące przygotowanie wniosków do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie o wpisanie do rejestru zabytków obiektów - wskazanych w Suikzp 2021 lub innych opracowaniach czy strategiach gminy (np. Płoty: kaplica grobowa, stacja kolejowa, kamienice, ul. Jedn. Narodowej 33 i Sobieskiego 5)
	Realizacja Lokalnego Planu Rewitalizacji Gminy Płoty (uchwała Rady Miejskiej Nr XXXV/240/2017 z dn. 29.09.2017 r.)	Kontynuacja działań w zakresie realizacji projektów przewidzianych na lata 2017-2023 (w miarę posiadanych środków); w tym: - rewitalizacja parku miejskiego w Płotach, - rewitalizacja kościoła w Wyszogórze - rewitalizacja kościoła w Płotach - rewitalizacja kaplicy cmentarnej w Płotach - rewitalizacja Starego Zamku w Płotach
	Działalność w strukturze Urzędu Miejskiego stanowiska ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (zarządzenia Nr 47/2023 Burmistrza Płotów – zgodnie z dn. 22.05.2023 r.)	Włączenie zadań ds. opieki nad zabytkami do samodzielnego stanowiska do spraw nieruchomości UG w Płotach - określenie zadań i działań zgodnie z zarządzeniem Nr 47/2023 Burmistrza Płotów
	Utrzymanie (i doskonalenie) poziomu wiedzy o zasadach, formach, metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków	Organizacja i udział w szkoleniach związanych z ochroną zabytków i opieką nad nimi (teoria i praktyka), w tym przy współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa OT w Szczecinie, Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Szczecinie
	Realizacja prawnych opieki nad zabytkami	Monitorowanie zmian prawnych dotyczących dziedzictwa, tworzenie niezbędnych i aktualizacja istniejących dokumentów strategicznych gminy z uwzględnieniem walorów dziedzictwa

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

		(np. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego)
2. Budowa zintegrowanego systemu ochrony wartości kulturowych i przyrodniczych	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi elementami zieleni komponowanej	Realizacja i kontynuacja zadań Lokalnego Planu Rewitalizacji Gminy Płoty (uchwała Rady Miejskiej Nr XXXV/240/17) - rewitalizacja parku miejskiego w Płotach (w uzgodnieniu z WUOZ) - sporządzenie programu opieki nad historycznymi nekropoliami gminy Płoty
	Utrzymanie zieleni zabytkowej	1. Bieżąca pielęgnacja alejowych obsadzeń ulicznych i form zabytkowej zieleni (cmentarze, tereny zielone) oraz działania na rzecz poprawy ich kondycji. 2. Odtwarzanie utraconych zadrzewień – w miarę możliwości finansowych gminy.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych (w rejestrze zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków)	1. Monitoring stanu zabytków w zasobie gminy (w GEZ) 2. Budowa komputerowej bazy danych w oparciu o istniejący już GEZ (np. system GISON) – w miarę posiadanych środków
	Systematyczne remonty zabytkowych obiektów komunalnych	W miarę posiadanych środków budżetowych oraz pozyskanych zewnętrznych dotacji – w tym na obiekty ujęte w GEZ
	Dofinansowywanie z budżetu Gminy Płoty prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	1. Realizacja Uchwały NR XXI/210/08 Rady Miejskiej w Płotach z dn. 30.09.2008 r. oraz 2014 r. 2. Rozważenie możliwości aktualizacji uchwały o obiekty ujęte w GEZ gminy Płoty
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną	Złożenie wniosku do Starosty Powiatu Gryfickiego o oznakowanie zabytków na terenie gminy zgodnie z odpowiednimi przepisami
	Zabezpieczenie p.poż. i antywłamaniowe kościołów na terenie Miasta	1. Monitoring stanu zabezpieczeń obiektów sakralnych, np. w formie komisji wspólnej ze stroną kościelną

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

	i Gminy	i państwową Strażą Pożarną 2. Dofinansowanie montażu instalacji p. poż. i antywłamaniowego dla obiektów sakralnych
	Promocja dobrych realizacji prac przy zabytkach	Rozpoczęcie działań w zakresie promocji dobrych praktyk w obiektach zabytkowych - np. „Dyplom uznania Burmistrza Płotów” za opiekę nad zabytkami/ najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego /wykonawcy prac konserwatorskich przy zabytku
CEL PERSPEKTYWICZNY 2. FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2023-2027 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Płotach
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Realizacja Lokalnego Planu Rewitalizacji Gminy Płoty uchwała Rady Miejskiej (Nr XXXV/240/17, z dn. 29.09.2017)	Zachowanie dziedzictwa kulturowego, w tym rewitalizacja zespołów zabytkowych miasta (parku miejskiego w Płotach, Starego Zamku, kościoła w Wyszogórze) - kontynuacja działań
	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych, szlaków (pieszych, rowerowych, wodnych, konnych), ścieżek edukacyjnych	1. Opracowanie koncepcji rozwoju turystyki kulturowej dla Gminy Płoty 2. Oznakowanie istniejących ścieżek i tras turystycznych wykorzystujących warunki środowiska kulturowego - w miarę posiadanych środków finansowych. 3. Uzupełnienie stron internetowych informujących o potencjale turystycznym gminy (o informacje dotyczące dziedzictwa kulturowego gminy
	Budowa produktu turystycznego: „Płoty Miasto Dwóch Zamków”	1. Przygotowanie cyklu konferencji popularno-naukowych poświęconych architekturze obronnej i rezydencjonalnej na Pomorzu

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

		Zachodnim oraz problematyce konserwatorskiej. 2. Nawiązanie współpracy z partnerami zewnętrznymi – np. Uniwersytet Szczeciński, Narodowy Instytut Dziedzictwa OT Szczecin, Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej w oparciu o dział promocji Urzędu Miejskiego w Płotach	Uzupełnienie istniejącego systemu informacji wizualnej: - tablice informacyjne dotyczące historii i walorów zabytków według jednolitego wzoru - przewodniki po zabytkach znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach – doradztwo, promocja	Działania Referatu Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji Samorządowych UG w Płotach (możliwości dofinansowania, kontakty)
3. Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i efektywnego wykorzystania środków krajowych i unijnych.	Prowadzenie informatora, np. na stronie internetowej, dla właścicieli zabytków o możliwościach dofinansowania. www.mswia.gov.pl www.bip.wzp.pl www.wkz.szczecin.pl www.samorząd.nid.pl www.konserwator.nid.pl
	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	Przygotowanie cyklu spotkań (np. biblioteka w Starym Zamku) ze specjalistami konserwatorami zabytków, architektami - współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Szczecinie Narodowym Instytutem Dziedzictwa OT w Szczecinie, Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Stowarzyszeniem Konserwatorów Zabytków, Oddział w Szczecinie
CEL PERSPEKTYWICZNY 3. POWSTANIE ŚWIADOMYCH WIĘZI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2023-2027 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Płotach
1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczne edukacja dzieci i młodzieży	Organizacja tzw. lekcji muzealnych, bibliotecznych i konkursów historycznych w tym we współpracy z instytucjami wojewódzkimi (np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa OT Szczecin, Trzebiatowski Ośrodek Kultury)
	Popularyzatorskie działania wizualne: organizowanie w instytucjach kultury i budynkach użyteczności publicznej wystaw, pokazów nt. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków	1. Opracowanie i realizacja rocznych programów wystaw n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków, poprzez wsparcie własnej instytucji kultury (MGOK w Płotach), GM Biblioteki Publicznej, organizacji pozarządowych (np. Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych „Pasja”) 2. Opracowanie gier edukacyjnych i terenowych, których uczestnicy mają do wykonania konkretne zadania, co ułatwi zapoznanie się z historią i zasobami dziedzictwa dzięki zabawie, czyli w sposób najbardziej dla dzieci przystępny. 3. Inicjatywa powołania w szkołach przedsięwzięć takich jak np. Koła Detektywów Historii, możliwość utworzenia grupy rekonstrukcyjnej
	Promocja znaczenia Ziemi Płotowskiej dla nauki o Pomorzu (historii, architektury, sztuki i innych dziedzin) i istniejącego już dorobku naukowego	Kontynuacja konferencji naukowych, spotkań regionalistów (w Płotach i wsiach np. Wicimicach, Gostyniu Łobeskim, Natolewicach) z przedstawicielami świata nauki i kultury we współpracy ze środowiskami naukowymi i twórczymi. Współpraca z partnerami zewnętrznymi (patrz wyżej)
	Bieżące uzupełnianie księgozbiorów bibliotek o publikacje n.t. historii i zabytków Pomorza Zachodniego	Zwiększenie środków z budżetu gminy z przeznaczeniem na uzupełnianie księgozbiorów bibliotek - wykorzystanie możliwości pozyskiwania wydawnictw przygotowanych <i>non profit</i> .

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

	Promocja dziedzictwa kulturowego	Zwiększenie działań w zakresie promocji wydarzeń kulturalnych w mediach ponadlokalnych (w tym strony www. partnerów np. BDZ, SKZ, itp.)
	Ochrona i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego – promowanie postaci historycznych, w tym dziedzictwa po 1945 r.	Wyróżnienie osobistości zasłużonych dla regionu w formie tytułu „Honorowy Obywatel Miasta Płoty - kontynuacja działań
	Uczestnictwo w Zachodniopomorskich i Europejskich Dniach Dziedzictwa na obszarze Miasta i Gminy	Organizacja obchodów Zachodniopomorskich/Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze gminy (sierpień- październik - każdego roku) – kontynuacja współpracy z organizatorami ZDD i EDD na terenie województwa: Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, przy zaangażowaniu własnych instytucji (w tym MGOK i Stowarzyszeń

**Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu
przez Radę Miejską gminy Płoty**

- **Cele perspektywiczne i operacyjne sformułowane wyżej powinny pozostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań.**
- **Z katalogu zadań przedstawionych jako propozycje do realizacji w czteroleciu 2023-2027 Samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować.**
- **Po dwóch latach od uchwalenia Programu Burmistrz składa Radzie sprawozdanie z jego realizacji.**

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:

- wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków;
- wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o skreślenie z gminnej ewidencji zabytków obiektów trwale zniszczonych lub nieistniejących;
- sporządzanie/aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów;
- uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami Gminy Płoty w zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy i innych.

Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna (aktualizowana) informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi etc. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane, dziedzictwo niematerialne, dziedzictwo archeologiczne. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach zarówno wpisanych do rejestru jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków wójt/burmistrz/prezydent zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania.

Za kryteria oceny realizacji programu opieki mogą służyć np.:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
- liczba powołanych parków kulturowych;
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych;
- liczba opracowanych prac studialnych (studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego);
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych etc.;
- liczba opracowanych/wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników etc.);
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- ilość szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.
- liczba przyjętych / zmienionych m.p.z.p)

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego są zobowiązani wszyscy wymienieni.

Poniżej przedstawiono przykładowe źródła (dostępne) pozyskania środków zewnętrznych i możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków publicznych.

Finanse publiczne - budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych ministrów i instytucji podległych
- ❖ Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa będącego w dyspozycji wojewody)
- ❖ Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego (UMWZ)
- ❖ Radę Powiatu
- ❖ Radę Gminy
- ❖ Narodowy Instytut Dziedzictwa
- ❖ Rządowy Program Odbudowy Zabytków³⁰

Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane m.in. przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne.

Rokrocznie MKiDN ogłasza programy, z których do zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie Gminy Płoty można zaliczyć działania w ramach:

- Rozwój infrastruktury kultury
- Edukacja kulturalna i diagnoza kultury
- Dziedzictwo kulturowe - priorytety:
 - Priorytet "Ochrona zabytków"

³⁰ Dotacje można uzyskać na zabytki wpisane do rejestru zabytków, gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

- Priorytet „Wspieranie działań muzealnych”
 - Priorytet „Kultura ludowa”
 - „Ochrona zabytków archeologicznych”
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dotacje na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...).

Zapisy aktów prawnych określają precyzyjnie katalog prac, które mogą być dofinansowane poprzez udzielenie dotacji celowej - są to prace zmierzające do zabezpieczania, zachowania i utrwalania historycznej substancji zabytku.

Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu (np. termomodernizacje, wymiana stolarek, wymiana posadzek, instalacja wodno-kanalizacyjna i in.).

Dofinansowanie w MKiDN można uzyskać jedynie na zabytki wpisane do rejestru.

Zasadą ustawową udzielanych dotacji budżetowych jest współfinansowanie prac - dotacja z jednego źródła może być udzielana do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac.

Mecenat Państwa w dziedzinie kultury

Dotacje na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury stanowią jedną z kategorii dotacji celowych. Dotacje te mogą być udzielane jednostkom samorządu terytorialnego. Rozwinięcie przepisów ustawowych w odniesieniu do dotacji na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury, które mogą otrzymywać jednostki samorządu terytorialnego zawiera rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa w dziedzinie kultury, na które jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje, oraz sposobu i trybu przyznawania tych dotacji (Dz. U. poz. 737).

Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia jednostki samorządu terytorialnego ubiegające się o dotację z budżetu państwa na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury mogą otrzymywać te dotacje w zakresie zachowania, waloryzacji i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz budowy i modernizacji infrastruktury kulturalnej, w tym obiektów publicznych, w których prowadzona jest działalność kulturalna. Ponadto zgodnie z przepisami o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej dotacje celowe z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji mogą otrzymywać organizacje pozarządowe prowadzące

działalność kulturalną oraz instytucje kultury, dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego, a także inne podmioty prowadzące działalność w obszarze kultury.

<http://www.mkidn.gov.pl/>

Źródło: (<http://www.sejm.gov.pl/>)

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2010 r., Nr 80, poz. 526, z późn. zm.), art. 43, ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r., poz. 406), art. 5 i art. 9.

Fundusz Kościelny³¹

Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych zabezpieczających, nie uwzględnia otoczenia, wystroju wnętrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni, jednak nie zawiera ograniczenia przedmiotowego: dotyczy wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej.

www.mswia.gov.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa – konkursy

Wspólnie dla Dziedzictwa

Program Wspólnie dla dziedzictwa służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i/lub upowszechnianie dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem, w tym nad zabytkami. Pożądanym efektem Programu będzie wzmocnienie kapitału społecznego, stanowiącego jeden z czynników rozwoju nowoczesnych społeczeństw obywatelskich, poprzez animowanie wspólnego działania różnych lokalnych interesariuszy na rzecz rozpoznania i zachowania dobra wspólnego, jakim jest dziedzictwo kulturowe i związane z nim wartości.

Program adresowany jest do **organizacji pozarządowych**.

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań adresowanych przede wszystkim do społeczności lokalnych, realizujących strategiczne cele Programu poprzez niżej wymienione działania:

³¹ W strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

1. prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu;
2. działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu materialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzące do jego rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
3. działania zmierzające do zachowania i wzmacniania tradycji rękodzielniczych, upowszechniania umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, służących zachowaniu zabytków i ich wartości;
4. działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;
5. działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa poszukiwania zabytków i promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

W 2023 roku budżet programu wynosił 1 220 000 zł.

<https://nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/>

„Zabytek Zadbany”

Konkurs „Zabytek Zadbany” ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków. Nadzór nad Konkursem w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawuje Generalny Konserwator Zabytków.

Konkurs ma charakter otwarty i nieodpłatny, adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Zgłoszeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych mogą dokonywać ich właściciele, posiadacze i zarządcy, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

<https://nid.pl/konkursy/zabytek-zadbany/>

„Samorząd dla Dziedzictwa”

Konkurs ma przyczynić się popularyzacji obowiązku tworzenia i realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, a co za tym idzie zwiększenia świadomości oraz poczucia odpowiedzialności społecznej za dziedzictwo w naszym bezpośrednim otoczeniu. Osiągnięcie statusu laureata ma mieć nie tylko wymiar prestiżowy. Ma być jednocześnie motywacją do wzmożonej aktywności w kolejnych latach i czytelnym sygnałem dla lokalnych społeczności, że dbałość o dziedzictwo powinno być procesem ciągłym, długoletnim i gruntownie przemyślanym. To pomost pomiędzy gminami a właścicielami zabytków, który może sprawić, że program przyczyni się do istotnego rozwoju czy też aktywnego zarządzania zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy na płaszczyźnie społecznej, kulturowej lub komercyjnej.

<https://samorząd.nid.pl/>

Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa – w dyspozycji wojewody)

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są – podobnie jak dotacje Ministra Kultury - na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. *dotacje na prace konserwatorskie... i roboty budowlane...*).

Katalog prac, na jakie można otrzymać dotację, obejmuje nakłady konieczne m.in. na sporządzanie ekspertyz, badań, programu konserwatorskiego, projektów budowlanych, zabezpieczanie obiektu, odnowienie i odtworzenie okładzin, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, zakup materiałów budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciw-włamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Zadania publiczne

Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i upowszechnienie wiedzy o zabytkach województwa zachodniopomorskiego realizowane jest przez WKZ, zgodnie z ustawą o *działalności pożytku publicznego i wolontariacie* oraz na podst. ustawy o *ochronie zabytków*. Corocznie ogłaszany jest otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w ustawie. Zadania publiczne mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez:

- ❑ organizowanie festiwali, przeglądów, konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, plenerów, warsztatów, kursów, wystaw i innych imprez;
- ❑ wydanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek – także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, katalogów, druków ulotnych;
- ❑ prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz technicznych;
- ❑ innych działań związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego, jak np. oznakowanie szlaków turystycznych.

Dotacje z budżetu WKZ realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznanych środków finansowych. WKZ corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do końca lutego dla wniosków na prace planowane do wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej (do 3 lat przed złożeniem wniosku) nakładów.

www.wkz.szczecin.pl

Budżet Województwa Zachodniopomorskiego

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego od 2007 roku wspiera właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w GEZ ustalając zasady realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. „Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku **wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków** położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego” (od 2018 r.) Kwota na dofinansowania w tym konkursie w 2022 r. wyniosła 2,5 mln złotych.

Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym, znaczenie posiada także kontynuacja prac. Dotacje udzielane są m.in.: na prace remontowo-konserwatorsko-budowlane, zakup materiałów, dokumentację. Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego:

www.bip.wzp.pl

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego³²

UWAGA!

RPO na lata 2021–2027 (<http://www.bip.wzp.pl/>) czeka na wdrożenie.

Punkty informacyjne Funduszy Europejskich

Główny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Szczecinie
UMWZ ul. Piłsudskiego 40, 70-421 Szczecin; gpi@wzp.pl; infolinia: 800 34 55 34

Lokalny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Koszalinie
UMWZ, al. Monte Cassino 2, 75-412 Koszalin; lpi-koszalin@wzp.pl

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych projektach, możliwie jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią. Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-naukowymi. Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

³² Należy monitorować wdrożenie RPO na lata 2021-2027.

Budżet samorządu lokalnego – gmina Płoty

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o samorządzie gminnym, organy stanowiące samorządów lokalnych mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków, znajdujących się na swoim terenie. Zasady udzielania w/w dotacji, są określone w podjętych przez rady uchwałach, tworzących prawo lokalne.

Gmina Płoty wspiera finansowo remonty i prace konserwatorskie (określone w „**uoozionz 2003**”) obiekty zabytkowe – wpisane do rejestru zabytków. Gmina Płoty powinna podjąć uchwałę w zakresie rozszerzenia możliwości dofinansowania prac remontowych i konserwatorskich dla właścicieli/użytkowników obiektów ujętych również w gminnej ewidencji zabytków na swoim terenie.

Gmina pomaga proboszczom/administratorom zabytków sakralnych w uzyskaniu dotacji na cele konserwacyjno-remontowe obiektów sakralnych ze źródeł zewnętrznych.

INNE – finansowanie ze środków niepublicznych

Poza finansowaniem ze środków publicznych lub europejskich, możliwe jest także pozyskanie dofinansowania ze środków podmiotów prywatnych, przede wszystkim fundacji.

Przykładami takich organizacji są m.in.:

Fundacja ORLEN - realizuje zadania m.in. w zakresie ochrony dóbr kultury.

<https://fundacja.orlen.pl>

Fundacja TAURON - realizuje swoje cele m.in. poprzez ochronę dziedzictwa narodowego, w szczególności obiektów zabytkowych.

<https://fundacja.tauron.pl/jak-uzyskac-pomoc>

Fundacja KGHM Polska Miedź - wspiera inicjatywy m.in. w obszarze kultury i tradycji, w tym działania prowadzące do zachowania w jak najlepszym stanie obiektów architektury sakralnej i świeckiej, zabytków ruchomych i obiektów kultury materialnej.

<http://fundacjakghm.pl>

Fundacja PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza - wspiera m.in. inicjatywy na rzecz dziedzictwa narodowego i kultury.

<https://fundacja.pgnig.pl>

Fundacja PGE - realizuje projekty dotyczące m.in. pielęgnowania tożsamości narodowej i pamięci historycznej oraz zadania w zakresie kultury i dziedzictwa narodowego.

<https://fundaciapge.pl>

Samorząd Gminy Płoty po przeanalizowaniu celów i zadań oraz ustaleniu katalogu zadań do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Płoty na lata 2023-2027 i podjęciu uchwały o przyjęciu Programu, zobowiązuje się jednocześnie do przeznaczenia środków – w miarę możliwości budżetowej - na działania inwestycyjne, organizacyjne, promocyjne wskazywane w Programie.

Z A Ł A C Z N I K I

Załącznik 1 Rejestr zabytków nieruchomości gminy Płoty

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków -

(stan na 30.06.2023 r.)

<https://wkz.bip.alfatv.pl/strony/11.dhtml>

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru	Data	Numer decyzji	Działka
1	Bądkowo	kościół NSPJ (otocz.)	333	2007-12-12	DZ-4200/18/O/06/2007	6
2	Czarne	park dworski	1634	1982-10-27	KL.I.5340/39/82	210/11
3	Dąbie	kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus (otocz.)	52	2000-08-28	DZ-4200/9/O/99/2000	22
4	Dąbie	park dworski	1629	1980-11-26	KL.I.5340/23/80	11/2/12/1532 1/1, 289/2
5	Gostyń Łobeski	cmentarz przykościelny	1165	1990-11-09	KL.3-5340/187/90	105
6	Gostyń Łobeski	kościół MB Różańcowej	1165	1990-11-09	KL.3-5340/187/90	105
7	Lisowo	pałac (ruina)	1884	1990-05-17	KL.3-5340/73/90	16/19
8	Lisowo	park dworski	1884	1980-12-12	KL.I.5340/24/80	16/19, 16/14 / 13
9	Mechowo	kościół św. Andrzeja Boboli	1614	1957-10-25	KL.V.-0/267/57	32
10	Mechowo	park dworski	1126	1980-11-27	KL.I.5340/27/80	127/91
11	Mechowo	dwór	1126	1987-07-13	KL.III.5340/35/87	127/91
12	Modlimowo	park dworski	1630	1980-11-27	KL.I.5340/28/80	158/2
13	Natolewice	kościół Niepokalanego Serca NMP	1617	1965-12-22	KL.20/58/65	120
14	Natolewice	park dworski	1622	1980-11-04	KL.I.5340/54/80	cz. 97/17
15	Płoty	park miejski (przy zamku Nowym)	281	1976-07-31	KL.I.6801/11/76	203/1-5, 495/5-7
16	Płoty	teren Starego Miasta	69	1955-10-29	KL.V.-0/51/55	
17	Płoty	budynek ul. Sienkiewicza 3c-3d	281	2006-11-20	DZ-4200/22/O/2006	495/6 obr. 3
18	Płoty	budynek ul. Sienkiewicza 3a-3b	281	2006-11-20	DZ-4200/22/O/2006	495/7 obr. 3
19	Płoty	zamek tzw. Nowy	281	1977-01-24	KL.I.5340/2/77	495/5 obr.3
20	Płoty	kościół Przemienienia Pańskiego (otocz.)	332	2007-12-12	DZ-4200/19/O/06/2007	451 obr. 3
21	Płoty	brama zamku Nowego	281	2006-11-20	DZ-4200/22/O/2006	495/5 obr. 3

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru	Data	Numer decyzji	Działka
22	Płoty	pocztą, ul. Jedności Narodowej 34	1604	1994-01-03	PSOZ/Sz-n/III/5340/17/94	259 obr.3
23	Płoty	szkoła (dawna), ul. I Armii WP 15	1606	1991-09-17	PSOZ/Sz-n/III/5340/161/91	58 obr.3
24	Płoty	zamek tzw. Stary	1605	1956-05-04	Kl.V.-0/72/56	301
25	Płoty	park zamkowy, ob. leśny i miejski	281	2016.11.20	DZ.5130.21.2016.AR	
26	Potulinec	kościół fil. p.w. św. Matki Boskiej Różańcowej	359	2008.07.21	DZ-4200/42/O/2008	65
27	Wicimice	park dworski	904	1980-11-27	Kl.I.5340/26/80	326/25, 326/20
28	Wicimice	pałac (ruina)	753	1974-02-25	Kl.I.6801/1/74	326/25
29	Wicimice	kościół par. p.w. św. Józefa Robotnika	258	2006.04.06		287
30	Wyszobór	park dworski	1631	1980-11-27	Kl.I.5340/25/80	186/37
31	Wyszogóra	kościół MB Królowej Polski	1616	1966-01-17	Kl.20/4/66	52

Załącznik 2 Wojewódzka ewidencja zabytków nieruchomości gminy Płoty

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

- zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków -
(na podstawie wykazu przekazanego przez WUOZ, w dn. 30.06.2023 r.)

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
1	Bądkowo		owczarnia (1) w zespole folwarcznym	nie istnieje
2	Bądkowo		zespół folwarczny	częściowo rozebrany GEZ 2012
3	Bądkowo		rzędcówka (3) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
4	Bądkowo		spichlerz, obora, stajnia (4) w zespole folwarcznym	nie istnieje
5	Charnowo		stodoła (1) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
6	Charnowo		zespół folwarczny	brak karty GEZ
7	Czarne		zespół folwarczny	brak karty GEZ
8	Czarne		gorzelnia (10) w zespole folwarcznym	nie istnieje GEZ 2012
9	Darszyce	Darszyce nr 22	chałupa	nie istnieje
10	Dąbie		dzwonnica	obiekt w rejestrze zabytków – 2000 r.
11	Dąbie		dwór	GEZ 2012
12	Dąbie		zespół folwarczny	GEZ 2012
13	Dąbie		budynek gospodarczy (3) w zespole folwarcznym	zachowana część mieszkalna brak karty GEZ
14	Dobiesław		chałupa (2) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
15	Dobiesław		stodoła (1) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
16	Dobiesław		zespół folwarczny	GEZ 2012
17	Gardomino		zespół folwarczny	częściowo rozebrany brak karty GEZ
18	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 24	chałupa	GEZ 2012
19	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 25	chałupa	nie istnieje
20	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 21	chałupa	nie istnieje

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
21	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 12	stodoła	nie istnieje
22	Gostyń Łobeski		zespół folwarczny	nie istnieje
23	Gostyń Łobeski		dzwonnica	obiekt w rejestrze zabytków – 1990 r.
24	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 22	stodoła	nie istnieje
25	Gościejewo		zespół folwarczny	brak zabudowy brak karty GEZ
26	Jarzystaw		zespół folwarczny	nie istnieje
27	Jarzystaw		stodoła (1) w zespole folwarcznym	nie istnieje
28	Karczewie		zespół folwarczny	brak karty GEZ
29	Karczewie		rzędcówka (1) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
30	Kocierz	Kocierz nr 11	chałupa	nie istnieje
31	Kocierz	Kocierz nr 4	budynek gospodarczy	brak karty GEZ
32	Kocierz	Kocierz nr 4	stodoła	GEZ 2012
33	Kocierz	Kocierz nr 5	chałupa	nie istnieje
34	Lisowo		stodoła (5) w zespole folwarcznym	nie istnieje
35	Lisowo		zespół folwarczny	częściowo rozebrany brak karty GEZ
36	Lisowo		oficyna dworska (2) w zespole folwarcznym	nie istnieje
37	Lisowo	Lisowo nr 2	chałupa (3) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
38	Lisowo		gorzelnia (4) w zespole folwarcznym	nie istnieje
39	Lisowo		elektrownia wodna	GEZ 2012
40	Lisowo	Lisowo nr 5	chałupa (6) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
41	Lisowo		budynek gospodarczy (13) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
42	Lisowo	Lisowo nr 8	chałupa (14) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
43	Lisowo		cmentarz	GEZ 2012
44	Łęczna		obora (2) w zespole folwarcznym	nie istnieje
45	Łęczna		stodoła, stajnia (1) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
46	Łęczna		zespół folwarczny	częściowo rozebrany GEZ 2012

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
47	Łęczna		stajnia (4) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
48	Łęczna		spichlerz (3) w zespole folwarcznym	nie istnieje GEZ 2012
49	Łowiska		stajnia (4) w zespole folwarcznym	nie istnieje
50	Łowiska		zespół folwarczny	częściowo rozebrany brak karty GEZ
51	Makowice	Makowice nr 6	stodoła	GEZ 2012
52	Makowiska	Makowiska nr 3, 4, 5	zespół folwarczny	brak karty GEZ
53	Mechowo	Mechowo nr 22	szkoła	GEZ 2012
54	Mechowo		magazyn zbożowy (3) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
55	Mechowo	Mechowo nr 17	chałupa (2) w zespole folwarcznym	nie istnieje
56	Mechowo		obora (4) w zespole folwarcznym	nie istnieje
57	Mechowo		dworzec kolejowy	GEZ 2012
58	Mechowo		zespół folwarczny	częściowo rozebrany brak karty GEZ
59	Mechowo		cmentarz (I)	GEZ 2012
60	Mechowo		cmentarz przykościelny (II)	GEZ 2012
61	Mechowo		kuźnia (5) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
62	Modlimowo		zespół folwarczny	
63	Modlimowo		cmentarz	GEZ 2012
64	Natolewice		cmentarz	GEZ 2012
65	Natolewice		zespół folwarczny	brak karty GEZ
66	Natolewice	Natolewice nr 26	szkoła	GEZ 2012
67	Płoty	ul. Jagiellonów 5	magazyn zbożowy	GEZ 2012
68	Płoty		most kolejowy	GEZ 2012
69	Płoty	ul. Dworcowa	dworzec kolejowy	GEZ 2012
70	Płoty		wodociągowa wieża ciśnień	GEZ 2012
71	Płoty	ul. I Armii Wojska Polskiego 1b	stajnia-oficyna	GEZ 2012
72	Płoty	ul. Jedności Narodowej 35	willa	GEZ 2012
73	Płoty	ul. Jedności Narodowej 33	kamienica	GEZ 2012

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
74	Płoty		kaplica grobowa na terenie parku dworskiego	GEZ 2012
75	Płoty		cmentarz judaistyczny (III)	GEZ 2012
76	Płoty		cmentarz komunalny (IV)	GEZ 2012
77	Płoty		cmentarz ewangelicki (II)	GEZ 2012
78	Płoty		cmentarz kościelny (I)	GEZ 2012
79	Płoty		cmentarz rodowy (V)	GEZ 2012
80	Płoty	ul. Sobieskiego 5	kamienica	GEZ 2012
81	Pniewo	Pniewo nr 11	spichlerz	GEZ 2012
82	Pniewo		kościół	GEZ 2012
83	Pniewo		zespół folwarczny	brak karty GEZ
84	Pniewo		cmentarz komunalny	GEZ 2012
85	Potuliniec		chałupa (20) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
86	Potuliniec		zespół folwarczny	częściowo rozebrany brak karty GEZ
87	Potuliniec		cmentarz przykościelny	obiekt w rejestrze zabytków – 2008 r.
88	Potuliniec		park dworski	GEZ 2012
89	Potuliniec	Potuliniec nr 13	chałupa (21) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
90	Potuliniec		chlewnia (3) w zespole folwarcznym	nie istnieje
91	Potuliniec		stodoła (8) w zespole folwarcznym	nie istnieje
92	Potuliniec		cielętnik (14) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
93	Potuliniec	Potuliniec nr 1	chałupa (16) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
94	Potuliniec		budynek gospodarczy (17) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
95	Potuliniec	Potuliniec nr 13	budynek gospodarczy	brak karty GEZ
96	Potuliniec		owczarnia (11) w zespole folwarcznym	nie istnieje
97	Potuliniec	Potuliniec nr 4	chałupa (19) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
98	Słudwia	Wiejska 12 ul.	chałupa (10) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
99	Słudwia		chałupa (21) w zespole folwarcznym	GEZ 2012

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
100	Słudwia		chałupa (22) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
101	Słudwia		piekarnia (28) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
102	Słudwia		chałupa (32) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
103	Słudwia		obora (37) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
104	Słudwia		stodoła (14) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
105	Słudwia	Wiejska 18 ul.	budynek mieszkalny (1) w zespole folwarcznym	nie istnieje (nowy budynek)
106	Słudwia		stajnia (40) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
107	Słudwia		chałupa (18) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
108	Słudwia		zespół folwarczny	brak karty GEZ
109	Słudwia	Wiejska 17 ul.	chałupa (3) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
110	Słudwia		budynek gospodarczy (4) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
111	Słudwia		budynek gospodarczy (5) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
112	Słudwia		budynek gospodarczy (7) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
113	Słudwia		obora (36) w zesp. folwarcznym	GEZ 2012
114	Słudwia		obora (19) w zesp. folwarcznym	GEZ 2012
115	Słudwia	Wiejska 14 ul.	chałupa (8) w zesp. folwarcznym	GEZ 2012
116	Słudwia	Wiejska 13 ul.	chałupa (9) w zesp. folwarcznym	GEZ 2012
117	Słudwia	Wiejska 15 ul.	chałupa (6) w zesp. folwarcznym	GEZ 2012
118	Sowno		zespół folwarczny	częściowo rozebrany brak karty GEZ
119	Sowno		cmentarz	GEZ 2012
120	Truskolas		cmentarz	GEZ 2012
121	Truskolas		zespół folwarczny	brak karty GEZ
122	Wicimice		cmentarz przykościelny (II)	obiekt w rejestrze zabytków – 2006 r.
123	Wicimice		cmentarz (I)	GEZ 2012
124	Wicimice		stajnia (4) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
125	Wicimice		zespół folwarczny	GEZ 2012

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
126	Wicimice		obora (10) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
127	Wicimice		spichlerz, stajnia, pom. gosp. (3) w zespole folwarcznym	nie istnieje
128	Wicimice		zespół folwarczny	częściowo rozebrany brak karty GEZ
129	Wicimice		gorzelnia (8) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
130	Wicimice		szkoła	GEZ 2012
131	Wyszobór	Wyszobór nr 18	budynek gospodarczy	brak karty GEZ
132	Wyszobór		cmentarz przykościelny	GEZ 2012
133	Wyszobór		kuźnia (9) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
134	Wyszobór		kościół	GEZ 2012
135	Wyszobór		dwór	GEZ 2012
136	Wyszobór		zespół folwarczny	brak karty GEZ
137	Wyszobór		obora (6) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
138	Wyszobór	Wyszobór nr 39	chałupa (12) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
139	Wyszogóra	Wyszogóra nr 21	chałupa (2) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
140	Wyszogóra		cmentarz przykościelny	GEZ 2012
141	Wyszogóra		zespół folwarczny	GEZ 2012
142	Wyszogóra	Wyszogóra nr 20	obora, stolarnia (3) w zespole folwarcznym	nie istnieje
143	Wyszogóra		obora (4) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
144	Wyszogóra	Wyszogóra nr 10	chałupa (6) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
145	Wyszogóra	Wyszogóra nr 9	chałupa (5) w zespole folwarcznym	brak karty GEZ
146	Wyszogóra	Wyszogóra nr 22	gorzelnia (1) w zespole folwarcznym	GEZ 2012
147	Wytok		cmentarz	GEZ 2012

147 - obiekty i obszary w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (stan z 2010 wg WUOZ w Szczecinie)
Stan na 2023 r.

26 - obiekty nie istnieją

4 - obiekty wpisane są do rejestru zabytków

107 - obiekty i obszary w WEZ (w tym **71** ujęte są w gminnej ewidencji zabytków)

Załącznik 3 Wojewódzka ewidencja zabytków nieruchomości gminy Płoty

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW - stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków - (stan na 2023 r.)

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
1	Bądkowo	1	21-12	25	x	Star
2	Bądkowo	2	21-13	11	lx, lx	Star, SR(XIV-XV)
3	Bądkowo	3	21-13	12	lx	SR(XIV-XV)
4	Bądkowo	4	21-13	13	lx	N
5	Bądkowo	4	22-12	9	Ob.	EK
6	Bądkowo	5	22-12	10	x	EK
7	Bądkowo	6	22-12	11	lx	EK
8	Bądkowo	7	22-12	12	x	P(?)
9	Bądkowo	8	22-12	13	x	SR(XIV-XV)
10	Bądkowo	9	22-12	14	lx, lx	Star, SR(XIV-XV)
11	Bądkowo	10	22-13	1	x, lx	N, N
12	Bądkowo	11	22-13	2	lx, lx	N, Star
13	Budziszczce	1	22-12	18	O	EK

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
14	Budziszczce	2	22-12	15	Ob., G, lx	P, WS, SR(XIV-XV)
15	Budziszczce	3	22-12	16	x	P
16	Budziszczce	4	22-12	17	x	P
17	Budziszczce	5	22-12	19	lx, O	N, Star
18	Budziszczce	6	22-12	21	x, lx	EK, SR(XIV-XV)
19	Budziszczce	7	22-13	3	O	N
20	Budziszczce	8	22-13	4	lx, O, lx	N, EB/Ha, SR(XV)
21	Budziszczce	9	22-13	5	x	Star
22	Budziszczce	10	22-13	6	lx, lx	EK, SR(XV)
23	Budziszczce	11	22-13	7	lx, O	EK, WS(IX-XII)
24	Budziszczce	12	22-12	51	Ob.	P/M
25	Budziszczce	13	22-12	52	x, lx	P, Star
26	Charnowo	1	20-13	8	x	Star
27	Charnowo	2	20-13	9	O,O,lx	EK-N,Star,SR(XIV)
28	Charnowo	3	20-13	10	O,x	WS(IX-XII), SR(XIV-XV)
29	Charnowo	4	20-13	11	O,lx	WS(IX-XII), SR(XIV)
30	Charnowo	5	20-13	12	x, lx	WS(IX-XII), SR(XIV)
31	Charnowo	6	20-13	13	x	Star
32	Charnowo	7	20-13	14	lx	Star
33	Charnowo	8	20-13	15	lx, x	EK-N, Star
34	Charnowo	9	20-13	16	x, O	EK-N, Star
35	Charnowo	10	20-13	17	O, lx	EK-N, Star
36	Charnowo	11	20-13	18	O, lx	EK-N, EK-N
37	Czarne	1	23-13	6	Cc, O	R, L/R
38	Czarne	2	23-13	12	C	L(?)
39	Czarne	3	23-13	2	lx	Star
40	Czarne	4	23-13	3	lx, O	KŁZ, WS(XI-XII)
41	Czarne	5	23-13	4	x	Star

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
42	Czarne	6	23-13	5	O	Star
43	Czarne	7	23-13	7	x	Star
44	Czarne	8	23-13	8	lx, x	EK, Star
45	Czarne	10	23-13	11	O, O	KŁZ, Star
46	Czarne	11	23-13	13	x	Star
47	Dąbie	1	21-13	14	Ob. Lx	P-N, Star
48	Dąbie	2	21-13	15	O	M/N
49	Dąbie	3	21-13	16	x	N
50	Dąbie	4	21-13	17	lx, lx	N, SR(XIV-XV)
51	Dąbie	5	21-13	18	lx, lx, lx	N, WS(IX-XI), SR(XIV)
52	Dąbie	6	21-13	19	x, lx	M, Star
53	Dobiesław	1	22-13	10	lx, lx	Star, SR(XV-XVI)
54	Gardomino	1	22-11	1	C	N(?)
55	Gardomino	2	22-11	2	x, O	Star, WS(X-XII)
56	Gardomino	3	22-11	3	O	R(?)
57	Gardomino	4	22-11	4	lx, lx	EK, SR(XIV)
58	Gardomino	5	22-11	5	lx	Star
59	Gardomino	6	22-11	6	lx, lx	N, SR(XIII-XIV)
60	Gardomino	7	22-11	7	lx, x	EK, R(?)
61	Gardomino	8	22-11	8	lx, lx	Star, WS
62	Gardomino	9	22-11	9	O	EB-Ha(?)
63	Gardomino	10	22-11	10	lx	SR(XIV-XV)
64	Gardomino	11	22-11	11	x	SR(XIV-XV)
65	Gardomino	12	22-11	12	O, O	EK, WS(IX-XI)
66	Gardomino	13	22-11	13	lx, O, lx	EK, Star, SR(XV)
67	Gardomino	14	22-11	14	O	Star
68	Gardomino	15	22-11	15	lx	EK
69	Gardomino	16	22-11	16	lx	N(?)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
70	Gardomino	17	22-11	102	x, O	Star, Ha(Pom)
71	Gostyń Łobeski	1	22-13	11	x	SR(XV-XVI)
72	Gostyń Łobeski	2	22-13	12	lx, lx	Star, SR(XVI)
73	Gostyń Łobeski	3	22-13	13	lx, lx	N, SR(XIV-XV)
74	Gościejewo	1	23-12	29	O	Star
75	Gościejewo	2	23-12	30	x	SR
76	Gościejewo	3	23-12	31	O	SR
77	Gościejewo	4	23-12	32	lx	Star
78	Gościejewo	5	23-12	33	lx	Star
79	Gościejewo	6	23-12	46	lx	SR(XV)
80	Gościejewo	7	23-12	47	x	SR
81	Gościejewo	8	23-12	48	lx, x	M(?), SR
82	Gościejewo	9	23-12	49	O	N/EB
83	Gościejewo	10	23-12	50	lx, O	EK, KŁZ
84	Jarzysław	1	23-13	1	lx	SR
85	Kocierz	1	22-12	6	Ob., lx	P-M, N
86	Kocierz	2	22-12	5	Ob., lx	P-M, N
87	Kocierz	3	22-12	4	Ob., O, O	P-M, N, WS(IX-XII)
88	Kocierz	4	22-12	3	Ob.	P-M
89	Kocierz	5	22-12	2	Ob., O	P-M, N
90	Kocierz	6	21-12	21	Ob.	P-N
91	Kocierz	8	22-12	7	x	EK
92	Lisowo	1	23-12	7	O	KŁŻ
93	Lisowo	2	23-12	8	x, x	Star, M/N
94	Lisowo	3	23-12	9	lx	KŁZ
95	Lisowo	4	23-12	10	O	Star
96	Lisowo	5	23-12	11	x	Star
97	Lisowo	6	23-12	12	x	SR

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
98	Lisowo	7	23-12	13	lx, lx	Star, WS(?)
99	Lisowo	8	23-12	14	lx	SR
100	Lisowo	9	23-12	19	x	Star
101	Lisowo	10	23-12	20	O	WS(VIII-IX)
102	Lisowo	11	23-12	21	O	WS
103	Lisowo	12	23-12	22	lx	R(?)
104	Lisowo	13	23-12	23	lx	R(?)
105	Lisowo	14	23-12	24	x	SR
106	Lisowo	15	23-12	28	x	WS
107	Łowiska	1	22-13	8	lx	SR(XIV-XV)
108	Łowiska	2	22-13	9	x	SR(XIV-XV)
110	Makowice	1	23-12	56	Cc	KłZ
109	Makowice	1	23-13	10	C	KłZ (EB)
111	Makowice	2	23-12	34	x, O	KłZ, WS
112	Makowice	2	23-13	14	lx, lx	Star, SR
113	Makowice	3	23-13	15	x	Star
114	Makowice	3	23-12	35	O	KłZ
115	Makowice	4	23-12	36	O, lx	KłZ, SR
116	Makowice	5	23-12	37	lx	Star
117	Makowice	6	23-12	38	lx	SR
118	Makowice	7	23-12	39	x	KłZ
119	Makowice	8	23-12	40	lx	Star
120	Makowice	9	23-12	51	lx	SR
121	Makowice	10	23-12	52	lx, lx	Star, WS
122	Makowice	11	23-12	53	O	KłZ
123	Makowice	12	23-12	54	lx	późny R(?)
124	Makowice	13	23-12	55	x	Star
125	Mechowo	1	22-11	28	O, lx	WS(X-XI), SR(XIII-XV)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
126	Mechowo	2	22-11	29	x, x	WS(VIII-IX), SR(XIV-XV)
127	Mechowo	3	22-11	30	lx	SR(XIII-XIV)
128	Mechowo	4	22-11	31	x	Star
129	Mechowo	5	22-11	32	lx, lx	Star, SR(XIII-XIV)
130	Mechowo	6	22-11	33	lx	SR(XIV-XV)
131	Mechowo	7	22-11	34	lx	star
132	Mechowo	8	22-11	35	x	SR(XIV-XV)
133	Mechowo	9	22-11	36	lx	O
134	Mechowo	10	22-11	37	lx, lx	EK, SR(XIII-XIV)
135	Mechowo	11	22-11	38	lx, lx	Star, SR(XIII-XIV)
136	Mechowo	12	22-11	39	lx	SR(XIV-XV)
137	Mechowo	13	22-11	40	lx, lx	Star, SR(XIV-XV)
138	Mechowo	14	22-11	41	lx	Star
139	Mechowo	15	22-11	42	x, x	N, Star
140	Mechowo	16	22-11	43	x	Star
141	Mechowo	17	22-11	44	O	Star
142	Mechowo	18	22-11	45	lx, lx	Star, SR(XIII-XIV)
143	Mechowo	19	22-11	46	O	L-R
144	Mechowo	20	22-11	47	O	Star
145	Mechowo	21	22-11	48	lx	EK(?)
146	Mechowo	22	22-11	49	O	Star
147	Mechowo	23	22-11	99	O	Star
148	Mechowo	24	22-11	100	O	R(Wielb)
149	Mechowo	25	22-11	101	O, O	R(Wielb B1-B2a), WS (VIII-IX)
150	Modlimowo	1	21-13	5	lx	SR(XIV-XV)
151	Modlimowo	2	21-13	6	lx	Star
152	Modlimowo	3	21-13	7	lx, lx, lx	N, Star, SR(XIV)
153	Modlimowo	4	21-13	8	x	Star

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
154	Natolewice	1	20-13	3	x, O	WS(IX-XII), SR(XIV-XV)
155	Natolewice	2	20-13	4	lx	Star
156	Natolewice	3	20-13	5	lx	WS(IX-XII)
157	Natolewice	4	20-13	6	lx, lx	WS(IX-XI), SR(XIV)
158	Płoty	1	22-12	23	G, Zamek	WS, SR
159	Płoty	2	22-12	25	O	SR(XIV-XV)
160	Płoty	3	22-12	24	lx(znalezisko luźne)	N
161	Płoty	4	22-12	20	x	SR(XIV-XV)
162	Płoty	5	22-12	26	lx, x	N, SR(XIV-XV)
163	Płoty	6	22-12	27	lx, lx, x	N, Star, SR(XIV-XV)
164	Płoty	7	22-12	28	lx	SR(XIV-XV)
165	Płoty	8	22-12	29	x	SR(XIV-XV)
166	Płoty	9	22-12	30	O	SR(XIV-XV)
167	Płoty	10	22-12	31	x, lx, lx	N, Star, SR(XV)
168	Płoty	11	22-12	32	lx, lx	N, SR(XIV-XV)
169	Pniewo	1	20-14	7	lx	SR(XV)
170	Pniewo	2	20-14	8	lx, lx	Star, SR
171	Pniewo	3	20-14	9	lx	SR(XIV-XV)
172	Pniewo	4	20-14	10	x, x	WS(IX-XII), SR(XIV-XV)
173	Pniewo	5	20-14	11	lx, lx	Star, SR(XV)
174	Pniewo	6	20-14	12	lx	Star
175	Pniewo	7	20-14	13	lx, lx, lx	N, Star, SR (XV)
176	Potulniec	1	23-12	1	x	SR
177	Potulniec	2	23-12	2	lx	Star
178	Potulniec	3	23-12	3	x	Star
179	Potulniec	4	23-12	4	lx	Star
180	Potulniec	5	23-12	5	x	Kłż
182	Potulniec	6	23-12	6	lx, lx	Star, SR

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
181	Potulniec	6	23-11	23	lx, x	Star, SR(XIV-XV)
183	Potulniec	7	23-11	24	lx, lx	M/N, SR(XV)
184	Potulniec	8	23-11	25	O	R
185	Potulniec	9	23-11	26	lx, O	N, Star
186	Potulniec	10	23-11	27	O	WS(IX-XII)
187	Potulniec	11	23-11	28	Ob.	M/N
188	Potulniec	12	23-11	29	lx, x, lx	N, Star, SR(XIV)
189	Potulniec	13	23-11	30	x	WS(IX-XII)
190	Potulniec	14	23-11	31	x	Star
191	Sowno	1	22-12	42	x	SR(XIV-XV)
192	Sowno	2	22-12	43	lx, lx	Star, SR(XIV-XV)
193	Sowno	3	22-12	44	lx, x	Star, SR(XIV-XV)
194	Sowno	4	22-12	45	x, lx	Star, (XIV-XV)
195	Sowno	5	22-12	46	lx, lx	Star, SR(XIV-XV)
196	Sowno	6	22-12	47	lx, lx	Star, SR(XIV-XV)
197	Sowno	7	22-12	48	x	SR(XIV-XV)
198	Sowno	8	22-12	49	lx, O	EK, Star
199	Sowno	9	22-12	50	O	SR(XIV-XV)
200	Truskolas	1	22-11	53	O	L-R
201	Truskolas	2	22-11	54	O, lx	Star, SR(XIV-XV)
202	Truskolas	3	22-11	55	lx, O	Star, WS(VII)
203	Truskolas	4	22-11	56	O, lx	Star, SR(XIII-XIV)
204	Truskolas	5	22-11	57	O	R
205	Truskolas	6	22-11	58	O, lx	R, SR(XIV-XV)
206	Truskolas	7	22-11	59	O, lx, lx	Star, WS, SR(XV)
207	Truskolas	8	22-11	60	O, lx, lx	Star, WS, SR(XV)
208	Truskolas	9	22-11	61	x, lx	EB-Ha, SR(XIII-XIV)
209	Truskolas	10	22-11	62	lx	SR(XIV)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
210	Truskolas	11	22-11	63	O, lx	EB, SR(XV)
211	Truskolas	12	22-11	64	lx, O	Star, SR(XIV-XV)
212	Truskolas	13	22-11	65	O, lx	WS(VII-VIII), SR(XIV-XV)
213	Truskolas	14	22-11	66	lx	Star
214	Truskolas	15	22-11	67	lx	Star
216	Truskolas	16	22-11	69	O, lx	Star, SR(XIV)
215	Truskolas	16	22-11	68	O	L-R
217	Truskolas	18	22-11	70	O, lx	L-R, SR
218	Truskolas	19	22-11	71	x, O, lx	EK, R, SR(XIV)
219	Truskolas	20	22-11	72	lx, O, O	Pschytkowy, Star, SR(XIV-XV)
220	Truskolas	21	22-11	73	O, x	WS(VIII-IX), SR(XIII-XIV)
221	Truskolas	22	22-11	74	lx	Star
222	Truskolas	23	22-11	75	lx, lx	Star, WS
223	Wiciemice	2	21-14	3	Cc	Kłż
224	Wiciemice	3	21-14	2	C (kurhanowe)	Star
225	Wiciemice	4	21-13	21	Ob.	M (Maglemose)
226	Wiciemice	4	21-14	1	lx	SR
227	Wiciemice	5	20-13	1	lx	Star
228	Wiciemice	6	20-13	2	O, lx	EK-N, SR(XIV-XV)
229	Wiciemice	8	21-13	22	lx, x, lx	N, Star, SR(XIII-XIV)
230	Wiciemice	9	21-13	23	lx, O	N, WS(IX-XII)
231	Wiciemice	10	21-13	24	x, lx	Star, SR(XIV-XV)
232	Wiciemice	11	21-13	25	lx, x	Star, SR(XIV-XV)
233	Wiciemice	12	21-13	26	x, lx	N, SR(XIII-XIV)
234	Wiciemice	13	21-13	27	lx, x	EK, Star
235	Wiciemice	14	21-13	28	lx	Star
236	Wiciemice	15	21-13	29	x	EB
237	Wiciemice	16	21-13	30	x, x	Star, SR(XIII-XIV)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
238	Wiciemice	17	21-13	31	O	Star
239	Wiciemice	18	21-13	32	O	Star
240	Wiciemice	19	21-13	33	lx, O	EK, Star
241	Wilczyniec	1	23-12	17	lx	SR
242	Wilczyniec	2	23-12	18	x	KŁZ(?)
243	Wilczyniec	3	23-12	25	x	SR
244	Wilczyniec	4	23-12	26	x	Star
245	Wilczyniec	5	23-12	27	lx	KŁŻ
246	Wyszobór	1	21-13	1	C	N
247	Wyszobór	2	21-13	2	O	N
248	Wyszobór	3	21-12	28	G	WS
249	Wyszogóra	1	23-12	15	x	KŁZ(?)
250	Wyszogóra	2	23-12	16	x	Star
251	Wyszogóra	3	24-12	1	lx	Star
252	Wyszogóra	4	24-12	2	x, x	KŁZ, WS
253	Wyszogóra	5	24-12	3	lx	Star
254	Wyszogóra	6	24-12	4	lx	SR
255	Wyszogóra	7	24-12	5	lx	SR(XV-XVI)
256	Wyszogóra	8	24-12	6	lx	N
257	Wyszogóra	9	24-12	7	lx	SR(XV/XVI)
258	Wyszogóra	10	24-12	8	x, lx	Star
259	Wyszogóra	11	24-12	9	lx	Star
260	Wytok	1	22-11	81	O	EB-Ha
261	Wytok	2	22-11	82	x	R
262	Wytok	3	22-11	83	lx	L-R
263	Wytok	4	22-11	84	lx, lx	EK, Star
264	Wytok	5	22-11	85	lx	R
265	Wytok	6	22-11	86	lx	Star

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY
NA LATA 2023-2027

Lp	Nazwa	Nr	AZP	Nr AZP	Funkcja	Datowanie
266	Wytok	7	22-11	87	lx	Star
267	Wytok	8	22-11	88	lx, lx	EK, WS(IX-X)
268	Wytok	9	22-11	89	lx	SR
269	Wytok	10	22-11	90	x	Star
270	Wytok	11	22-11	91	lx	Star
271	Wytok	12	22-11	92	lx	Star
272	Wytok	13	22-11	93	O	wczesna epoka żelaza
273	Wytok	14	22-11	94	x	L-R
274	(Wytok) Jasiel	8	22-11	23	lx	SR(XIII-XV)
275	Kocierz	9	21-12	29		
276	Łączna	1	23-11	33		
277	Potuliniec	15	23-12	60		
278	Sowno	11	22-12	57		
279	Sowno	12	22-12	58		
280	Sowno	13	22-11	103		
281	Sowno	14	22-11	104		

Uzasadnienie

Gmina zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn.zm) w zakresie zadań własnych realizuje sprawy dotyczące zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakłada na gminę art.87 ustawy z z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm). Program został opracowany na zlecenie Gminy Ploty przez Firmę VERBUM Waldemar Grzegorz Witek Pracownia Dokumentacji Konserwatorskiej. Pozytywna opinia Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wydana w dniu 08.09.2023r., pozwala na przedstawienie Radzie Miejskiej w Płotach Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2027.